

In mineur

Top Naeff

bron

Top Naeff, *In mineur*. H.J.W. Becht, Amsterdam 1902

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/naef002inmi01_01/colofon.php

© 2017 dbnl / erven Top Naeff

Een wanklank.

Een wanklank.

Hij kon zich niet begrijpen, dat het nog geen jaar geleden was.

Twee jaar waren ze getrouwd geweest: in het derde stierf zijn vrouw, plotseling aan pleuris. Hij staarde haar na, verslagen, en klein-verbaasd dat het zoo had kunnen gebeuren. Het scheen hem een schijnverdriet, iets dat stond buiten de werkelijkheid en weer verdwijnen zou.

Zelfs nadat hij mee was geweest haar begraven, en 's avonds achterbleef, alleen, in 't huis van hun beiden, verwachtte hij, gespannen, 't verlossend ontwaken. Hij hoorde haar luchtig loopen in de gang, haar hooge stem hem omzweven in de stille huiskamer, en, als de deur kraakte, schrok hij op, verbeeldde zich, trillend van overgevoelige zenuwen, haar blond figuurtje in de opening. Eén seconde, dan vervloog 't. Vooral in het duister, dat hij vreesde, voelde hij, vaag, haar tegenwoordigheid.

Tot eindelijk de zachte meelijglans in vrienden-oogen, de teere buiging van sympathie in stemmen, die hem spraken over haar, het onherroepelijk feit, vlijmend, aan hem opdrongen:

‘... Een enorm verlies voor u... groote slag, de plotselinge dood...’

Dat woord werkte op hem in, fel wreed en als fysiek pijnlijk raakte 't zijn hart, drong er dolk-diep in door: dóód!

Sommigen zeiden: het overlijden, het sterven, oude menschen spraken van: het heengaan... Dat deed hem aangenaam aan. Hij gaf zich over aan een verdriet, van al maar zwakkelijk uitschreien, zonder poging tot verzet en dompelde zich in weldadig zelfbeklag, waaraan hij zich eerst gewende en later zóó nauw hechtte, dat hij de helende wond telkens met genot weer openreet, zich warmend aan eigen deernis.

Zoo ging hij avond aan avond naar het huis van Margootje's ouders, wier eenig kind zij geweest was, om dáár neer te zitten in zacht intiem gefluister van steeds herhaalde herinneringen, zich te vermeien in zijn leed. De wonden waren tot lidteekens vergroeid, bleeke naden, heel aan de oppervlakte, maar hij geloofde ze nog altijd open, en bloedend, en koesterde ze.

Hij liet de dagen langs zich glijden en dwaalde door zijn leven met slappen gebroken gang. Soms glimlachte hij, een wit vermoeid lachje, verdroevend den starren blik der doffe oogen. Als iemand hem gezegd had, dat hij pozeerde, zou hij het niet geloofd hebben...

Totdat opééns, onverklaarbaar, onverwacht, zijn jeugd zich deed gelden en alle treurnis hem verveelde, hinderde, benauwde!

Bij het vlamvend blokvuur der lang en smalle bibliotheek zaten de oude ouders van Margootje en dommelden, het gewoonte-dutje tusschen den maaltijd en het theeuur, waarop belde hun schoonzoon, en ze ontwaakten met kort schrikje, haastig verborgen achter een courant. Wie binnentrad zag dan eerst de kamer met die twee, als zeilen uitgespannen papieren, vóór de hoofden, grijs en doezelig, slaap-schichtig uitkeken boven den rand.

Het was bij achten en het theeblad blonk reeds op de tafel, toen Beukema dien avond, iets later dan gewoonlijk, verscheen.

‘Bonsoir,’ zei de oude heer. ‘Droog buiten?’

Hij vroeg dat altijd, gedachteloos, en wachtte geen antwoord.

‘Dag Emil, dag jongen!’

Het droef doorgroefd gezicht der oude dame verjongde voor een wijle in zachten glans van warme liefde en haar doffe fluisterstem blonk even op, als zij sprak tot den man van hun eenig kind. In hem aanvaardde zij haar nalatenschap, hij was haar troost, haar laatste vreugde, aan hem klampte zij zich met een teederheid, die zweemde naar vergoding.

Het was, of met zijn komst 's avonds tegen het theeuur, voor de oude, rouwende ouders op het afgelegen buiten, de dag pas aanbrak. Den morgen en den middag brachten zij door, weemoedig starend naar voorbije jaren, toen in het eenzame huis de lichte lach van een kinderstem tooverde zon en lentegeur. Margootje! Hoe gingen zij op in dat kind, wier geboorte, na acht jaren van onuitgesproken verlangen, was geweest een wonder van geluk. Oud trouwden zij, oud werden zij vader en moeder, oud was het stemmig-stil buiten, waren de grijze bedienden, gegaan met het huis van vader op zoon... maar jong kraaide in de wieg 't blond wonderkind, prinsesje geboren ter aanbidding....

Beukema ging zitten naast den haard in den stoel, die den langen dag wachtend gereed stond en antwoordde lusteloos:

‘Ja, 't is droog, maar de wegen zijn doorweekt. Haast niet te doen per fiets.’

Zijn schoonvader school weg achter de courant, Margootje's moeder zei haastig, verheugd, haar liefde te kunnen uiten in tastbaar bewijs:

‘We zullen je voortaan Bart sturen met 't Utrechtsch wagentje.’

‘Och neen, dank u, 't is maar twintig minuten, 't gaat wel, 't geeft wat afleiding, fietsen...’

Stil suisden de woorden, klankloos.

‘Goed m'n jongen, zooals je wilt. Och ja, wat afleiding...’

Zij kampte met haar tranen, wijl ze hem daar zoo zag in den rossen gloed van het vuur, licht omlinnend zijn strak profiel, de lang-magere figuur, krachteloos gebogen, in donker sluitend uniform van cavalerist, den rouwband dof breed om den arm. Aan zijn handen, die hij wit wreef, werktuiglijk de een over de ander, troffen haar telkens opnieuw, de twee gladgele ringen.

Het was de verjaardag van hun huwelijk. Zij had gedacht, dat Beukema er over beginnen zou, iets teers zeggen over Gootje, maar toen hij zwijgend turen bleef in 't vuur, roerde *zij* bevend aan:

‘Het zou drie jaar geweest zijn vandaag, Miel.’

Emil knikte.

Hij bepeinsde hoe een verandering te brengen in den drukkenden sleur der treuravonden, die hem wogen als lood, nu vervallen was het bezwaar van winterslijkwegen, per fiets niet te doorwaden: men zou het rijtuig zenden, avond aan avond. Hij moest een aannemelijke reden bedenken, wilde hij zijn bezoeken beperken.

Het buiten lag aan lange oprijlaan diep in de bosschen, een uur gaans van Deventer, zijn garnizoen. Aan het begin der laan sloot een bord met dreigend zwarte letters op witten grond elk verkeer met de buitenwereld af. 's Winters kon men, door het warrig takkennet der ontbladerde boomen, grijs zien schemeren het huis: toonloos vierkant blok, laag van verdieping, slechts middenin opgetrokken voor zolder en dienstbodenkamers, achter kleine ruitraampjes. Een veranda, klimop-groen, gespannen over de gansche breedte, langs deur en vensters, versomberde de kamers maar bood stemmige sier aan het huis.

Eéns, kleurden tusschen die donkere klimopblâren vroolijke rijen hel brandende lampions, en naast 't eenzaam stijf vaantje op het dak, dat zich niet dan moeizaam knersend bewoog, fladderde jolig de vlag, rechttop, met langen wimpel, die stoeide in den wind en schreef oranjebogen en figuren,

als vreugde-teekenen in de blauwe lucht. Drie eerepoorten stonden in de oprijlaan, bont gesmukt naar boerensmaak, aanstekelijk dwaas van pracht, en de raampjes boven de veranda blonken van glundere oude meiden-gezichten. Het huis, de bosschen, de menschen, de heele plaats, ontwaakten door galmen van gejuich...!

Dat was nu juist drie jaar geleden.

De oude dame zag het voor zich, of het gisteren geweest was.

‘Lief bruidje toch... Gootje.’

Toen Emil zweeg, slechts zuchtte, ving de oude heer 't gesprek op, met weemoedig genot verheerlijkend zijn dooden schat in kinderlijken trots.

Samen, schuivend ál dichter naar elkaar, sponnen zij langzaam breeduit Margootje's kleine bekoorlijkheden tot daden van omvang, verhieven haar weinig beduidende persoonlijkheid op den troon hunner blinde verrukking, in een stralenkrans, van tranen gesmeed. Dichter naderden elkaar de grijze hoofden, knikkend, beslist bevestigend met naïven nadruk allen lof.

En opeens was 't Emil, die niet wist wat te zeggen, niet meer kón herhalen het honderdmaal herhaalde en aanvullen het uitgeput gesprek, of een golf van onverblaarbare ergernis hem kriebe-

lend welde naar de keel en hij uit zou kunnen bersten in woorden, schreeuwend onbillijk, woorden om te vernielen 't vermooide, vergode beeld!

Het was hem zelf een raadsel... hij had toch van haar gehouden... ja, dat wist hij zeker! Angstvallig peilde hij de diepte zijner doode liefde, verwarde zich in zijn denken, zag haar plotseling in oogenblikken van onaangenaamheid tusschen hun beiden: dreinend verwend kindje, met klagelijke zeurstem en rood behuilde oogen...

Langzaam, zwáár, memoreerde zijn schoonmoeder, met vochten blik starend naar hem:

‘Weet je nog, hoe lief ze altijd was voor de kinderen van Bart?... Bart zei 't vanmorgen nog...’

Emil schrok op... En plots viel hij uit, kort van ongeduld: ‘Ja, ja zeker, heel lief.’

't Klonk, gevallen uit den toon, hard en gedwongen, schril als een lach in een sterfhuis. Hij zweeg, getroffen, half beschaamd, nauw begrijpend hoe die niets-miszeggende woorden zoo cru deden.

De naklank bleef pijnlijk hangen.

Hij zon op iets hartelijks, vergoelijkends, maar dorst niet spreken, vreezend de kilte van zijn stem met dien ondertoon van even-ontsnappend ongeduld, die verraden zou, wat hitsend in hem joeg.

De beide anderen, wachtend met verlangen het

woord, warm uit het hart, dat niet kwam... lieten 't gesprek glippen.

Drukkend woog dat onbevredigd wachten, waarin de gezwegen gedachten ophoopten, als tot een rots, reusachtig, tusschen hen.

Zij zaten vreemd, ontvuchterd, bijéén, vermijgend elkaar aan te zien en spraken, mat, van onverschillige dingen, voor 't éérst zonder Margootje's naam te noemen.

Eindelijk sleepten alleen nog de beide heeren het gedwongen gesprek voort.

De oude dame begon zacht te schreien, bescheiden, zonder storend geluid.

En Emil, tot stikkens beklemd, kón niet meer wringen zijn jeugd in het keurs van den dorren ouderdom, niet meer aanblazen de vlam, die in hem reeds was gedoofd.

Bruusk stond hij op.

O, hij haatte de smalle bibliotheek met haar statig stijve boekenrijen als wanden van tralies, hij haatte het waas van weemoed, dat weefde om de meubels, die schenen gesloten uit het sprookje der prinses, die slapen zou, honderd jaren... Hij haatte de ouderwetsche theestoof, waaruit de stem van het kokend water zong haar melancholieken zang, het trieste najaarsvuur kwijnend in den haard...

En hij haatte de grijze mensen onder de groen-omhulde lamp, wier eenige levensvreugde het rafelen van hun leed was.

Hij had willen stampvoeten en botsen zijn hoofd tegen den muur, of een schreeuw willen geven, die kraken zou in de stilte! Met inspanning dwong hij zich tot een rustig opzeggen van het smoesje, verontschuldigend zijn vroeg vertrek: schrijfwerk.

‘Tot morgen,’ zei zijn schoonvader.

Op zijn fiets snorde hij de laan door, een lange effen weg, licht tusschen de aan beide zijden zwart opdringende dennenbosschen, die hem in dichte drommen schenen voorbij te ijlen. Uit zwaar-grijze lucht siepelden lauwe motstraaltjes, de atmosfeer voelde klambroeïg aan als in den zomer, hoewel 't ver in den herfst was en telkens bruine doode blaren, vochtig, dwarrelden van de takken en fladderden als nachtvlinders om zijn hoofd vóór ze ritselend neerzegen op den grond, fluistergeluidjes in de wijde stilte.

Hij trapte snel, ál sneller, als joeg het drukkend groot huis achter hem aan; zijn hoofd, diepgedoken in den hoogen kraag van zijn cape, tegen den

regen, die hem prikkelde in 't gezicht en dwong de oogen te knijpen tot smalle spleten.

Hij kon zijn gedachten niet ontwarren, begreep zijn eigen denken en voelen niet meer.

Scherp stoof hij den hoek om, waar, links, wit plekte in de duisternis het waarschuwend bord: 'verboden toegang,' tusschen de twee boomen door, die, gemerkt met schelwitten band, pal stonden als de wachters van het erf. Op den straatweg hotterde de fiets over de steenen, die hij oneffen schemeren zag in 't bibberend schijnsel van de lantaarn. Daar matigde hij zijn vaart, ademde verlucht. Schuw zag hij om zich: vóór, achter, overal, dikke onpeilbare duisternis, een alom zwijgen, waarin het huis was opgelost.

Gekalmeerd bereikte hij zijn woning in de stad, waar de herinnering aan zijn vrouw hem als tegemoet trad in de gang, 't ledige weer huiverend op hem viel, en het ongewoon uur op de klok hem, sarrend, den mislukten avond verweet.

Hij bleef er zitten soezen tot laat in den nacht en toen schreef hij een brief naar Den Haag om overplaatsing: wegens familieomstandigheden.

'Laat me je eens animeeren, Beukema, morgen

over acht dagen... met opzet op Zondag van wege de huiselijkheid.’

Ritmeester Huijzer, gul joviaal van uiterlijk en gebaar, hief zijn korte, gestopte gestalte als een elastieken bal uit den bollederen stoel der Amersfoortsche societeit, drong aan, met hinderlijke pressie, goed gemeend.

‘Och,’ zei Beukema, onbestemd.

Hij hing tegen het biljart, draaide de gladde ballen spelend door zijn handen.

Overwegend het vóór en tegen, als gold de beslissing een daad van gewicht, voelde hij, nét-nog, de noodzakelijkheid van een beleefd antwoord tegenover den ritmeester:

‘Natuurlijk waardeer ik uw goede bedoeling...’

‘Kom, doe ons 't genoeg...’

Het weifelen verzwaarde in zijn denken tot strijd. Hij vond het dwaas, ouderwetsch, te hechten aan een hersenschim als nagedachtenis, tóch desondanks deinsde hij terug ze te schenden, door een onnoozel genot, dat hem trok, met de sarrende kracht van het verbodene. Daarnaast worstelde een kleine schroom tegenover zijn schoonouders, nu het dinertje juist trof op Zondag.

Hij had den ouden menschen niet alles durven ontnemen en hen in de groote leegte van zijn ver-

trek getroost met een belofte van Zondags over te zullen komen. Tusschen Amersfoort en Deventer was de afstand niet aan te voeren als bezwaar. Hij zou dus genoodzaakt zijn te vertellen, dat hij ging eten bij Huijzer, het feit verzachtend met kleine draaiërijen aangaande het aantal gasten. Het cijfer flitste door zijn hoofd: zes personen, zou hij zeggen. Hij kon er morgen luchtig over spreken, het antwoord hún in den mond leggen...

Van Reede, een klein glad ventje, zijn antipathie, schoof luisterend nader, mengde zich in 't gesprek met onbescheiden tinteloogjes.

‘Mag ik 't tot Maandag op mijn bedenking houden?’

Beukema vroeg 't kort, uit de hoogte, om te verbergen zijn aarzeling tegenover van Reede.

‘Tot Maandag?’ verbaasde Huijzer.

‘Ik ga morgen naar Deventer, altijd Zondag's, naar de oude lui...’

De toon van éven verwondering van den ritmeester duwde die gedachte-woorden onhandig over zijn lippen.

‘Permissie vragen?’ komiekte van Reede.

Een schaterlach, zonder booze bedoeling, knalde uit den blozend gespannen Huijzer.

Roodkwaad besliste Beukema:

‘Ik dacht... ik wist niet zeker... Ik zal met genoeg komen. Mijn respect aan mevrouw.’

Hij schoot weg naar een ander tafeltje, vlug, met de bravoer van iemand, die een poover figuur heeft gemaakt.

‘Bravo!’ riep Huijzer, glanzend voldaan, ‘han dig, van Reede!’

‘Attention heeren! Er wordt gebiljart.’

Huijzer en van Reede drongen achteruit, gingen daar zitten, samen, terwijl Huijzer fluisterde van het kort huwelijk van Beukema, en van Reede in vroolijkheid verborg zijn toch wel even 't land hebben.

Beukema droop vroeg af naar zijn kamer.

In den trein tobde hij er nog over na, kregel-ontstemd, en bits verwees hij een medereiziger, die een brandend eindje sigaar, doelloos, tusschen de vingers hield, naar het bordje: Niet rooken.

De andere reizigers in den overvollen Zondagavond-coupé, gewekt door den uitval, keken hem doezelig-verbaasd aan, en met een klein gevoel van schaamte ontspande hij zijn trekken in de slappe lange lijnen van droefheid, de pose die hij zoo deerniswaardig en belangwekkend wist. De Zon-

dagen waren hem geworden tot 'n obsessie, hoge muren, die zijn leven verdeelden in scherp afgebakende geleden: van Zondag op Zondag, en waartegen hij opzag telkens van den eersten tot den zesden dag der week. Vooral deze maal... Aan tafel was hij erover begonnen.

Stil, zaten zij met hun drieën, als verdwaald in de wijde holle eetkamer. Een knecht, strak in rouwlivrei, het huis rouwde met de meesters, diende de schotels, die hij aannam door een luikje in 't goudleerbehang, gedruischloos, of stond bij het buffet, onbeweeglijk.

Tegen het dessert, op een oogenwenk van den ouden heer, een met de lippen geplooid 'Otto', verdween hij, ongemerkt.

Emil had op dat oogenblik gewacht.

Met langen oploop begon hij:

'Ben u al weer eens in Deventer geweest, Mama?'

Zij zag hem verwonderd aan, schudde weemoedig 't hoofd.

'Kom,' het gewild luchtige brak tegen den gewonen zwaren klank der eetkamer:

'Kom, u moet u niet zoo toegeven, wat tegen in zetten...'

'Waaróm?' vroeg ze rustig.

Het viel hem tegen, dat 't wèl voorbereid gesprek niet vlotte:

‘Afleiding is toch beter...’

‘Die zou jij ook niet begeren.’

‘Begéeren, nu ja... 't Is dóodend zoo'n leven!’ barstte hij uit, en een glimp van 't lang gedofte vuur glom in zijn oogen.

Niemand antwoordde. Hij zon op een zin, die nu volgen kon, geleidelijk.

‘De suiker, asjeblijft,’ verzocht de oude heer.

Toen Emil:

‘'t Is een gát, Amersfoort.’

Mevrouw stond op, legde haar hand troostend op zijn arm, en met een stem, broos van tranen, zei ze:

‘Het is een groote overgang voor je, hier met Gootje, of dáár, alleen op kamers, een heel ding. We begrijpen 't best, m'n jongen.’

Hij vouwde zijn servet, zonder een woord.

‘Je hebt daar ook zoo weinigen, met wie je kunt spreken over háár...’ peinsde de vader.

‘Kom maar veel hier...’ noodde de moeder.

‘Och, ik heb er anders wel geschikte lui gevonden. Zij doen wat ze kunnen en... inviteeren me aanhoudend, niettegenstaande ik telkens bedank... Misschien, dat ik er komende week eens gevolg aan zal geven. Je kunt niet altijd...’

De vochtige oogen rondden in verwondering, weerspiegelden, zwijgend, het naïf niet kunnen gelooven der simpele zielen. Zij blikten in elkaar, éven, wendden schuw...

Die oogen waren de klip, waartegen elke achtelooze poging ter verontschuldiging tot een wrak zou slaan. Zij stuwden Emil's, door lam-mislukken opgezwiepte ergebnis bruisend over zijn lippen:

‘Je bent geen kluizenaar op je dertigste!’

Hij schaamde zich toen 't eruit was, scherp, als vijandig, terwijl hij nauw op dorst zien, en wachtte, wachtte in de stilte, die eeuwig scheen.

Otto kwam binnen, presenteerde sigaren.

Emil bood zijn schoonvader een lucifer. Door zijn wimpers zag hij trillen de dorre hand, die 't stokje aannam.

De oude dame stond op.

Toen pas zei ze, bevend: ‘Gootje zelf zou dat allerminst van je vergen, Emil.’

Gebogen ging zij heen, door de deur, die Otto voor haar openhield.

De beide heeren bleven alleen, zwijgend, aan de ontredderde tafel. Emil blies zwaar blauwe wolken rook, de sigaar van den ouden heer doofde telkens uit.

Met een gevoel van looden lamlendigheid zat hij in den trein, korzelig op de heele wereld. Hij had niet meer dúrven gewagen van Zondag.

Thuis, zou hij een briefje schrijven. Het kwam in hem op, het dinertje af te zeggen. Tusschen de andere eng opééngedrongen reizigers scheen te grijnzen het spotgezicht van den kleinen van Reede: ‘Permissie vragen?’

Emil zakleunde ver achteruit, en gaf zijn lichaam krachteloos over aan de schommelcadens der achterste wagon van den boemeltrein. Een reiziger trok het blauw gordijntje vóór den zuinigen licht-pit boven in het welfplafond, en, in 't duister, sloten allen de oogen tot op een kier, waardoor zij, hinderlijk, begluurden Emil, gedoken in zijn hoek. Hij stelde op in gedachten hoe hij het schrijven zou, begon, onvoldaan, telkens opnieuw, besloot eindelijk er een klein briefje van te maken, als in haast, een bloote kennisgeving, dat hij uit eten ging Zondag en dus niet in Deventer kwam. Kort, zonder verzachtenden omhaal.

Toen sloot hij de oogen en veinsde te slapen, terwijl door de van lichaam-warmte bedompte coupé al maar zeurde het stemmetje van een geeuwerig kind: ‘Zijn we er nou nóg niet? Nou zijn we er, hè paatje? Nógal niet? Nóu dan. Amersfoort!’

Op zijn kamer was het koud en onbehaaglijk; het rook er muf, naar de mensen van beneden, die er, tegen verbod, den geheelen dag gehokt hadden. Over een stoel hing nog, vergeten, het zwart japonlijf van de juffrouw.

Fleurig stroomde de lichte warmte uit de suite den gasten tegen in de gang. Om den hoek der kamerdeur noodde, prettig, ritmeester Huijzer's rond gezicht: 'komt binnen, komt binnen heeren!' Uit de kamer gonsde 't ratelend geluid van radde vrouwenstemmen, dat even verstomde, toen zij binnen kwamen, van Reede, Beukema en een jonge tweede luitenant.

Zij waren de laatst en der twaalf gasten, dicht opéén gedrongen in de kleine kamers, overvol van stijlloos naast en op elkaar geschikte weelddingen, prutsig en zonder eenige waarde van schoonheid, maar die toch gaven een atmosfeer van gezelligheid. Men wrong zich in dwaas gechargeerde poses om niet af te stooten de ontelbare vaasjes en pulletjes, lampjes, brandend in luchtige flodderrokjes, kleedjes en kussens van kleuren die schreeuwden tegen elkaar in!

Huijzer's massieve figuur draaide, behendig, door

de volte en de jonge meisjes lachten met hooge, blijde stemmen: ‘O, kijk meneer Huijzer!’

Alleen de kleine van Reede glipte door de mazen als een aal, buigend en babbelend links en rechts.

‘Wij inviteeren altijd 't liefst van Reede. Reede neemt het minste plaats in,’ lachte Huijzer. Van Reede salueerde en een schaterlach schalde op.

Emil stond in een hoek. Het was hem als een die uit donkeren kerker plotseling treedt in felle zon. De overgang was zoo geweldig, dat het hem berouwde te zijn gekomen. Vanaf het eerste oogenblik, waarop hij voelde den blijden adem van die beide kamers vol van zorgeloze vreugd, hoorde het gelach dat hem snerpte in de ooren, zag het feestelijk licht, dat hem in de oogen stak. De onbehaaglijkheid van het ontwende becroop hem, drong hem al verder den van portières donkeren hoek in. En vóór zich zag hij, duidelijker dan ooit: Margootje, dóód... Het beeld liet hem niet los. Hij had willen wegsluipen, beschaamd, de handen voor 't gelaat.

‘Beukema, wil jij juffrouw de Wit aan tafel brengen?’

Het was hem onmogelijk zich op te schroeven tot een stemming, passend aan de omgeving. Hij ging en boog, als in een droom.

‘Ik heb je bewonderd Tine,’ prees Mevrouw Huijzer, roerend het lepeltje rond in de koffie: ‘je hebt 'm bepaald opgefleurd.’

‘In 't begin zei hij geen woord, zat maar te staren,’ viel een heel jong meisje in.

Een mevrouwtje hield haar kopje bij om suiker en melk:

‘Voor de vroolijkheid hoef je 'm niet te vragen. Twee klontjes? ja asjeblijf.’

‘We hebben heel prettig zitten praten,’ zei kalm Tine de Wit.

Zij was een lang meisje met energiek gezicht, donker, onopgemaakt mooi.

‘Ik vind 't een verademing als de heeren een beetje weg zijn,’ flapte Marietje van Voorst, kinderlijk, uit, en schoof haar stoel aan met een rukje van tevredenheid: ‘dan kunnen we praten wat we willen.’

Alle dames schoven aan, gezellig.

In 't intiem geserreerd kringetje daalde het gesprek tot een gonzend gefluister:

‘t Is geen wonder, dat hij stil is, zóó jong zijn vrouw verloren.’

‘Zoo?’

‘Ja, niet lang geleden, geloof ik.’

‘Gek, dat hij nu alweer uitgaat.’

‘O, mijn man heeft moeite genoeg gehad, och zoo heel huiselijk...’

Het vóór en tegen werd overwogen.

‘Hoe lang is het geleden ongeveer?’

‘Ik zou 't u niet kunnen zeggen.’

‘Ze hebben in Deventer gewoond,’ wist Marietje.

Tine sprak niet mee, ze hield niet van klein damesgepraat.

‘Hij heeft een goed gezicht,’ vond Mevrouw Huijzer, ‘interessant.’

Zij belde om de meid, die de theetafel bracht.

‘Ik vind 'm net een treurwilg,’ besloot Marietje van Voorst.

De heeren rumoerden in de gang.

Het kringetje schoof zijde-ritselend uiteen. Tine stond op om thee te schenken.

‘Neen, Tine, blijf zitten.’

‘Toe mevrouw, ik doe 't heusch graag.’

Ineens was de kamer weer gevuld, propvol van dringende heerenruggen, zware stemmen en een rooklucht, die, pittig, den zoeten odeur geur verjoeg.

Emil Beukema scheen zichzelf niet meer.

In de prettig stemmende eetkamer, aan de lange tafel, rustig mooi gedekt, zonder overlading, met naast hem Tine de Wit, die hem met kalme opgewektheid geleidelijk afleidde van eigen sombere

gedachten en geen antwoord vergde, was een warm gevoel, onuitsprekelijk weldadig, door zijn van zeurige treurigheid kil doortrokken lichaam gestroomd. Als een herstellende voelde hij, voor de eerste maal buiten, als een wonderbaar geredde uit groot gevaar! Of er een onmetelijk geluk was over hem gekomen! Hij had willen danken, hij wist niet waarvoor. Zijn stroeve trekken ontspanden, en krulden op tot blijden glimlach, waaraan een weerschijn van den ouden weemoed bijzondere bekoring gaf.

Helder vertelde Tine, niets beduidende dingen, over een muziekavondje. Tot hij eindelijk meesprak met ongeveinsde belangstelling, en een stem als verjongd...

Prettig vond hij het uit de rookkamer terug te keeren in de suite, roezemoezig van menschengedrang, waar hij door laveerde met de kopjes, die Tine hem aangaf: 'Pas op, meneer Beukema, ze glijden...'

Hoe had hij ooit zoo kunnen tobben, zwaar-overwegend als een daad van gewicht het onschuldig genoeg, dat hem zoo goed deed!

Recht op ging hij, in elke hand een kopje in balans; 't zilveren lepeltje zacht rinkelend tegen 't blauw porcelein, waaruit de frissche theegeur steeg, op zij gedrongen door van Reede, die eveneens zijn hulp geboden had.

‘Heb je hen goed onder appèl, marketenster?’ riep plagend ritmeester Huijzer, luide over de gasten heen.

‘Als uw luitenants niet voorzichtiger zijn, geef ik kamerarrest,’ kaatste Tine.

Van Reede deed een voetval: ‘Genade, freule.’

Beukema schaterde.

In het voorjaar wendde Emil drukke bezigheden voor, ten einde zijn Zondag's bezoeken in Deventer te beperken, eerst tot om de veertien dagen, daarna tot eens in de maand. De overige Zondagen ging hij tennissen, 's morgens, 's middags, en dikwijls bleven zij koffiedrinken, gezamenlijk op 't veld. Hij besloot er lid te worden om Tine de Wit, hij was het zich volkomen bewust. En even beslist wist hij thans, dat zijn liefde voor het blond Margootje niet meer geweest was dan een jongens-verliefdheid, ras verbloed.

Zij leek een herinnering van vele jaren her. En toch was haar sterfdag juist deze week verjaard. Hij had zich de societeit en een avondpartijtje ontzegd, uit denkbeeldige pieteit. Zijn schoonmoeder schreef: ‘Onbegrijpelijk, reeds een jaar... het is ons als ware 't gisteren...’

Aan den avond van dien dag knipte Emil den rouwband áf van zijn jasmouw...

Het tennisveld braadde in felle zon, die in heeten gloed opsloeg van 't blik-wit cement, waarvan de lijnen glommen als rails. In de smalle schaduw-streep van het houten tentje pufte lui in rieten stoelen de, in wit-flanel gekleede, spelers. Tegen het achteruit bollend rasterwerk, de omheining, hingen flauw van hitte de ballenjongens. Het veld lag ongebruikt, een leege gladde vlakke met hier en daar een verdwaalden bal.

In verren hoek, blakerend in een zee van zon, zat Tine de Wit met een vriendin druk te praten onder roode parasol.

‘Kom juffrouw de Wit,’ schreeuwde van Reede, zwaaiend met zijn racket: ‘Nog één set, de hitte valt wel mee!’

‘Neen,’ riep Tine, doorsprekend.

Van Reede ging weer zitten bij het tentje.

‘Zie je,’ fluisterde Tine, trillend van zenuwen: ‘ik vind 't idée, dat hij al eens getrouwd geweest is... ik kan er niet overheen.’

Het andere meisje knikte, trachtte zich in te denken.

‘... Ze is pas één jaar dood...’ vervolgde Tine, haast onhoorbaar.

‘Hoe weet je dat?’

‘Marietje van Voorst heeft in Deventer gelogeed.’

‘Was 't een ongelukkig huwelijk?’

‘Nee, dat geloof ik niet.’

‘Zoo heél gelukkig toch niet, anders zou hij na één jaar... geen werk van jou maken.’

‘Stil toch,’ smeekte Tine.

‘Daar komt hij aan, niet dadelijk kijken.’ Tine boog haar parasol voorover: ‘Ga je mee, ik ga weg... Ze letten er allemaal op.’

‘Niet direct, dat's opvallend.’

‘Wie heeft mijn schoenen uit de kist genomen?’ riep Beukema uit het tentje.

‘Hij heeft zoo'n aardige stem, vindt je niet,’ glansde Tine.

‘Beukema gaat spelen in deze temperatuur,’ klonk het spottend uit den schaduwhoek.

‘Smelten!’ voorspelde een vadsig eenig zoontje.

‘Asjeblijft, wie doen mee?’ noodde Beukema, aanstekelijk van frissche opgewektheid, in fleurig flanellen sporthemd, één mouw hoog opgestroopt tot een band om den kranig gespierden arm.

‘Ik wel,’ van Reede wipte op, ‘ik wou den heelen middag al spelen.’

‘Wie nog meer? Niemand?’

‘Heerensingle.’

‘Dank je met die warmte.’

‘Daar zitten nog twee dames.’

Beukema, floep over 't net, zijn breed geranden hoed in de hand, boog voor Tine:

‘Pardon, dat ik stoor. Toe, dames, doet ons 't onuitsprekelijk genoeg: één set.’

De meisje keken elkaar aan, antwoordden niet.

‘Ik geloof, dat Tine naar huis wou...’ begon, aarzelend, de vriendin.

‘Net nu ik kom? Dat's leelijk, juffrouw de Wit.’

‘Ik weigerde daarnet aan meneer van Reede,’ streed Tine.

‘O dat is hij lang vergeten, niet waar Reede?’

‘U kunt van gedachte veranderen,’ riep van Reede scherp.

Dit gaf den doorslag.

‘Ja,’ zei Tine kalm, toch even plagend schuin-uit blikkend naar van Reede: ‘Ik kan van gedachte veranderen. Een set, dan ga ik naar huis.’

‘Bravo!’

Beukema zocht de ballen bijéén en van Reede, zich afkeerend, liet raaien met de rackets wie samen zouden spelen.

‘1 en 3; 2 en 4,’ besliste Tine's vriendin.

Hij knoeide, deed vallen naast elkaar: zijn racket en dat van Tine.

‘Wij samen, juffrouw de Wit.’

Beukema verbeet zich.

Scherp snorden de ballen, scheerden het net, de ballenjongens sloften op sukkeldrafje, in te wijde gymnastiekschoenen, de armen volgeladen van telkens ontglippende ballen, bukten, raapten, droegen aan.

De luie toeschouwers ruimden de stoelen op, slenterden weg voorbij 't rasterwerk in loome groep, waaruit enkele fietsen schoten als pijlen.

Het spel spande, er werd weinig gesproken. Tine, stil, van al door denken hetzelfde, Beukema boos op van Reede, die geknoeid met het raaien, zijn partner, zich voelend als gedrongen door 't lot, op de plaats, die Tine toekwam en van Reede in nerveuse spanning, loerend naar Tine, wegend *zijn* kans... tegen die van Beukema.

Onder Tine's witte ronde hoed hing slordig 't haar, wijd-uit, in pieken om haar rood gloeiend gezicht, waarin de oogen donker straalden, meeleeften met den weggepangden bal. Haar blouse bolde kreukelig opgesjort uit den stoffig korten rok, de wit-geschoeide voetjes repten over het heete veld.

De partijen speelden gelijk op. Beukema die de

sterkste was sloeg telkens mis, opzettelijk, om te rekken.

Een ballenjongen, flauwig, vroeg of hij even weg mocht: waterdrinken, de ander stond moe in zijn knieën gezakt, het sproetig boerengezicht rood-bezweet.

‘Gaan jelui maar naar huis,’ zei, goedig, Beukema, ‘we zullen zelf wel rapen.’

Het juichte in Tine! Haar liefde verheerlijkte de kleine daad van menselijkheid tot een heldenfeit, en zij knikte tegen de weggaande ballenjongens, als hadden zij deel aan haar geluk.

‘Hoe staat 't?’ vroeg van Reede, spijtig dat niet *hij* gekomen was op die innemende gedachte.

Niemand wist 't, en overlegend, tellend, naderden ze alle vier naar 't midden, tot vóór het net. En terwijl zij daar stond, krachtig frisch kind in 't goudgeel zonlicht, het vochtig warm gezicht naar hem opgeheven, met oogen die aanbiddelijk jong verrieden haar rijpende liefde, terwijl zij quasi telde op haar grappig kleine vingers de gespeelde games... voelde Emil, als een gloeiende golf over zich slaan, de volle zekerheid, dat hij niet lang meer instaat zou zijn, zich het levend geluk te onthouden, om der wille van twee oude mensen en een schim uit het verleden... Men brak het, niet

te ontwarren spel af; het was te afmattend warm voor een tweede. Zij liepen samen naar huis, ver achter de twee anderen, en wisten niets te praten.

Eindelijk begon Tine, toen zij, na uiterste spanning van haar wil, vermeende haar stem vast in bedwang te hebben, kalm, als sprak zij van heel gewone dingen, zonder grond van intimiteit:

‘Gaat u nog veel naar Deventer Zondags?’

‘Zelden,’ zei hij kort, als geschrokken.

‘Uw... schoonouders wonen daar immers op een buiten?’

Hij zag plotseling het oude huis, het doodsch grijs blok vóór zich, als versperde 't hem den weg, en knikte afgetrokken. Zij voelde het voor hem onaangename van hun gesprek, toch drong ze door, in 't duister zoekend het licht dat bevredigen zou.

‘Vreeselijk voor die ouders, een eenig kind zoo jong te verliezen.’

Haar gansche lichaam trilde, haar handen krampten klam tot vuisten in de plooien van haar rok.

Emil zag haar aan, verwonderd, met zijn blik van weemoed, als vroeg hij haar waarom zij, meedoogloos, te peilen zocht de wonde.

Een beving van meelij doorsloop haar.

‘Voor *u* ook,’ fluisterde ze heesch. Haar stem brak: zij had haar kracht overschat. In verwarring scheidden, zij, zonder handdruk, zonder opzien, bijna zonder groet.

Na dien middag vermeden zij elkaar; een marteling van weken, waarin Tine, moe-geslingerd, zich gelaten het hof liet maken door van Reede en Emil boog onder den last van besluiteloosheid.

Het praatje van Tine met van Reede deed de rondte in Amersfoort, niemand begreep Tine.

Toen werd de mogelijkheid haar te zien ontglippen, waaraan hij niet geloofde, voor Emil de vlag, die zijn zelfzucht dekte, de muur, waarachter hij zich voor zichzelf verschool.

In Augustus werd hun engagement publiek.

Het zou er eindelijk toe komen. Na wekenlang tegenop-zien en verschuiven. Op een Zondag in September.

Tine zat aan de, van veel kinderen drukke, ont-

bijttafel, scheef op een stoel neergevallen met haar hoed op, knoepend haar handschoenen.

‘Emil is laat,’ meende Mevrouw de Wit, turend, haar wang aan 't glas gedrukt, langs de proper-kalme Zondagstraat.

‘9.50 gaat hij,’ zenuwgeeuwde Tine achter het spoorboekje.

‘Tine moet gepresenteerd worden in Deventer,’ malden twee broertjes, burgerschoolbengels. ‘Op een blaadje, Tie?’

Met 'n glimlach knikte ze.

‘Hebben jelui veel bezoeken?’

Meneer de Wit zag haar scherp pal aan, wijl ze stil was en gedrukt. Hij had haar vergeefs voorgehouden, opgedrongen de bezwaren van een tweede huwelijk, wreed-kort na het eerste.

‘Neen, we breiden het zoo min mogelijk uit, zeven... en dan naar de oude lui natuurlijk.’

‘Miel z'n pa en z'n ma?’ vroeg peinzend 't jongste zusje.

Even was 't stil.

‘Ja,’ zei Tine, het warm handje werend, dat dringend wreef langs haar mouw: ‘Niet doen Bé...’

‘Miel krijgt drie pa's en drie ma's,’ overlegde fluisterend Jaap.

‘Jaap!’ waarschuwde zijn vader streng.

Tine stond op, sterk knippend haar oogen, wringend de bevende lippen in bochten van niet-willen-huilen, liep ze de gang in, de trap op...

Juist belde Emil.

De meid talmde, luisterde of de juffrouw ging, volgens gewoonte....., liet hem toen binnen. In de kamer knakte onmiddellijk het heftig gesprek af.

‘Morgen mevrouw, meneer de Wit. We treffen een subliem dagje.’

Druk deed hij, licht-luidruchtig; verveinzend in scherts zijn beklemming, schoof hij zijn stoel tusschen de jongens, trok hen plagend de groote ooren wijd van 't hoofd.

‘Tine nog niet klaar Mevrouw?’

‘Ze zal wel dadelijk komen. Bé-tje, ga eens waarschuwen boven, dat Emil er is.’

Met 't kind aan de hand kwam zij weer binnen, bleek, en oud-ernstig in donkere japon met stil grijs hoedje.

Hij monsterde haar met teleurstelling. Was dat saai-bescheiden persoontje zijn mooie, bloeiende vrouw, die hij wilde toonen aan de kennissen met achteloos gebaar van even-voorstellen, maar met gretig vorschende oogen genietend hun onverholten bewondering en een hart jagend van trots.

‘Maar vrouwtje, hoe kom je er toe je nu zoo... onflatteus te kleeden, juist vandaag?’

‘Och, ik dacht...’ zei Tine zacht, niet durvend uitspreken, wat zij heimelijk had overlegd: dat haar verschijning stil en donker, de oude menschen, buiten, wellicht minder stuiten zou. Nu Emil dat niet voelde zonder woorden, die klonken met pijnlijke helderheid, ontweek zij, rood als van schuld:

‘Ik ben niet graag zoo mooi op Zondag.’

‘Wat doet daar de dag toe, de vraag is of iets je staat, en deze japon staat je absoluut niet. Toe, doe me 't plezier, je hebt nog tien minuten, verkleed je even...’

‘Neen,’ verweerde Tine zich zacht.

Hij rondde zijn arm om haar heen: ‘Maar Tine!’

De kinderen, hangend om de ontbijttafel, luisterden stil, met nieuwsgierige verbazing. In radde woorden viel haar moeder, bedrijvig vrouwtje, klaterend met de omwaschkopjes, Emil bij:

‘Kind wees niet zoo koppig, om 'n bagatel! Daar kun je Emil nu wel mee ter wille zijn. Doe je witte aan en je groote hoed op, zeg...’

Meneer de Wit zag, angstig, naar zijn kind, hij begreep haar schroom, waagde nog een poging:

‘M'n god, daar is ze toch vrij in, vrouw!’

Bruusk stoof Tine de kamer uit.

Emil stond reeds op straat, duwend de jongens in en uit de voordeur in schijn van gevecht, waarbij hun hoog, schor jongensgeschreeuw kaatste tegen de stille huizen, toen Tine beneden kwam in 't wit met rooden klapprooshoed, waaronder haar gezicht gloeide plekkerig behuild.

‘Aha!’ bewonderde Emil, die haastend, met vluchtige oogen de verschijning, blijwit van jeugd langsgleed:

‘Nu, vlug kindje, 't is laat.’

Over de doods-verlaten straat stapten zij snel, hijgend van haast, zij achter hem, met korte vlugge passen. Tusschen de kantgordijnen gluurden de menschen.

Dof wolkte de stof om Tine's slepende rokken. Zij zagen in de verte de locomotief half verscholen achter het stationsgebouw, snuivend met lange teugen, als een, die adem schept tot de vaart.

‘We halen 'm niet,’ riep Beukema.

Tine vertraagde, voelde opeens met wondere

verlichting de mogelijkheid den trein te zullen missen.

‘Vooruit! kom je kunt best, we hebben er nou alles op gezet.’

Hij trok haar voort in een wolk van stof.

‘Loop maar door, gauw, ik neem kaartjes.’

Door de wachtkamer snelde Tine 't perron op, waar de trein stond, zwart, gesloten, gereed te vertrekken.

Zij wenkte. Een portier werd opengerukt, ademloos viel ze in de roode kussens: ‘Meneer,’ wees ze.

Met lenigen zwaai sprong Beukema de coupé in. Het portier knalde achter hem dicht, een sein... de trein trok zwoegend aan.

‘Nog nèt,’ blies Beukema, met voldoening, ‘dat's vliegen, Tie.’

Tine, trillend over haar gansche lichaam, brak uit in zenuwachtig overspannen gesnik.

‘Nu naar... luitenant Harema, IJsselkade 15,’ las Emil luid van 't lijstje, tot den koetsier, die half omgedraaid, wachtte op den bok der victoria.

‘t Is de laatste, Tine, al drie botjes, dat schiet op.’

Hij verscheurde het kaartje met namen, de stukken vlokten wit uit het rijtuig.

‘Hoe lang is 't rijden?’ vroeg Tine.

‘Twintig minuten, maar met dezen rossinant zullen we er, vrees ik, langer over doen.’

Tine was dankbaar voor elke minuut, die verschoof het bezoek, waartegen zij bevend opzag. De afleiding der visites had haar zenuwen ontspannen; zich vermannend, trachtte ze te praten, gewoon, weg te duwen uit haar denken de beklemmende voorstelling die zij zich fantaseerde van het huis met de ouders van Emil's eerste vrouw.

En Emil, zelf overvol van herinnering, schertste met pijnlijke opgewondenheid, onnoozele flauwiteiten over het oud sjokkend paard, 't onooglijk rijtuigje en den boerschen koetsier, die een zijden zakpet droeg in plaats van den deftig hoogen hoed, dien hij vergeefs bedongen had. En telkens als Tine opkeek naar zijn rood-gejaagd gezicht, waarin de tanden blonken tusschen de in gedwongen lach gesperde lippen, doorvlijmde haar een pijn, die zij niet te noemen wist.

Vol was de kade van langzaam sloffende wandelaars. Beukema groette hier en daar met gewild diepen groet. Tine boog strak voor zich heen en de menschen stonden stil, het rijtuig na te zien.

Verblindend schitterde in de zon de breede waterstrook langs de kade, waarin wat roeibootjes, kleintjes, stipten en een enkel groot schip te rusten lag.

Bij de familie Harema was een wit papier scheef gezakt achter de deurruit: niet thuis. De koetsier deed de omgevouwen kaartjes in de bus, keek toen vragend Beukema aan.

Emil kuchte: 'Nu moet je gaan,...' zei hij, aarzelend, als in nadenken, uithalend de a van gaan... 'naar... re... 'de Brinkhorst', 't buiten van Meneer de Ras Alting... weet je dat? De kant van Twelloo op.'

'Jawel meneer.'

'Goed.'

De namen flitsten door Tine's hoofd.

Voort ratelde het rijtuig over de fleurig drukke wegen, langs de buitens in kleurigen zomertooi, totdat huizen en mensen achterbleven, alle stadsgedruisch verstomde tot flauwen nagalm en zij reden langs de onafzienbaar lange lanen in koele schaduw van dicht donker groen. De koetsier hield het paard in, het stapte langzaam, met telkens zwaar-voorovervallenden kop. Uit de wijde stilte steeg een adem van ernst. Beukema zat zwijgend, als opgewonden, hij dorst niet zien naar Tine,

roerloos naast hem. Zóó, precies zóó had hij gereden met Margootje, toen zij samen naar Deventer gingen voor de eerste maal. Het was, of de boomen van haar vertelden. Als een vogel was ze gevlogen uit het oude grijze nest, met kinderlijk blij gejuich had ze haar vrijheid, haar liefde uitgejubeld. In de stad, had hij haar nog moeten waarschuwen, om de menschen, den koetsier, die telkens omkeek, terwijl zij al maar schaterde, tot hij plechtig-boos deed...

Het leek gisteren zoo gebeurd.

De herinnering beheerschte hem plotseling met zoo grooten weemoed, dat hij nauw zijn zwakke tranen bedwong, er zich eindelijk aan overgaf, willoos, gelijk hij zijn levenlang gebogen had voor den wil van het vluchtig oogenblik, en Tine vergat, die hem onafgebroken aanstaarde in stijgende beklemming. Hij schrok op, toen hij voelde haar hand, kil door den handschoen heen, zoekend de zijne:

‘Miel,’ fluisterde ze: ‘ik vind 't zoo vreeselijk voor je.’

Met droefgeestig glimlachje knikte hij, ja, het was vreeselijk voor hem. Aan háár dacht hij niet. Haar deernis koesterde hem.

‘t Is ook zoo gauw,’ ging Tine bijna onhoorbaar voort, ‘zoo verschrikkelijk gauw.’

Het was de eerste maal, dat zij zinspeelde tegen hem op wat haar geluk voortdurend ondermijnde.

Toen begreep hij het raadzaam zich in te binden en even te verontschuldigen:

‘Kom,’ zei hij, met gansch verklankte stem: ‘t is kinderachtig van me, ik moet mij er tegen in zetten. Gauw? Ja.... Maar toen ik jou leerde kennen.... het was me te machtig Tine.’

O zij vergaf zoo gaarne.

Dichter drong zij naast hem, terwijl hij streelde heur handen.

‘Hoe lang nog Miel?’

‘Een minuut of tien. Hier kun je 't huis zien schemeren door de boomen.’

‘Ik wou dat 't voorbij was,’ huiverde zij.

‘Het zal je wel meevallen, vrouwtje.’

Hij weersprak tot haar rust zijn eigen benauwing.

‘Meneer is boos hè Miel, mevrouw niet?’

‘Welnee, niemand heeft recht boos te zijn. Papa zal wel bijdraaien.’

‘Och 't is geen wonder, een eenig kind...’

Zij staarde stil voor zich heen... minutenlang.

Het rijtuig zwenkte om den hoek der oprijlaan tusschen de wit omstreepte boomen door, waar, rechts, grijsde het bord: verboden toegang.

‘Dit is 't. Mooie streek hè...’

De woorden verstikten in zijn schorre keel.

Zij sprak niet meer, klemde krampig zijn handen.

Knersend kraakten de wielen door 't kiezelzand, draaiden om een bloemperk, hokten voor het huis. Grijs stond het kil blok met de levenlooze ramen, als onbewoond. De koetsier belde en de holle klank weergalmde tot buiten. Emil hielp Tine uitstappen, beval, gejaagd, den koetsier te wachten.

Otto deed open, ernstig, strak, in rouwlivrei.

‘Geen belet?’ vroeg Emil, nerveus hoog.

Met gebogen hoofd schreed Tine den knecht voorbij. Achter elkaar gingen zij door de lange marmergang: Otto, Tine en Emil. Het was er stil als in een sterfhuis.

Otto opende de groene tochtdeur van de bibliotheek, toen de eikenhouten erachter, en diende aan, plechtig: Meneer Beukema. Háár naam verzwegen hij.

Emil schoof Tine met zachten drang binnen; de deuren sloten zwaar achter hen dicht. In de vaal duistere kamer met haar mufte lucht van oude boeken, opgestapeld langs de wanden in strenge gelijke lijnen, zag zij de oude ouders van Margootje.

Zij stonden bij de tafel en traden haar niet tegemoet.

‘Juffrouw de Wit,’ zei Emil zacht.

Jong stond Tine in haar blijwit kleed met den lachend rooden bloemhoed als een vloek in het droevig verlaten huis.

O zij schaamde zich haar tegenwoordigheid, de vreemde, wreed binnengedrongen na één jaar van rouw. Diep boog zij 't hoofd voor de beroofde moeder.

De oude heer wendde zich af.

Mevrouw, de lippen bleek opééngeklemd om te smoren een kreet van jammer, bood haar de hand, wees, wankelend, elk een stoel.

Zij zaten om de tafel, Emil bij den haard op zijn gewone plaats en niemand wist een woord te zeggen.

Het waren minuten eindeloos lang, een onnoembare marteling voor allen.

Tine zag smeekend naar Emil, die eindelijk de stilte verbrak:

‘Wij waardeeren 't zeer, dat u ons hebt willen ontvangen.’

Tine knikte, met in haar oogen een bede om vergeving, dat zij gekomen was.

‘Ik feliciteer u nog wel,’ zei, toonloos de oude dame, ‘ik verzuimde 't daareven... U zult dat wel begrijpen... Ik wensch u alles goeds.’

Zij keek haar man aan, die zwijgen bleef.

‘Dank u,’ fluisterde Tine, onhoorbaar. In haar hart welden duizend dingen van meegevoel, zachte woorden van troost, maar zij vermocht niet er een over haar lippen te brengen.

‘Veel visites gemaakt in Deventer?’ klonk plotseling koud, zakelijk, de stem van den ouden heer, wiens gezicht, stroef, met laag neergetrokken mondhoeken en koele oogen, in niets herinnerde aan den vriendelijk meegaanden vader van Margootje.

‘Zeven meneer,’ antwoordde Tine benepen, en Emil sprak door, dankbaar voor dien zin van gewoon converseeren, druk over de bezoeken: wie thuis waren en wie uit. Tine, geprikkeld juist door dat gewone, omdat het geen val had daar in huis, op dat oogenblik, zocht, starend de kamer rond, een ander onderwerp. Op een kastje trof haar met schrik een fotografie: Emil en zijn eerste vrouw, samen op één blad, de hoofden bijeen.

Schuchter wees zij er naar: ‘Is dat... uw... Margootje, mevrouw? Mag ik eens zien?’

Zij vroeg 't nederig, als een gunst. De oude dame reikte 't haar.

‘Hebt u nooit een portret van ons kind gezien?’

‘Neen mevrouw.’

Emil's voorhoofd rimpelde op in toorn. Hij had

elke herinnering aan zijn eerste vrouw, met zwaar beredeneerde kieschheid, verborgen voor zijn tweede, en Tine had niet durven roeren aan het verleden van leed.

‘Niet?’ verwonderde mevrouw.

Tine, turend op het portret, wikte welk woord nu weer het minst schrijnen zou...

‘Wat jong zag zij eruit, zoo blond... het is wel vreeselijk, zoo vroeg...’

‘O ja,’ beaamde de moeder, heesch.

De oude heer zag haar strijden, viel weer in, zakelijk, nu rechtstreeks tot Tine:

‘Is uw huwelijk al vastgesteld juffrouw de Wit?’

‘In 't voorjaar denkelijk...’

‘We hebben nergens op te wachten,’ verontschuldigde, haastig, Beukema de hardvochtige snelheid waarmede alles was beslist: ‘A propos... onze... mijn meubels, staan altijd nog hier op zolder. Misschien... als u er niet tegen hebt, zou ik met Tine even kunnen gaan zien... wat ze houden wil ongeveer en wat opruimen... Of er soms dingen geleden hebben door 't staan.’

‘In één jaar?’ barstte scherp de langverkropte machteloze woede uit den mond van den vader, hoonend; terwijl Tine kromp als onder een slag: ‘In-één-jaar.’

Emil, bloedrood, verbeet de vernedering, trachtte te redden zijn poovere figuur:

‘Ga je even mee Tine.’

‘Nee,’ hijgde Tine: ‘nee, ga maar alleen, 't kan mij niet schelen, niets! niets!!’ Zij beefde van haar hoofd tot de voeten.

‘Zooals je wilt.’

Schouderophalend verliet Emil de kamer. De oude heer, kromgebogen, de gebalde vuisten op den rug, volgde met de sleutels van de afgesloten bovenkamers.

De beide vrouwen bleven alleen.

De oudste schreide zacht in haar handen, waarlangs, tusschen de vingers door, haar tranen gleden en hoorbaar afdrupten op de tafel.

De jongste zat onbeweeglijk, met brandend droge oogen, wijd-open van ontgoocheling. Want in de donkere kamer had zij gezien, plotseling, Emil in 't helle licht.

Wreed was hij, wreed in 't onvermijdelijke, wreed ook in het noodelooze. Als een golf van ontzetting sloeg het door haar ziel en een brok van haar liefde sleurde 't mee, en toen zat zij daar, verslagen, en zocht in haar woelend warrend brein den draad van haar denken.

En angstig staarde ze naar de zwarte zwijgende

figuur aan de tafel, aan wier voeten zij had willen knielen van schaamte, voor hem en voor haar: zijn medeplichtige. Kruipe wou ze voor die vrouw, wier eenig kind zij verdrongen had uit zijn hart, kruipe en buigen haar hoofd tot den zoom van rouwzwart krip. Haar fluisterend belijden van vrouw tot vrouw, hoe zij hem begeerd had, weggetrosgeld van elke herinnering, ingepalmd, en ten slotte gewonnen.

Zichzelf aanklagen en - het overviel haar met pijnlijke verbazing, *hém* verdedigen in háár schuld...

Roerloos zat ze, als versteend.

En langzaam drong het tot haar door, wat het vonnis zou zijn van haar jong leven: dat haar liefde niet gedood was, maar geschonden en verminkt.

‘Mevrouw,’ fluisterde ze, oprijzend vol ontroering: ‘mevrouw denk niet te slecht van Miel... het kwam door *mij*.’

Vreemd zagen ze elkaar aan, niet-begrijpend, twee vréémden...

‘Hij heeft veel van haar gehouden... van háár evengoed als van mij...’ smeekte Tine.

De oude vrouw schudde weemoedig het hoofd:

‘Neen,’ zei ze in een zucht.

Tine zonk terug op den stoel, achter haar. Het was alles vergeefs.

Zij zat en staarde, en las werktuigelijk de namen der boeken, die omheinden de kamer, lange letterreeksen, bleek verguld.

Zij hoorde de tranen druppen op het tafelkleed; het eenig gerucht in de zware stilte.

Toen eindelijk ging de tochtdeur open met zuigend geluid en het eikenhout kraakte.

De heeren traden binnen, met rood aangejaagde hoofden, na toornige woorden.

‘Kom Tine, we moeten weg,’ zei Beukema kort.

Met knikkende knieën stond ze op:

‘Dag mevrouw.’

De oude vrouw gaf nu geen hand, zij kon zich nauw staande houden, het bezoek was haar krachten te boven gegaan. Met haar oogen groette ze, stijf recht-óp, zwaar geleund tegen de tafel.

Stom boog Tine voor den ouden heer, die belde.

Otto kwam om uit te laten, opende wijd de deur en wenkte den koetsier.

Het paard, half-slapend, sleepte het rijtuig aan. Tine struikelde erin over haar rokken, terwijl Otto naast haar stond, als een rechter, met onbeweeglijk plichtgezicht.

Zij reden stapvoets de laan uit, zonder een woord.

Om den hoek bij het bord, zwiepte de koetsier het paard aan.

‘God, god, wat 'n middag!’ zei Beukema.

Tine zweeg.

Hij stak zijn arm door den hare, teer trilde zijn stem, toen hij vervolgde: ‘Het was voor jou afschuwelijk, kindje.’

Zij trok haar arm terug en antwoordde niet. Toen mompelde hij, als voor zich zelf:

‘Om daar dat portret van Go en mij te laten staan... ik vond 't bár onkiesch.’

‘Kiesch!’ hijgde Tine: ‘Kiesch! Kiesch!!’

En ze brak uit in een snerplach van verachting, die versmolt in tranen van wanhoop.

Want haar liefde was geschonden, en niet gedood.

Voor één avond.

Voor één avond.

‘Ben jij bij... den burgemeester?’

De soubrette van het derde-rangs-theater aan wie Mathilde verteld had, wat ze niet kon zwijgen, trok de strakrood geverfde lippen tot een dun lachje: ‘Chic hoor,’ zei ze.

Mathilde Brantsberg nam uit den zak van haar rok, gehaakt aan een spijker tegen het beschot der kleine kleedkamer, de uitnoodiging, vlijde streefend de gladde kaart langs haar wangen, en herhaalde met een glunderheid, die blonk door den gewild onverschilligen toon: ‘Ja bij den burgemeester... en bij zijn vrouw natuurlijk.’

Het was de eerste maal, dat Mathilde Brantsberg in deze omgeving een soort grapje plaatste.

‘Die daar,’ riep de soubrette tegen den kapper, die juist binnentrad, een heet frizeerijzer, wijdbeensch als een open schaar, ter verkoeling ronddraaiend in de hand:

‘Die daar is op 'n bal gevraagd bij den burgemeester. Ze doet niet minder!’

‘k Beveel me aan voor de klandizie,’ lachte de kapper, wijzend met den kam, dien hij meedroeg vastgeharkt in eigen weligen dos, naar Mathilde's steil bruin haar, waarna hij zwierig naderde de soubrette, en rolde zijn tang in de korte donshaartjes van den gebogen hals.

‘Daar zal je furore mee maken,’ sarde de soubrette: ‘hei zeg, 't sist! Niet afbranden jij!’

Een vette lucht van gezengd haar walmde door de kleine ruimte. De kapper schatte verschrikt den warmtegraad van den ijzergloed op korten afstand van zijn wang

‘Moet ik deze dame ook kappen voor van avond?’

‘Neen dankje,’ zei Mathilde zacht, kalm als zag zij niet, gekeerd in den streperigen spiegel de spottdiepe buiging en grove plaaggezichten: ‘ik heb 'n muts op.’

‘De freule is voor de variatie weer eens de meid, heute Abend,’ verklaarde, verachtelijk de gevierde soubrette.

Mathilde liep de kleedkamer uit.

‘Waar ga jij heen?’ vroeg de regisseur, die gedempt regelmatig op en neer stapte in de eigen-

aardige stilte van achter de coulissen tijdens een vertooring, volgend in het handschrift het gesproken woord. De zinnen drongen, zwaar geaccentueerd, helder, tusschen het dof aangolvend rumoer uit de zaal, door de papieren schermwanden.

‘Och, zoo maar... even...’ stotterde Mathilde.

‘Je hebt hier niets te maken, kindlief, vóór het derde bedrijf,’ hij streelde haar, gemeenzaam, onder de kin, ‘tot zóólang behoort je in je kleedkamer, dat weet je.’

Mathilde ontweek, gewend aan zijn vrijheden, en droop af, terug in de kamer.

‘Uitstapje gemaakt?’

Ze antwoordde niet.

‘Heb je je burgemeester in de zaal gezocht?’

‘Net of die hier komen zou. Er komt hier nooit een fatsoenlijk mensch!’

Mathilde's oogleden trilknippen van tranen.

‘Publiek niet fijn genoeg voor de freule?’, grinnikte de kapper, met puntige elleboog-beweging naar het tenger actricetje.

‘Ben je nou nógal niet klaar?’ jachtte de soubrette ‘ik ben in 't tweede, dat weet je, hoop ik.’

‘Justement fini, mademoiselle.’

‘Ah gelukkig! Opgemarcheerd dan asjeblijft.’

De kapper vertrok, werpend een dot haar uit den

kam, achteloos, naar den grond, waar ze luchtig zweven bleef op den wind der zwaaiende rokken en eindelijk kleefde in donker-vuilen hoek.

Het walgde Mathilde!

Altoos, heden vooral, nu die uitnoodiging de herinnering aan het beschaafd verleden had opgeschokt in haar, van grief oproerig, hart.

Hoe had zij dom doorgedreven, tegen aller vreeze en verzet, tegen eigen twijfel in, te volgen wat zij vermeende, en in zich opschroefde, te zijn: een roeping!

Hoe had de ijdele zucht de aandacht te trekken, als belangwekkend persoon, in haar meisjeswereld van leege banaliteit, die haar reeds als kind verlokte te dragen opvallende kleedij, de willige roeping gesteund en gestuwd naar den beslissenden stap.

Om haar vader's wil, haar moeder was sinds jaren overleden, had zij gestreden, het besluit verschoven, het ongetemd verlangen voedend met rollen leeren en uitbeelden in de eenzaamheid van haar afgesloten kamer.

Zijn dood, ze huiverde bij 't herdenken, was haar een verlies en een bevrijding geweest.

En na een jaar, toen zijn nalatenschap teleurstelling baarde, had zij te midden van den, tot een

volslagen breuk opgelopen familietwist, haar wil doorgedreven.

Nog ziet zij zich, fier, op zonnigen voorjaarsmorgen dwalen rondom het vierkant groot gebouw: den schouwburg. Een kolos van steen, reusachtig in de straat, die 's avonds, hel verlicht door lokkend witte bollampen voor het theater, tierde van rosse rijtuigfile en haastig schuifelende mensenmassa, van hier en daar een bloemwinkel, als een zomertuin in winter, van 't schreeuwig straatventen der plaatsen en programs; maar die des daags, kil nuchter en schaars begaan, huiverde als een balzaal in 't bleekreëel morgenlicht.

Trotsch, doolde zij tusschen de forsche zuilen, overbeplakt met bonte affiches van voorbije dagen, half afgescheurd, uitgediende doode dingen. Onmetelijk schenen de wijdopen deuren nu zij de eenige was, die binnentrad, en vroeg den dreutelenden portier, of zij kon spreken de directie...

Hij zond haar terug, buitenom, door smal uitgestrekt zijstraatje, langs den van tallooze ramen, buizen en brandladders overkruisten zijmuur van het gebouw, tot aan de onooglijk kleine deur, waar grimmig, de oude concierge haar te woord stond. Wild joeg haar al-braveerend hart, toen zij hem volgde door de stille duistere gangen, als onder-

aardsche hopen, waarin zij eindelijk las, op matglazen deurruit in vetzwarte letters: ‘Directie’.

Hij tikte en opende de deur.

In den valschen schemer, dien de plotselinge overgang van donker in licht waast voor de knippende oogen, onderscheidde zij, vaag, den grijzen directeur gezeten voor zijn lessenaar en de over-tafel gebogen secretaris in het van kransen en foto's huiselijk kantoor.

Zij reikte zwijgend haar kaartje.

‘Ga zitten kindlief,’ kwam vaderlijk familiaar de oude heer haar tegemoet: ‘wat is er van je verlangen?’

‘Ik wou aan 't tooneel,’ verklaarde Mathilde kort, schor. En hiermede was de wensch van haar jeugd geuit in klinkende woorden waarvan zij zelve ontstelde. In plotslinge beklemming overwoog zij, één oogenblik, weg te loopen, als een kind, ijlings terug door de spelonkige gangen, naar buiten in den vrijen dag...; toen zag zij naar de welkende kransen, die schenen te ademen een geur van 't verlokken leven, linten verkleurd en kronkelig, maar schoon van roemvolle geschiedenis. Boven uit de zaal klonk met tintelende opgewektheid een blijde marsch, een koor van zingende stemmen.

‘Ze repeteeren 't kermisstuk,’ helderde de direc-

teur op, met een lachje om haar naïve verbazing: ‘Ja juffertje 't is een vroolijke boel hier, altijd plezier, altijd muziek!’ Hij knipte in de lucht met duim en wijsvinger: ‘Mooi vak, tooneelspelers!’

En zij speurde niet den toon van ironie onder die luchtige scherts.

Hij, woog, in gedachten, zijn waar: Een uiterlijk, waar wel wat van te maken zou zijn, beschaafd, goed stemmetje, eene die van huis uit wist hoe zich te bewegen in gezelschap en bovenal een naam droeg die sieren zou 't program.

‘Heb je weleens voorgedragen?’

‘Alleen voor mezelf, meneer.’

‘Ken je iets uit 't hoofd? uit “de Meinacht” bijv.?’

‘Natuurlijk,’ blufte Mathilde, met de zelfingenomenheid van héél jonge beginners, heimelijk het toeval dankbaar, dat hem deed kiezen een haar bekend gedicht.

‘Zeg eens op: ‘Hoor, van een lange reis...’

Gretig ving zij aan, en gezwollen van onmacht rolde, schallend, door het stil kantoor het simpel verhalend: ‘Hoor, van een lange reis komt eens de pelikaan, in d' avondschemer moede naar het slaapnest kleppen...’

‘Hm ja...’ meesmulde de directeur met nauw

bewongen lach. ‘Veel leeren, meisje, veel afleeren vooral. Ik wil 't een jaar met je probeeren. Je verdient één gulden per dag en als ik zie, dat je je best doet... enfin...’

Zij teekende, zonder aarzelen, haar naam.

De oude heer geleidde haar, persoonlijk, door het doolhof van gangen, waar nu, duidelijk en meeslepend de muziek uit de zaal, in walsmaat tot hen doordrong. De directeur floot het wijsje, en Mathilde had kunnen dansen van luchtige blijheid.

Zij ging op kamers wonen, heel hoog, heel armelijk, want haar schrale gage met het gering vaderlijk erfdeel, reikte nauwelijks tot een sober bestaan. Maar zelfs armoede had voor haar roman-verhit verbeelden, de bohèmeachtige bekoring, waarop men pocht tegenover rijke vrienden. Zij roesde door het, tot schijnvreugde opgeschroefd, leven van grieven en ontbering en verkropte moedig het zwaarst te dragen leed van teleurstelling: dat nooit een rol van eenig belang haar ten deel viel. Dat ze altoos volgde, onopgelet, en nooit gezien, bewonderd, mocht treden vooraan! De weinige zinnen, die zij te zeggen had, ontvielen haar luid, opdringe-

rig van te mooi-willen doen, of hokten in haar keel, als 't onbeduidend rolletje haar trots vernederde voor de kennissen in de zaal.

De confraters, die haar wel mochten, wijl zij zich hield, onzijdig, buiten het algemeen geharwar, niemand in den weg trad en hun, gul, geld leende, dat zij noode missen kon, troostten haar met verhalen, hoe ook zij begonnen waren aan de onderste sport en moeizaam geklommen, en verbeterden, goedhartig, de meest hinderlijke fouten en gebaren. Eens, trof het door ziekte, dat zij moest vallen in een groote rol. Men zei, dit was de kriezis, het toeval waaraan menig groot kunstenaar dankte een leven van roem. Voldeed zij deze maal, haar weg zou zijn gebaand.

En zij werkte en studeerde dag en nacht, offerde haar middagmaal aan de kosten der dure tooneelkleeren, trotseerde elke vermoeidheid door de kracht van haar overspannen zenuwen.

Slap, slecht-doorvoed, koud van een angst, die haar als verdoofde, speelde zij de groote rol als in een droom, werktuigelijk schor, bleef twee maal haperen, zoodat de stem van den souffleur galmde over het voetlicht, hoorbaar in de zaal... In gootjes straalde het angstzweet van onder de broei-heete pruik langs de blommig geschminkte wangen in kris-

kras vuile lijnen. Golven hitte als uit een oven, sloegen haar tegen van de, ijzerdraad omrasterde, gasvlamrijen aan haar voeten, en tusschen de reten der schermen bliezen kille tochtvlagen. Daar achter loerde, ontstemd, de regisseur, naar elk mislukt gebaar, luisterde scherp naar elk falend woord...

In de kleedkamer, uitbarstend in rampzalig gesnik, weigerde zij te spelen in het laatste bedrijf, zoodat de directeur er bij moest komen, teneinde haar te dwingen met de bedreiging van hooge geldboete. Zij weerstreefde tot de laatste minuut. Toen greep de oude heer haar, doldriftig, bij een arm en duwde haar door de coulissedeur.

Als een bang weerspanning paard de arena ingezweept stond zij, in de hellichte ruimte, prooi van honderde kalm schouwende, koel streng vorschende, snel oordeelende blikken - en speelde.

Aan het eind van 't speelseizoen ontbood de directeur Mathilde Brantsberg beneden in het kantoor en deelde haar mede, dat 't hem speet, maar.... Ze had 't zeker wel begrepen.

Bij vier gezelschappen zocht ze vergeefs een onderkomen. Ten einde raad tobde zij een jaar rond met het houden van voordrachten op nutsavonden

in de dorpen. Een jaar van honger en gebrek, en troosteloos van berouw, waarbij de laatste reste van een dwaze kunstenaarsbluf zich verzette tegen een terugkeeren op den ingeslagen weg, een hulpsmeeken van de gesmade familie. Trotsch droeg zij de schamele kleeren, trotsch lachte haar mond waar haar ziel schreide, trotsch ontweek zij de vrienden van vroeger, om te voorkomen de vernedering te worden ontweken door hén.

Zóó was zij ten slotte beland bij het derderangs theater van Eugène de la Gloire, half als kleeidster van de dames artisten, half als actrice voor het minste werk.

Het was een ruwe, onbehouwen troep. Van bruisende verontwaardiging over de achterstraattaal, de harteloze behandeling van menschen uit een wereld waarvan zij het bestaan niet vermoed had, gleed ze er in de doffe berusting, het zonder verzet langs zich laten gaan van het platste, het stuitend grofste, als zijnde de gevolgen van een zelf gekozen lot.

Thans, waren er andere vrienden, die haar naliepen op straat. Niet om de bekoring van het vroeg verouderd, bij daglicht reeds verflenst gezichtje, maar wijl zij was eene van den vogelvrij verklaarden komediantentroep. Zij vernederden haar

door laf briefjesgeschrijf en drongen tot in het huis waar ze een kamer had. En 't broodsgebrek drukte, knéép, deed haar in radelloozen angst leenen van de gehate konfraters om de schuld later te bezuinigen op haar mager maal.....

Een kort fel geknetter van applaus drong door van uit de zaal, een dof rommelend geraas van 't op-en-af rollend scherm, twee, drie malen...

Mathilde schrok op en haastte zich japonnen te pakken uit een koffer.

Twee dames stoven lawaaiig binnen, achter haar kwam een ziekelijk-bleek meisje dat, huilend, in een hoek ging zitten, ze had kiespijn.

‘Gauw zeg, vooruit, m'n rok, heila Brantsberg slaap je?’

‘Ze droomt van haar bal,’ helderde de soubrette op, vertellend het feit met vinnige spotgebaartjes, terwijl Mathilde, geknield schuivend langs den stoffigen grond, kant spelde op een groen-zij-den japon.

‘t Zit er an! Equipage met acht paarden, Brantsberg?’

Mathilde schudde, gedachteloos, van neen.

‘Niet? Wat zeg je!’

Een luid gelach steeg op.

Toen begon Mathilde, voorzichtig, de gehate vraag, die onvermijdelijk was, wilde zij de uitnodiging aannemen.

‘Ik... ik weet nog niet eens, of ik wel gaan kan... eigenlijk heb ik geen japon zie je. Och toe Justine leen me jouw witte, voor dezen keer.’

Schuw zag ze op, in bange spanning.

‘Nee maar, die is mooi! 't Is me nogal niks, mijn nieuwe witte! Om in één avond te laten verslonzen. Kind, je ben niet goed!’

‘Dames voor 't tweede bedrijf,’ waarschuwde de regisseur. Justine, haar rokken hoog opgetrokken, kraakte naar het tooneel.

Mathilde, met smeekend gebaar, legde haastig haar hand op den arm der andere actrice, die volgen wou.

‘Jeanet, jij dan, tóe. Dat ouwe geeltje van jou... uit “de Vrouwenhater”, je weet wel.’

‘De “vrouwenhater” wordt uitgestoomd op 't oogenblik, 't spijt me wel.’

‘Die roze dan...’

‘Die zit vol vlekken. Uitgebeten. Je kunt ze onmogelijk aandoen.’

‘Och jawel...’

‘On-mo-ge-lijk.’

Jeanet vertrok.

Toen zei de soubrette, bijna verlegen, den knop van de deur reeds in haar hand:

‘Je kunt mijn witte wel krijgen.’

‘Jou? Wát?’

‘Mijn witte... de “dierentemster”. Ze is schoon. Kom maar halen. Kind, kijk niet zoo schapig.’

Het was een verrassing die verblijdde en schrijnde tevens, door de wijze waarop zij haar werd toegeduwd.

Verward bleef Mathilde achter in den rommel der leege broeikas-heete kledkamer, met alleen het armelijk kind, dat kiespijn had. Stampend van knagende pijn stond ze zich te wringen in 't nauwsluitend uniform waarin zij moest optreden als ‘groom’.

‘Die is goed op je,’ zei ze, ‘ook wel 'n wonder.’

Mathilde haarspeldde het luchtig tullen mutsje op, bette met brutaal paarsrooden schminkkwast heur bleeke wangen, en mompelde: ‘om negen uur begint 't.’

In den fijn grijzen motregen, die kil haar omwademde liep Mathilde over de glimmende straten

langs de zwarte slang rijtuigen, waarvan de lantaarns als een levende roodgele gierlander regelmatig voortschoven tot in het duister voor het groot vierkant huis van den burgemeester. Mathilde kon geen rijtuig betalen, het zou ook onnoodige weelde zijn voor haar, die altijd, alleen ging, 's avonds, 's nachts... Over haar lage schoentjes had zij, beschuttend, overschoenen getrokken en een regenmantel, als een hoes om kostbaar meubel, gehangen van haar schouders over de geleende japon. Door de druipende raampjes der rijtuigen zag ze schemeren een gewemel van lichte kleuren, soms opblinken een geschitter van goud. Het beangste haar en ondanks haar willen-genieten, trokken kille trillingen door haar mager lichaam.

Bij een lantaarn, in de schaduw der voorste vigilante, wrong zij de wit-glacé handschoenen, stroef, aan de, van regen klamme, handen, en bevend wachtte ze daar af, tusschen het volk, dat de hooge stoep dringend bewondering-juichend omsloot, tot zij ongemerkt, als mede gestapt uit een rijtuig, andere gasten volgen kon.

Achter een dame, gekleed in slependen wit-en-zwartten kantmantel, waaronderuit een strook tulle, blauw-glanzend, van schubbige loovertjes zwaar-ritse-

lend slierde langs den marmervloer, schoof zij binnen, vermoffelde haar wollen muts onder den groenig-zwarten regenmantel, stond verlegen in de plechtig-stille garderobe, wringend haar voeten uit de modder-natte overschoenen.

Zij lachte pijnlijk tegen de stijf-nette meiden, die stonden, gewichtig, in de voornaamheid van het huis en strekten de wit-geschoeide handen uit, eerst naar de wolk van kant, die zijde-glad afgleed van de schouders der dame, toen met onverholen minachting naar het vochtig, sjofel vel van een regenjas, dat Mathilde, schaamrood, reikte. Hier pas voelde zij hoe de cheviot japon haar snitloos leek om 't lijf gehangen, de te korte rok, breed-aangerimpeld, plompte om haar heupen en, groot, de voeten vrij liet, het lijf, te wijd, onder grove, lijmig-harde kant was dichtgetroeteld.

Naast het simpel sierlijk kapsel dier andere, verwenschte ze heur eigen banaal, breed-uitgeplozen kroeshoofd, tooneelmooi, zonder distinctie.

Eenige gerokte heeren traden binnen, bogen, en plichtmatig geleidde een hunner het schromend actricetje, dat, haar sfeer ontwend, duizelde in 't gewarrel der gasten, het schitterlicht, den bloemengeur, de zachte warmte, die haar koude wangen streeelde.

‘Welkom, juffrouw Brantsberg,’ klonk sympa-

thiek de luide stem van den burgemeester, terwijl de gasten op 't hooren van den veel-besproken naam, in den tijd, toen Mathilde's plotseling-aan-het-too-neel-gaan een gebeurtenis was, snel omzagen uit de gonzende groepjes, haar bekeken met onbescheiden belangstelling.

Even, wekte het, streelend, de gefnuikte ijdelheid in haar op, maar onmiddellijk bekwam haar het vernederend besef van vervallen, mislukte grootheid, en brak den brande-lach om haar zenuw-vertrokken mond. Zij verstond nauwlijks, antwoordde in 't vage op de vriendelijke vragen van den gastheer, op zijn herhaalde verzekering hoe 't hem verheugde de dochter van zijn oud vriend onder zijn gasten te mogen tellen.

Zij hunkerde te ontsnappen, in vergeten hoekje achter een eng-aanéengesloten kringetje van gedempt-pratende, wachtende jonge meisjes, in de onbehaaglijke gedwongenheid van een volle zaal met stille, nog niet op dreef zijnde, menschen.

Een der meisjes, een vroegere schoolkennis, bewogen door haar armelijk voorkomen, trad uit het kringetje, ietwat verlegen, noodde haar zich aan te sluiten. Het kringetje verstomde plots...

Na benauwend. zwijgen begon, eindelijk, de schoolkennis, kinderlijk onhandig:

‘Bevalt je... u... uw tegenwoordige betrekking goed?’

‘Heel goed, dank u,’ zei Mathilde stug, uit de hoogte.

‘U is immers bij den troep... ik meen 't gezelschap van Eugène de la Gloire?’ vroeg toen, geërgerd door dien mal hoogen toon, een ander meisje.

Het geprikkeld bloed kleurde haar wangen, zij knikte strak.

‘Welke rollen speelt u 't liefst?’

Mathilde zweeg, haar oogen brandden fel van nauw bedwongen woede.

‘U hebt ook gespeeld in de “dierentemster”, niet waar?’ vroeg gretig een heel jong meisje, dat de toevallige ontmoeting met een beroepsactrice gewichtig vond.

Mathilde voelde de niet-hatelijke bedoeling van dit kind en antwoordde beleefd, zacht:

‘Ja, een kleine rol... u is toch niet?’ ...

‘Neen, wij komen nooit in uw comédie,... ik heb 't gelezen op 't programma, aangeplakt.’

Argeloos zei ze 't, cru trof 't Mathilde. En de anderen zwegen, met dommen glimlach.

Het sein tot den eersten dans plukte het kringetje uit elkaar. Mathilde stond opeens alleen, ge-

geneerd, wist niet waarheen de oogen te wenden, waar zich te bergen, drong al dicht in de boompjes, die verborgen het orkestje.

Een schitterende slang van ruischend-elegante menschen kronkelde door de weelde-mooie zaal. Eerst twee aan twee, dan zich splitsend: dames rechts, heeren links, bogend twee halve cirkels, één stemmig zwart, één kleurig licht, die weer smolten saam tot één rij buigende, lachende, waaier-wuivende menschen: twee aan twee, vier aan vier, lange, gelijk stappende gelederen: acht aan acht, op het wiegend rythme der muziek...

Mathilde ging zitten aan den muur. Hier en daar zat nog een meisje, lacherig, verlegen met zich zelve.

De paren krioelden schuifelend door elkaar, een levend mozaïk van lichte kleuren, speelden, als groote kinderen, kruipdoor, onder de, tot poortjes koket geheven, armen, die regen aanéén tot een tunnel, waarin men elkaar plagend ving en juichend ontsloeg... De muziek versnelde in wilden galop, het stof sloeg op uit de slierende slepen, de geurige warmte steeg, de stemming was er!

Ook gedurende den tweeden dans zat Mathilde langs den muur en betreurde te zijn gekomen. De derde was reeds begonnen, toen zij den gast-

heer fluisteren zag met een jongen man. Aan een vluchtige beduiding met de oogen naar den kant, waar zij zat, voelde ze, dat het háár gold. Veinzend niets te merken, staarde ze strak voor zich heen, terwijl zij naderden, vóór haar stonden..., deed toen als verrast...

De burgemeester stelde voor: ‘Meneer van der Wijck,’ terwijl Mathilde snel giste of hij kwam uit eigen wensch of gezonden werd door zijn gastheer.

Maar hij, met het geroutineerd gemak van veel-uitgaand jongmensch, jekte onmiddellijk, tot haar blijde geruststelling:

‘Eindelijk bereik ik u dan, ik was steeds zoekende, naar iemand, die mij met u in kennis kon brengen. Mag ik deze wals?’

Hij was een lang, tenger gebouwd man, met een lief zacht gezicht, waarop het loom geblazeerde een schijn waasde van belangwekkende vermoeidheid, en hij sprak, beschermend, met een kleurloos maar warm-week geluid. En vooral het uiterst beschaafde van zijn langzame bewegingen, het stil gebaren zijner teere handen, het voorzichtig buigen van zijn arm rond haar middel, deden haar trillen van langontbeerd genot.

Voor hem was zij een klein pikanterietje in den

sleur van banaal gelijke jonge dames, een verfrissing in de geeuwende verveling van diners en bals.

Hij kwam er toe háár te kiezen voor het souper. Gedreven door goedige deernis, week, na haar triest verhalen van 't klatergouden leventje met zijn kern van ellende, gaf hij zich met ongewone hartelijkheid, bestelde per telefoon een rozenboeket, die zij, verrast, vond naast haar bord. Blij blonk op de weelderige tafel het zilver, tussen haar op spiegelglas, als in vijvers drijvenden, bloementooi. Waterklare vijvers waarin de talloos zachte kaarsvlammetjes verdubbelden door eigen schijn, de juweelensier der dames werd opgevangen, gekaatst tot schitterend kleurgestraal, als uitgespatte vonken. Blij, kringden de fleurige mensen er rondom, blij gonsde hun scherts; naïve scherts die geen booze bijbedoeling scheen te dekken, nergens zwol tot uitgelatenheid of omsloeg in ruwen spot.

Dankbaar, heerlijk verrukt, beweldadigd van weelde zat Mathilda naast van der Wijck zich te koesteren in de warmte van zijn stem, de streeling van zijn blik, en vergeleek zijn wereld, die zij, partijdig, zag verguld, naast de hare, thans, door macht van tegenstelling, haar meer dan ooit geworden tot walg.

En plotseling, verblindend licht, vlamde door haar brein de mogelijkheid dien man te boeien, te bemachtigen, door hem te geraken uit het gehaat bestaan, met hem glorieus terug te keeren in het dom moedwillig verlaten leven!

In zijn vrouw zou het mislukt actricetje van de la Gloire spoedig vergeten zijn en slechts de herinnering: ‘aan het tooneel geweest’ mevrouw van der Wijck hullen in 't belangwekkend waas van een *verleden*. O, als zij slaagde....

‘Wat peinst u,’ glimlachte haar buurman.

Zij zag hem aan, het hoofd ietwat afgewend, langzaam, koket draaiend de donkere pupillen in de ooghoeken onder de halfgeloken leden, en lachte, geheimvol, zonder een woord.

‘Mag ik het niet weten?’ fluisterde hij, intiem.

‘Neen,’ schudde zij, hem ál aanziend.

‘Hè toe, niets lief van u....’

Hij vleide, smeekte; het werd een spelletje, een zacht-gefluisterd spelletje van koketterie. Het trok de aandacht.

Mathilde voelde zich als glijdend, ze wist nauwlijks wat ze zei, waarheen het onzin-gepraat leidde, het hoog mal gelach en flauw gedoe van hun beiden. Het was een tasten in den blinde.

Zij zag slechts zijn oogen, die wendden naar

niemand dan háár, en die straalden van vermaak!

En zij wist, dat haar leven op 't spel stond. Zou dit de wijze zijn waarop men bereikt?

Hij lachte, juichte toe, hitste aan, elk brutaal-raak woord, willoos geflapt uit haar zenuw-drogen mond.

Zou zij slagen....

Na het souper danste hij nog slechts met háár.

En zij stoeiden door de zaal in wildwoesten galop, verdubbelden het rythme der walsen! Vast klemde zijn arm om haar lichaam, en drukte het nauwer aan zich, terwijl zij, dansend, al maar grappigs uitheeg en haar, van spanning glanzende, oogen onafgebroken blikten in de zijne... Tot ze neertolden, tegen elkaar geduwd door de vaart, op een kanapé langs den wand en wipten op de veeren!

Hij bracht haar thuis; zij kropen in een rijtuig, voor anderen bestemd, dol, uitgelaten als kinderen.

Toch... binnen, samen, alleen met hem in de koele kleine ruimte der donkere vigilante, die somber dreunde door de, nachtverlaten glimnatte, straten, schoof zij ver van hem weg in den hoek, terwijl een onbestemde angst ophuiverde in haar keel en er de woorden in doofde.

‘Moe?’ streelde zijn weeke stem.

‘Ja,’ zei ze, bijna stug, ontwaakt uit den roes en haalde den regenmantel nauwer om zich, als een hulsel...

Indien hij thans, partij trekkend der omstandigheden, zich veroorloofde, tegenover haar, een vrijheid, die men niet aandurft tegenover vrouwen uit eigen kring, haar in 't geringste toonde, dat zijn hulde van één avond, slechts gegolden had: een meisje waarmee men 't zoo nauw niet neemt... dan wist zij, onherroepelijk, heel haar blinden strijd vergeefsch geweest en elke kans vergaan.

In strakken angst zat ze, dorst niet bewegen.

Hij sprak, opgewekt, over onverschillige dingen, schoof iets nader op de bank.

Zij kón niet dichter dringen in den donkeren hoek.

In het duister zag zij, als twee bleeke plekken zijn handen schuiven over de knieën, soms even lichten ten betoog en bewegen, vlak langs haar hoofd.

Mathilde hield den adem in.

Groote regendroppen rekten, trillend, tot straaltjes en doorsneden snel het warm-aangeslagen waas op de raampjes, dat alle uitzicht belette.

Zoodat, met verrassenden schok, plotseling het rijtuig stopte in de nauwe straat voor het schoen-

winkeltje, waarboven Mathilde een kamer had gehoord.

‘Ik heb den sleutel,’ fluisterde ze.

Van der Wijck beduidde, kloppend, den koetsier niet te bellen en sprong uit het rijtuig:

‘Geef mij maar, ik zal de deur opendoen.’

In de winkel deur stond hij, blootshoofds, gerokt, haar boeket in zijn hand in zonderlinge tegenstelling met de armelijke omgeving. Hij stak, tastend op de donkere toonbank, de wachtende kaars voor haar op.

Zij stoof binnen, haar knieën knikten en de witte rok der soubrette dweilde, onverzorgd, door den modder. In doodsangst zag zij zijn oogen geglansd door het, van lager opschijnend, kaarslicht, en jachtig stak ze hem de hand toe, in 't, rossig van den rijtuiglantaarn doorschemerd, winkeltje...

Als hij haar nu volgde...

‘Dank u,’ haperde ze.

Hoffelijk, even maar, drukte hij haar vingers:

‘Nacht juffrouw Brantsberg,’ zei hij, ‘kan ik u nergens meer mee van dienst zijn?’

‘Dank u, dank u voor alles,’ beefde Mathilde. Hij zag haar bange oogen vullen vol tranen en nogmaals, langer nu en hartelijk, nam hij haar hand in de zijne:

‘U zult wel moe zijn, goejen nacht.’

Bruusk ging hij heen, riep, springend in het rijtuig, zijn adres aan den koetsier.

En terwijl de wielen wegratelden in de stille straat, leunde Mathilde, óp van ontroering, tegen de toonbank en snikte van vreugd.

Den volgenden morgen verzuimde zij de repetitie en bleef in huis, wachtend, ze wist niet waaróp.

Maar deze dag zou haar brengen een onmetelijk geluk, daarvan was zij overtuigd.

Slechts de vorm waarin het tot haar komen zou, warde in haar verbeelding.

En zij redderde haar kamer netjes op, om te ontvangen... Wie?

Niet hij zelf. Neen, wien men lief heeft als zijn gelijke, waagt men niet aan 't gelaster der buurt.

Zijn moeder wellicht... of zijn zuster? Een vriendelijke dame, die haar zou bezoeken uit zijn naam, haar naderen met liefde om zijnentwil.

Op *dien* stoel zou ze zitten...

Een ernstig lief gesprek:

‘Maar van 't tooneel moet je afgaan, kind.’

‘Ja, ja, ja!’

's Middags pakte zij de witte japon, waaruit

de slijkrand niet te wisschen was gebleken, in een doos en zond ze terug aan de soubrette, met een paar van haar rozen, als bedankje. Toen kookte ze zelf haar eten. De lucht bleef hummig hangen, ondanks de open ramen, die de warmte opslokten en de kamer, ongezellig, verkilden. Zoodat ze ten slotte blij was, dat deze dag gebeurloos verliep. Morgen zou ze koud eten nemen.

Het kwam haar, voor alles uitleg vindend, gepeins, zeer natuurlijk voor, dat zijn moeder niet onmiddellijk bereid was geweest.

Maar morgen...

Tot den avond, waarop ze spelen moest, blies zij het vuur van verwachting aan, totdat zij het gedroomde geloofde een onomstootelijk feit en zich, willoos, overgaf aan het genot van haar stoutst verbeelden. Al dieper drong zij haar denken in de nieuwe, verrukkende wereld, waarin zij, aan zijn hand, zou binnengaan.

Tegen zeven uur zette zij haar hoed op, en trok een witte roos door het knoopsgat van haar blouse, terwijl om haar lippen gestaag glunderde de vage glimlach van blij-heimelijk gesoes.

‘Juffrouw 'n brief.’

Zij schrok van de plotselinge verschijning der haastige hospita in de open deur, die haar, zonder

plichtpleging, den brief toepieerde over de gladde tafel, waarvan hij afkantelede op den grond, het adres ondergekeerd.

Schielijk greep Mathilde.

Reeds vóór de huisjuffrouw in den winkel was afgestommeld hadden haar bevende handen den brief opgerukt, doorvlogen heur wazige oogen den inhoud terwijl door haar lichaam schokte de emotie, tot in haar hoofd, met ratelend geklop. Ze las:

‘Ma chère petite amie...’

Wát! Zag ze goed!

Op den achterkant vond ze de onderteekening: ‘M.v.d.W.’ alléén de voorletters.

Hij noodigde haar om Zondag met hem ‘uit’ te gaan en vroeg wanneer zij thuis was voor bezoek.

Krakend kneep zij 't briefje tot een prop, schrill spotte haar droeve lach om de mislukte kans. Steen na steen brokkelde voor haar voeten af de brug naar het nieuwe leven. Zij stond middenin het oude, gehate bestaan, als op een eiland van ellende en er was geen uitweg meer.

Toen kraste weer van beneden op, de kijfstem der hospita:

‘Juffrouw daar benne ze van de komedie, of je ziek bin! Je mot derek komme!’

Radeloos snelde zij de trap af, door de enge duisternis der straatjes en steegjes, die den afstand naar den kleinen schouwburg verkortten, in den, vanaf den vorigen avond, onafgebroken triestig neerdreinenden motregen.

In de koffiekamer, den doorgang naar achter het tooneel, wachtte de regisseur haar reeds op:

‘Wat mankeert jou!’

Zij vreesden hem allen, zelfs de eerste krachten van het gezelschap:

‘Nou?’

‘Och-God, zeg maar niks, 't zal niet weer gebeuren, ik was niet goed.’

‘Wat had je? Ziek!’

‘Nee, ja... toe laat me nou maar door.’

‘Dan had je een boodschap moeten sturen, we hebben een half uur op je gewacht van morgen.’

‘Ik had niemand.’

‘Larie. Betalen meisje.’

‘God nee zeg...’

In haar wanhoop vlijde ze haar hand op zijn arm, kennend het eenig, altoos door haar geschuwd middel, dat hem vermurwde soms.

Hij bleek er niet van gediend, ditmaal.

‘Ik houd 't af van je gage. Dat zal je leeren voor 't vervolg. En haast je nou maar...’

‘Ik zit er toch al zoo in,’ snikte Mathilde.

‘Ja, dat kennen we.’

Hij schudde haar hand af, en hield met spottend diepe buiging de deur voor haar open. Stampvoetend ging zij.

Ze waren met haar vijven in de nauwe kleedkamer toen Mathilde binnenkwam.

De warmte droop in stralen langs de witte wanden en de hoogopgedraaide gasvlammen, als vogels in hun kooien van ijzerdraad, vlerkten wijduit door den tocht.

‘Heilà Brantsberg! Nog katterig?’

‘Plezier gehad?’

Mathilde knikte zonder geluid.

‘Nou zeg,’ riep de soubrette: ‘ik leen jou meer wat! Jij ben ook een lieverd om mijn jurk zoo smerig te maken!’

Haar verontschuldiging versmolt in tranen.

‘Wel ja, grien maar weer's 'n deuntje.’

Mathilde spande haar uiterste krachten. Ze wilde, ze moest zich beheerschen tegenover die anderen.

Met een glimlach bracht ze uit:

‘Ik zal 't je wel vergoeden...’

‘Wie zal dat betalen, zoete lieve Gerritje,’ zong Justine, die, slurpend, een ei zoog uit de schaal.

‘Conquêtes gemaakt gisteren avond?’ vroeg Jeanet.

‘Ja!’

Schril stootte ze 't uit.

‘Sérieuse?’

‘Zoo sérieux als ze voor óns soort zijn weggelegd.’

Snerpend, heesch trilde de gedwongen lach in haar keel.

‘Daar heb je háár weer,’ zei de soubrette.

Mathilde knoopte het lijf van haar meidepak dicht, met 't gezicht gekeerd naar den muur, en de anderen drongen om 't jongste actricetje, dat de pijnlijke kies had laten trekken en 't toonde: een bloederig donker hol, achter in den mond, dien zij wijd openrekte met haar vinger.

Justine deelde sina's-appels uit.

Aan de kamerdeur riep de regisseur:

‘Dames, morgen om tien uur generale repetitie van: de ‘Giftmengster.’

Tot laat in den nacht zat Mathilde gebogen over haar rol. Maar ze leerde niet, ze plette de kreuken uit het ineengefrommeld briefje en herlas 't, zakelijk opwegend: haar leven van thans,

tegen het leven, dat van der Wijck haar bood... voor een week of wat.

Zij was wereldwijs genoeg om den duur te berekenen.

Dan zát ze.

Zij voelde zich oud en leelijk.

Toen scheurde ze 't briefje in vinnig-kleine stukjes en schoof ze bijeen, tot een wit hoopje papier, naast het glas, waarin haar rozen stonden te verleppen.

Gelaten nam zij haar rol weer op: haar leven bleef onveranderd.

Ze geeuwde, gééuwde....

Tot haar hoofd zwaar neerviel, op de gevouwen armen, en ze insliep.

Gekonfiskeerd.

Gekonfiskeerd.

Hij was naar 't Zuiden geweest om daar genezing te zoeken.

Nu ging hij naar huis om te sterven.

Want het Zuiden had hem niets gebracht - alléén zijn illuzies ontnomen. Hij had er nu nog maar één: deze reis te volbrengen, vóór hij de groote reis begon. Het was het éénige vreeselijke wat hem nog treffen kon: onderweg te sterven... in den trein... ergens aan een station... heelemaal alleen. Dat was zijn grootste angst. De vrees zijn vrouw en zoontje niet weer te zullen zien joeg hem minder aan dan de idée van dat sterven-onderweg, in 't publiek. Hij zou zijn laatste krachten inspannen om *dat* te voorkomen. München had hij al bereikt, hij zou 't nog wel halen...

Aan 't station, in de holle wijde wachtkamer, waar een lucht van rook en bier hem benauwde, ging hij zitten aan de glad gewreven tafel.

Buiten rilde hij in de natte koude, die hij ontwend was; daarom was hij nog maar blij ergens binnen te kunnen zijn, gedurende het te wachten uur.

Telkens als de deur openging, kroop hij dieper in de dikke bruine jas, die slobberde om zijn uitgemagerd lichaam, legde hij zijn kleffe witte handen op de ingevallen borst, als om die te beschutten, zag hij als wezenloos naar wie binnentrad, met oogen groot en hol in een puntig, uitgehongerd gezicht,

Zóó had hij ook in het Zuiden gezeten: een armzalige brok leven in de kleurige weelde-wereld. Elken dag, onveranderlijk, zat hij daar op een bank in de felle zon, die hem goed deed, gedoken in die bruine jas, den slappen zwarten deuk-hoed dicht boven zijn vermoeide oogen, zijn uitgemergelde handen op de knieën uitgespreid, om ze te warmen. Onder de palmen wandelden, reden, schertsten de lachende gezonde badplaats-menschen, zonder den misdeelde te zien, roerloos starend naar de zee in droef gepeins.

Soms, een enkele maal, voelde hij den blijden blik van een bevoorrechte even rusten op hem, zich verduisteren door deernis, en dan glansde een glimlach van dank om zijn vale hard-droge lippen.

Vóór hem in kalme klare blauwheid, de zee,

met daarachter de bergen als een donkere krans met lichtend-witte toppen. Aan den voet kleine marmerhuizen, schelblinkend in de zon, die schitterde op de golven.

Hoog, als torens van wit schuim, bruiste het water op tegen de rotsen.

Boven hem wuifden de palmen in sierlijke buiging hun blaren, als veeren...

Om hem een geur van oranjebloesem, rozen en heliotrope...

In hem, zijn stervende laatste illuzie...

Toen *die* dood was, ging hij heen, naar 't Noorden, naar huis, waar zijn vrouw woonde en zijn zoontje.

Urenlang had hij zitten denken en rekenen, suffen op 't laatst, of zijn schraal kapitaaltje toereikend zou zijn, haar en het kind over te laten komen.

Maar de reis was duur en het verblijf in 't Zuiden, als 't nog lang met hem duurde, óók, en hij overwoog, dat die twee zoo zielig-hulpeloos zouden staan, alléén in het vreemde land, wanneer hij gestorven zou zijn, en begraven...

Tot zij hem alleen achter moesten laten in zijn graf.

Daarom oordeelde hij 't beter, dat hij maar ging naar hen: 'hij kon 't nog wel halen,' zei de dokter.

Nu was hij op de helft.

De wachtkamer lag hol leeg, als te geeuwen van verveling, enkele reizigers liepen in en uit, 't dof geknars van voeten over den zandigen, houten vloer, hinderde den reiziger. Door de open-en-dichtgaande deur drong telkens een golf zuur-koude lucht.

Een heer en dame, jonge menschen, namen plaats aan het einde der tafel waaraan hij zat. Zij keken naar hem, stootten elkaar aan, fluisterden, keken weer... de heer haalde de schouders op en bestelde iets aan het buffet, de dame sloeg een bonten kraag om, tegen den tocht door de deur, schuin-glurend door haar wimpers naar den armen mensch tegenover haar, met zijn doodvonnis op de holle wangen.

De kellner bracht bier aan, morste kleine plasjes op den vuilen grond. Een beambte spuwde een pruim, vlak bij hem. Hij werd zoo flauwig van dat ruw-burgerlijke, waar de weldadige beschaving van het Zuiden nog nalichtte in zijn brein. Toen bedacht hij zich, zuinig op zijn leven, iets te moeten eten; het was elken dag een marteling: dat eten, een besluit, waartoe hij niet kwam, dan na sterke spanning van zijn taaien wil.

't Was zoo pijnlijk.

Zijn verstand gebood hem te volharden... wilde

hij 't eind van zijn reis bereiken. Wellicht vulde een warme slok de weeë leegte in zijn lichaam.

‘Kellner,’ fluisterde hij met zachte, klanklooze stem. Hij moest het nogmaals herhalen, kón niet luider roepen.

Toen klonk plotseling krachtig de stem van den heer tegenover hem aan de tafel.

‘Kellner!’ wenkte hij, wijzend op de treurige figuur.

De klam-witte hand lichtte dankend den hoed van het hoofd, de droge lippen vertrokken tot 'n glimlach.

‘O God hoe ákelig,’ rilde zacht 't vrouwtje in den bonten kraag.

‘Koffie,’ bestelde hij den kellner, die dicht over hem gebogen, 't woord nauwelijks verstond.

‘Und Kuchen?’ vroeg hij.

De stumper schudde ontkennend 't hoofd.

De aandacht der andere reizigers vestigde zich op hem. Enkelen bleven staan, een paar meisjes arm in arm, overlegden: ‘wat die man hebben zou.’

Achterover hing hij op den stoel, langs zijn slapen gudste het zweet in straaltjes, in zijn van benauwdheid half-open mond klapperden zijn tanden. Vóór hem stond, rookend, de koffie.

Langzaam, zonder van houding te veranderen,

strekte zijn hand zich uit naar 't lepeltje, trillend richtte hij het naar zijn mond, slurpte den inhoud er af.

De reizigers zagen hoe hij spoelde, minutenlang, 't kleine beetje koffie tusschen zijn tanden, niet kunnende besluiten tot den pijnlijken slok.

Nog één aarzeling, het moest....; zijn vuisten balden zich krampig samen, wijduit bolden de doorschijnende neusvleugels, wezenloos puilden de oogen uit 't jammerlijk-vertrokken gezicht - toen, met inspanning van alle kracht, inéénkrimpend, slikte hij.

‘O, ik kan 't niet aanzien,’ huiverde, opstaande, het jonge vrouwtje. Haar man volgde haar naar buiten.

En hij zat weer alleen aan de bruin-houten tafel, herademend na den toer, vegend met een zakdoek het zweet van zijn voorhoofd, het schuim van zijn lippen.

Tot hij weer besluiten moest tot een tweeden slok, een derden, 'n vierden....

Hij moest - hij wilde leven tot ‘thuis’.

Thuis, waar zijn vrouw was, die in kinderlijke argeloosheid het doodvonnis niet vermoedde, die hij gedeeltelijk onkundig had gelaten om haar niet te verontrusten, van uit de verte.

Lange brieven had zij hem geschreven, trouw elke week één, het eerste kantje vol vragen naar zijn gezondheid, uitroepen van meelij, de volgende vol uitweidingen over de bijzondere hartelijkheid van vrienden en kennissen, die haar den eenzamen tijd verkortten, haar noodden op bezoek.

‘Hij vond het toch goed, dat ze eens uitging? Ja, zij wist wel, dat hij niet jaloersch was. De M's hadden een danspartij gegeven. Eerst had zij geweigerd te komen, om haar zieken man, maar men had haar zóó geanimeerd...

Prettig was 't geweest; wel jammer dat hij niet tegenwoordig kon zijn! Men hield haar voor een jong meisje....’

Thuis, waar zijn zoontje leefde, een suffig doodzwak kind, met een hoofd, veel te groot, en weemoedig oud dwerg-gezichtje: de vrucht van een zelfzucht, die hem, de ten-dood-opgeschrevene, deed begeeren een jonge vrouw...

Zij zou wel spoedig hertrouwen, dacht hij, gelukkig maar: hij kon haar, die veel behoefde, weinig achterlaten.

Misschien zou 't kind hem gauw volgen, hij hoopte 't, zoo'n stakkerdje.

Door de open deur woei een tochtvlaag, en deed hem de puntige knieën optrekken.

De kamer was thans vol haastige herriemensen, wachtend op den trein.

Hij wenkte den kellner. Aan 't buffet hielden de bedienden oog op den wonderlijken reiziger, die wel eens iets krijgen kon, onderweg.

Hij betaalde, het geld voelde vochtig aan. De helft van de koffie was koud-versuikerd in den kop achtergebleven.

In een opwelling van deernis bood de kellner hem zijn hulp, naar den trein.

‘Bitte,’ antwoordden de droeve oogen.

Zenuwachtig gejaagd, woelde zijn hand in de uitgelubde beurs, om het meelij met een fooi te betalen.

‘Trein voor Keulen!’

De deur bleef openstaan, de reizigers drongen er uit.

Achteraan, voetje voor voetje, kwam de veroordeelde, zwaar-steunend op den aangeboden arm.

Tot hij in den trein zat, hijgend, uitgeput... Die hem brengen zou naar huis, om te sterven.

Hij zou 't nog wel halen...

Trees.

Trees.

Op de ongelijke huizendaken donst het dunwit vachtje van één nacht sneeuw, met hier en daar kale plekken, waaruit groezele watersliertjes glijden en breed sâamvloeien naar de goten. Gul klokkert het water door de looden pijp, in de halfgevulde regenton, die het in borrelende bellen terugkaatst omhoog, boven den rand uit, en weer opvangt, tot het drijven blijft als zeepschuim op het stille watervlak; of het gluipt waardeloos in 't donker dooielijk putje.

Van de naakte boomtakken kletteren de snelle, dikke droppen; slechts bovenop ligt nog een smal lijntje wit, waartegen de natbruine onderhelft warm afsteekt, te blinken in de zon.

In de tuinen, aan den schaduwkant, dekt de sneeuwlaag den grintgrond, in van uur op uur grillig afbrokkelende figuren, omboord met strooken zacht blauwende pappige sneeuw, de randen

uitgesmolten tot water. Alleen in enkele raamkozijnen waar de zon niet komen kan, dotten de ongerepte vlokken dik in de hoeken. Op het platte zinkdak van de serre achteraan een der huizen, heel den morgen door de heete stralen stráf begloeid, is 't één modderpoel.

Boven dat plat is het atelier. Het ziet uit met twee lichte ramen, zonder gordijnen, hoog over de daken. Voor een der ramen staat in blauwruiten morsschort Clara Dorings' krachtige figuur, terwijl zij opneemt met haar oogen, en gespannen, prent in haar memorie, de zonblauwe lucht, waaronder de ordelooze, witte daken, half-ontdood.

Dan keert zij snel om en zet haastig op het doek, forsche klodders, wit, geel, blauw, zwart... Nu, scherp-kijkend naar buiten, dan, met achterwaarts gebogen bovenlijf, turend door de wimperfranje der kleintjes dichtgeknepen oogen naar haar werk. En een gulle lach licht op haar levendig, goed gezicht bij elk gelukkig treffen. Ernstig werkt ze, met den gestagen ijver van een, die zich verdeden moet tusschen gezin en arbeid. Die afjacht 't een, om te dienen 't ander, wie elk gewonnen uur een weelde is!

In de wieg tusschen het raam en den ezel dut rozig, rustig, haar kind en beroert met zacht-regel

matige slaapzuchtjes de warme stilte van het atelier.

Heet glimt de vulkachel onder den antieken schoorsteenmantel in de van vergulde lijsten, blauw porcelein en koper prettig stemmende kamer. Clara kijkt naar broertje, naar 't zonnig buiten, naar haar vorderend werk en neuriet van behagelijkheid.

‘Goejen morgen.’

't Zijn Bets en Mientje, de buurtjes, die elken ochtend komen schilderen op 't atelier. Een adem van frissche winterlucht golft uit haar kleeren.

Blond Mientje draagt, behoedzaam, in bollend vloei, teerwitte seringpluimen.

Bets glibbert over 't zeilkleed op de sneeuwklusjes onder haar hakken naar de kachel en vertelt in één adem van een straatjongen die waschte haar wangen gloeiroot met sneeuw, vuil van de straat.

‘Wat is 't hier warm,’ vindt Mientje, terwijl ze schikt de bloemen in hooge vaas.

‘Natuurlijk, anders krijgt dat mensch 't koud straks,’ beslist Bets.

‘Komt ze?’

‘Elf uur,’ knikt Clara, taai-werkend zonder opzien aan de daken, goorwit, dikopgesmeerd met een enkele schrille lichtvlek en harde omtrekken.

‘Laat! Elf uur...’

‘Zij kunnen haar niet eer missen op teekenacademie.’

‘Wie heeft ze voor je opgediept?’

‘Ik heb 't professor Dillens gevraagd; ze zijn niet gemakkelijk te krijgen.’

Bets, fluitend, met haar handen op den rug, betracht in kleeding, manier en toon, een dwaasmislukkende artistieke achteloosheid. In verband met haar kort, gedrongen figuurtje en blozend, appelrond gezicht, lijkt de vruchteloze poging als een kind in moeder's sleepjapon. Wanneer men haar uitlacht, lacht ze bereidwillig mee, met den gezond-aanstekelijken lach van heel jonge jeugd. Ze baast over 't 19jarig Mientje, hoewel de oudste der twee, omdat Mientje verlegen, zacht, door haar vlijtig klein leventje gaat, zonder omzien of anderen haar bemerken, en zelfs licht gehinderd, waar zij, desondanks, de aandacht trekt.

Zij heeft haar mantel, die Bets neerzwierde op de sofa, ordelijk geborgen in 't kamertje naast het atelier, en zit reeds voor den ezel, prutsend een poovere nabootsing van seringen-weelde, peuterig precies.

‘t Is de moeite niet meer, dat je begint, over half elf,’ oordeelt Bets.

Voor Mientje is het altoos de moeite waard.

‘Toe Bets lanterfant niet zoo,’ verzoekt Clara.

Bets naar 't raam gekeerd, beweert dooi-studies te maken:

‘Als je je niet haast Clara, kan je er een zomerlandschap van fatsoeneeren.’

‘Ga zitten, Bets, en praat niet zoo hard, om broertje.’

Zuchtend ploft Bets op de sofa, plettend haar mantel in kreukelige plooiën, en zet snel op, met houtskool op grauw papieren zak, geraapt van den grond, met forsche lijnen, een caricatuur van Mientje in aureool van haren-blond.

Zij verscheurt 't weer, begint een tweede, daarna een derde; verslonst in nooit-voltooid knoeiwerk haar begenadigd kúnnen. Bij Mientje staat de vaas, netjes glad, met één takje seringē, voorzichtig bloemetje naast bloemetje, reeds op 't doek.

En Bets begint met noodeloozen omhaal zich te bereiden voor het werk van elf uur.

In de wieg kantelt broertje van 't rugje op zijn zij, en rekt zich, met de roode handen-knuistjes tegen de dichte oogjes.

‘Hoe vindt je?’ vraagt Clara, hoog, verweg houdend het doek vóór ze het neerzet, omgekeerd, tegen den muur.

‘O goed, uitstekend zég!’

Bets juicht haar bewondering gaarne uit en keurt af met even warme geestdrift, voor zich zelf overtuigd oprecht, terwijl Mientje liefst wacht tot Bets' oordeel, vierkant, is geuit en dan beaamt met glansloozen lof of vriendelijk verzachte blaam.

‘Ja, ik ben nogal gelukkig van morgen,’ knikt Clara, stralend, ‘het is zoo verschillend...’

‘Inspiratie, mensch,’ geeuwt Bets.

‘Daar moet jij noodig van praten.’

‘Ik spaar me, tot straks.’

‘Zoo.’ Clara Dörings wil naaktstudies maken en heeft professor Dillens om een goed model gevraagd.

Hij beloofde haar Trees van de academie. Zij werkt zelden naar levend model: 't loopt óp, zoovele dagen achtereen en meestal is 't inhalig, vuil volk, vol verhalen van armoe en schande, die ontroeren, maar achteraf gelogen blijken, of ze zijn onwillig en zwijgend stug.

De meisjes vinden de komst van Trees een gebeurtenis, waarop Bets gewichtig bluft, met haar air van artiste, maar met heimelijk, heel diep in haar kinderzieltje een kleinen schroom, spoor van streng eenzijdige opvoeding met scherp afgebakend moraliteitsbegrip, dat haar gevangen houdt, ondanks

het aangewend geurtje van onbekrompenheid. De gedachte aan Trees maakt Mientje stil. Had ze gedurfd tegenover Bets, niet gevreesd haar klaterenden branielach, zij zou thuis zijn gebleven. Het stuit haar straks te zullen ontmoeten een vrouw, die zij op straat nauw aan durft zien. Niet uit pretensie, want zij matigt 't zich niet als verdienste aan, ver van den strijd ongedeed te blijven, en haar schuwe deernis is bereid de hand te reiken waar dit wordt gevraagd, maar uit instinktmatigen huiver. En het lichaam, dat zij mijdt als besmetting, zal zij gebruiken voor haar werk en betalen met haar geld.

‘Wat krijgt ze?’ vraagt opeens Bets.

‘Een gulden per morgen. Gewone prijs.’

‘Wat weinig. Zoo'n stakker. Laten wij haar maar twee gulden geven met ons drieën.’

‘Goed.’

‘Weet je,’ bluft Bets, met een flits van geestdrift in haar bruine oogen: ‘ik maak een kolossaal schilderij van Trees, ik noem 't... ik noem 't... ‘de zonde!’ Dan verkoop ik 't...’

‘Wel zeker...’ lacht Clara.

‘Dan verkoop ik 't voor een énorme som, en die geef ik aan dat mensch, dan hoeft ze nooit meer...’

‘Praat geen nonsens,’ zegt Clara.

Bets schrijft bovenaan het wit vel papier, gespannen op den ezels, in zwarte houtskoolletters: ‘de Zonde’.

‘Wisch uit,’ trilt Mientje, ‘ze komt dadelijk.’ Broertje wordt wakker en wil niet staken zijn doordringend geschrei vóór zijn moeder hem, sussend, op haar schoot heeft genesteld.

‘Weer een schilderij!’ juicht, opgewonden Bets: ‘pendant van de Zonde. “De Deugd,” of zoo iets.’

Mientje, beklemd, kijkt telkens naar de oud Friesche hangklok, waarop het reeds elf uur geslagen is. Zij heeft de seringgen gezet op een tafeltje achter zich, en wacht nu op Trees, evenals Clara en Bets.

De meid brengt op een blad geurig dampende koffie.

Buiten schuilt de zon achter een wolkbank, de lucht verguurt. Binnen in de warme tevredenheid, zitten zij met haar drieën en fluisteren over vrouwen van het slag van Trees.

Langs de grachten loopt Trees. Zij komt bijna nooit in de deftig-stille buurten waar de rijke menschen wonen; wel in de Kalverstraat en op den

Dam, 's avonds meest, in druk gedrang en rossen gloed van winkellicht. Vreemd lijken haar de stemmige straten langs het doode water, met de van diamanten droppen flonkerende takken, ragfijn warrend boven haar hoofd.

Kleurig jolen in de morgenzon de groentekarren met, tusschen 't koele groen van kool en loof, de vlammende sinaasappelen en wortelbossen, als blijken van oranjevreugd. Op de bordessen boenen de meiden, in hoog tusschen de schortbanden opgedofte kraak-heldere katoentjes de modder van de treden.

Rood stroomt het warm gewerkt bloed onder het van kou strak-gespannen vel der wangen, waarboven de mutsen flappen, frisch en fleurig. De koperbeslagen emmers klanken tegen het hardsteen der stoepen, de venters schreeuwen hun waar, de straatjongens plagen de meiden, die lachen en schelden en ploeteren. Stroomen water ritsen langs de straatsteenen en sleuren de sneeuwmodder mee de gracht in.

Trees gaat langzaam, het ongewone treft haar. En zij is moe van het staan, twee uur achtereen, onbeweeglijk op een tafel in de heerenafdeeling der modelklasse. Telkens was 't, of het lokaal begon te schommelen als een schip, dan te draaien, snel-

ler, tot zij niets meer onderscheidde. En driemaal had men haar toegesnauwd stil te staan, rechtóp als haar moe lichaam week inzakke tot een vormloozen klomp. Andere dagen was zij flinker, werd geroemd om haar taai uithouden den roerloozen stand, als een voorwerp, bot, zonder vertoon van gevoel.

Het kwam zeker, doordat zij niet gegeten had dien morgen, slechts een glas anisette gedronken, dat Karel haar had toegeduwd, toen zij kwam voorbij het cafétje, waar hij bediende.

Karel was goed voor haar, hij zou mooi-kwaad zijn, indien zij verloor haar verdiensten aan de academie.

Traag sloft ze verder. Haar rok, vóór wippend, sleept achter met dweilende punt, rafelig, door 't vuil. Nat slaat de doorweekte zoom tegen haar laarzen, roodkaal verlakt, met scheef afgetrapte hakken. Zij knellen om haar voeten, die gezwollen zijn van 't staan. De lucht bonkt met zwarte wolken tot een egaal zwaar donker vlak, flauw van kopergeel doorgloeid. Kil grijzen de huizen nu de zon is weggedoken. Een straatjongen gooit een emmer om, het water spoelt over Trees voeten.

‘Kijk dan waar je loop, kale medam.’

‘Zwijnhond!’ scheldt Trees, terwijl de jongen, tong uit den mond, wegrent.

Zij is een Duitsche, vijf jaar geleden uit Westfalen gekomen met een vrouw, die ze ontmoette in een hospitaal. Zij moest voor haar zingen in een tent op de dorpskermessen en 's winters in Amsterdam, Duitsche liedjes, vijf per avond. Het waren goede jaren, zonder gebrek, maar toen was de vrouw gestorven en het zaakje opgedoekt. Dat was nu drie jaar geleden. In dien tijd heette zij 'Thérésa', nu noemen de jongens van de academie haar 'Trees'.

Het begint weer dun te sneeuwen, kleine vlokken, die versmelten zoodra zij den grond raken. De meiden staken het boenen en keeren terug in de huizen, en vredig stil liggen de grachten. Trees stapt wat vlugger aan. In haar bolbleek gezicht, met den grooten brutalen mond, loeren de lichte roodgerande oogen, onder den hoed, lawaaiigvol, sprietig uitgergende, zwarte veeren. Een felle strik rood fluweel schreeuwt tegen 't vaal blond haar, dat laag over haar voorhoofd hangt in recht-afgeschoren rand, wollig uitgeplozen, kroes, en achter in een vetglad knoopje is saâmgedraaid in den hals.

Twee knikkergrootte namaakparels blinken erin, een geschenk van Dujardin, nadat zij zooveel weken gezeten had voor zijn 'Titiana'. Vanmiddag wacht hij haar weer voor nog een kleine verandering.

Nu eerst naar... Dorings... Dorings, Heerengracht 84...

Het is over elf, maar zij is moe en haar voeten voelen pijnlijk elken steen.

De sneeuw stuift haar nattig in 't gezicht, en spikkelt het sjofel zwart manteltje met tallooze witte stippen, en kruipt in de plooien van het roze franjedoekje, gedraaid rond haar hals, tot aanvulling van den, laag uitgesneden, mantelkraag. Zij voelt ze, kil, kleven op haar polsen, het roode reepje arm, tusschen de te korte mouwen en kale zwart glacés.

Voor het lage raam van een kelderwinkeltje fleuren overvolle azaléakruinen, één schuim van wit en rozen.

De plotselinge pracht, onderbrekend de toonlooze huizenreeksen, treft haar.

Geen geluid beweegt de gracht, dan 't langzaam lekken der boomen, in het levenloos water, dat nu en dan even oprimpelt door een witte meeuwvlerk, zwaaiend, scherend, rits-rakend...

Van ver fluistert 't stadsgemurmel als een echo van het leven, en slechts een enkele maal schuift haar een mensch of kind met vluggen tred voorbij. Het is Trees zoo wonder. Of ze weer kind was en wandelde met vader, hand in hand, op vriendelijke Zondagmorgens... Zij droeg haar beste jurk,

daar was vader op gesteld. Zondag's morgens... als de kerkklok klepte van ver - langs stille buitenwegen... vader en zij... hand in hand...

Hoe lang leek 't geleden.

84. Dorings.

Trees trekt zich aan de leuning van 't bordes de treden op, want haar voeten zijn zwaar.

Wantrouwend bekijkt de meid haar, met de kwetsende benieuwdheid, waaraan zij gewend is.

‘k Ben besteld,’ zegt Trees kort, en als de meid sarrig draalt, duwt zij haar op zij met bruuske vaart:

‘Nou la me dan dóór!’

‘Kan je je voete niet vege... Na bóve mot je, drie trappen. Neeje dat's de huiskamer, daar komme geen medelle.’

Hijgend van vermoeidheid klopt ze aan de atelierdeur.

‘Binnen.’

‘Zoo dag Trees,’ groet Clara's vriendelijke stem, ‘we vreesden al, dat professor Dillens ons vergat.’

‘k Kon niet gauwer loopen.’

Met brutaal-vijandigen blik neemt ze het vertrek op, de van warme gezelligheid koesterende kamer.

‘Natuurlijk niet,’ vervolgt Clara, op denzelfden

beschaafd rustigen toon: 'Je zult wel moe zijn, ga even zitten, Trees.'

Roerloos blijft ze, als hoort ze 't niet.

Dan staat, bevend, Mientje op, schuift aarzelend een stoel aan. Trees zakt er op neer, scheef, met breeden schoot, haar elleboog, puntig, over de leuning, onverschillig. Maar ze ziet, ze voelt, den ángst in Mientje's klaar-blauwe oogen, terwijl ze weer zitten gaat, ver achteruit.

'Geef Trees een kop koffie, Bets,' vraagt Clara, die, met broertje in haar teergebogen armen, gedruischloos heen en weer wandelt.

Schuw, reikt Bets haar den geurenden kop, en gulzig giet Trees de gloeiende koffie in haar hongerhol lichaam.

Het kind slaapt. Behoedzaam steunend 't topzwaar hoofdje met haar hand, vlijt zijn moeder hem in de zacht-kuilende kussens der, prinselijkgesierde, roze wieg.

Trees denkt opeéns aan het Madonnaplaatje uit vader's kerkboek, dat zij verloren had, jaren geleden; 't lag los tusschen de bladen.

Bets veinst te teekenen, maar gluurt achter den ezel om naar de opgedirkte figuur voor haar, die tartend, haar verbaasden blik doorstaat, met stuitenden dúrf. Hoe kon professor Dillens sturen zoo

een geméén mensch! De bekoring van gewichtigheid is weggerukt en alle geniale zwier wijkt voor een huivering van ontzetting en afschuw.

Bij Mienlje wekt Trees alleen vrees en teleurstelling. Want Mientje's klein-degelijke illuzietjes hadden van het model gedroomd, een slecht, maar wonderschoon wezen, romantisch beklagenswaard en gedwee van schuldbesef, een gevallene, die heffen zou haar smeevende handen om redding, naar háár, Mientje. En, ontnuchterd, aanschouwen haar ruw geopende oogen het grof, brutaal vrouwspersoon met den spotlach gekruld om den breeden mond.

Uit Trees' rok en schoenen sijpelt 't sneeuwwater in plasjes op 't zeil. Zij merkt 't niet en geniet in dat rustig zitten, haar moeë rug gedoken in den dikgebolde trijpstoel, schurend langs de zachte leuning, met het welbehagen van een poes.

‘Kan je nogal goed tegen staan, Trees?’ vraagt Clara.

Als muziek klinkt die stem. Alsof zachte handen streelden langs haar wangen.

‘k Ben 't gewénd.’

Vragend-verschrikt staren Bets en Mientje haar aan. Nóg tart haar afgestompt gevoel de onuitgesproken vernedering.

Dan vraagt plotseling Bets, op een toon, pijnlijk van gulle verbazing, als glee de gedachte, in woorden, willoos, van haar lippen:

‘Vindt u dat niet ákelig, juffrouw... posééren... voor...’

En dán, zakken zwaar de roode oogleden over Trees' drieste oogen, en een nerveus blosje dringt door de vale huid. Een lang vergeten gevoel doortrilt haar...

Als ze eindelijk de leden, aarzelend, licht, ziet ze de drie vrouwen, druk van verlegenheid. Mientje met haar roze-rein gezichtje in de blonde haarwolk, waarachter, als een sluier, witte seringen krui ven tegen bruinen blarengloed.

En naast haar Bets, nog bloedrood van verwarring, als een schoolkind, dat een domme vraag deed.

Met een kuchje breekt Clara, die betreurt haar ondoordacht toestemmen in de tegenwoordigheid der buurmeisjes, de benauwing.

‘Kom, nu gaan we aan 't werk! Je bent nu zeker wel uitgerust, Trees... ga maar even hiernaast, in de andere kamer.’

Gedwee staat ze op, gaat, werktuigelijk, de zijdeur door.

Er is een rommel van lijsten, oude meubels,

draperies... Bij de tafel staat ze, suf, vreemd, in een doolhof van plots herleefd gevoelen. En terwijl zij de pennen trekt uit haar hoed, rollen, langzaam, stille tranen langs haar bleek-verlept gezicht...

Als zij, een oogenblik later, het atelier weer binnenkomt is haar uiterlijk gelijk aan toen zij ging.

‘Maar Trees...’ zegt Clara, met even-doorschemerend ongeduld over den verbeuzelden morgen.

Uitdagend treedt Trees nader, breed, op Clara toe:

‘Ik doe 't niet...’ hijgt ze schor; ‘ik doe 't niet!’

De meisjes deinzen bevend achteruit.

‘Waarom niet?’ vraagt Clara, opstaande, vreezend een scène.

‘Omdat 'k 't niet doe, zeg ik!’ snauwt Trees.

Clara meent licht te speuren:

‘We hadden al afgesproken, dat we je wat meer zouden geven, 't dubbele, twee gulden elken keer. Is 't dát, Trees?’

Van verbeten tranen trillen haar lippen, haar tanden klepperen, en zonder geluid, krast het nogmaals uit haar droge keel:

‘Nee, daarom niet... Maar ik doe 't niet! *Hier* niet!...’

Gebogen glipt zij de deur uit, die achter haar dicht slaat, in 't slot.

Broertje ontwaakt door den slag, en zucht in de stilte.

De vrouwen staren elkaar aan, zwijgend ontzet.

Maar dan licht een glimlach van heerlijk begrijpen om den mond der oudste, en zij ziet beschaamd naar de deur, waaruit, als een hond, het schepsel is geslopen, dat schroomde te toonen aan die jonge, argelooze oogen, wat door talloos drieste blikken was ontwijjd.

Een schroom, die in dat zonde-verworden hart was een verrassing van hooge schoonheid.

Een sneeuwvlok, ongerept in donkeren poel.

‘O gelukkig, dat ze weg is,’ zucht, verlucht, blond Mientje: ‘wat een schandelijk schepsel!’

Bets zit stil, schuld bewust, overwegend of *zij*, de oorzaak kan zijn dezer wonderlijke wending.

Voor haar, op den ezel, staat nog, smetteloos, het wit, gespannen, vel papier, met bovenaan in houtskool: ‘de Zonde’.

Buiten is de sneeuw tot hagel verhard. In de modder liggen de, nog niet vertrapte, witte kralen te smelten.

De ontslagen schoolkinderen vullen, met joelend rumoer, de rustige grachten.

Trees schuift langs de huizenrijen; haar hoed, schuttend, scheef-voorover, tegen de hagelsteenen die haar striemen in 't gezicht.

Zij gaat naar Dujardin, die wacht haar toch vanmiddag, en zijn atelier is niet zoo heel ver.

Daar is ze onderdak.

De menschen wijken, wijd, langs haar heen.

Een stiefkind.

Een stiefkind.

Dit is de geschiedenis van juffrouw Christien, die vierentwintig jaren les gaf aan een school, en toen stierf, terwijl men vergaderde aangaande de viering van haar 25-jarigen jubileums-dag.

Christien werd geboren op een bovenwoning in de Pieter Bothstraat. Haar moeder, vroeg verzwakt van veel kinderen krijgen, die allen bezweken in de geboorte, boette er bij haar komst het uitgeput leven bij in. Zoodat Christien met schuldig klein geweten ter wereld kwam. De vader, karig betaald klerk bij een uitgeversfirma, verwenschte het hulpeloos wurm, dat hem zijn zachte, toegevende vrouw had ontnomen, en joeg op de kosten van een vaste meid in de plaats van het halfwassen loopkind, waarmede zij zich, slovend, had beholpen. En toen het kwijnde van slecht voedsel, wat hem dwong den dokter te raadplegen, die middelen voorschreef, offerde hij, na afgebeulden dag, zijn

avonduren en den halven nacht, aan copieer- en corrigeerwerk à *f* 1.50 per vel.

Toen hij het kind rijp oordeelde, een verwijt te kunnen verstaan, vertelde hij haar, op den toon eener bestraffing, hoe moeder bij háár, Christien's geboorte, was gestorven van - schrik, naar hij zeide.

Jarenlang woelde dit vaag begrip: schrik, door het kinderbrein, als een pijnlijk vraagstuk, waarvan Christien, schuldbewust, niemand de oplossing vragen dorst. De benauwing van het misdadig geheim brokte haar hoog in de keel, tot aan de lippen, maar nimmer erover. Zij droeg 't met zich om, als een zwaren steen van leed, totdat aan het einde van haar vreugdelooze kinderjaren, de klare omvang van het vergrijp lichtte in haar moegesuft hoofd, en de vrees voor den strengen vader in haat verkeerde om het, onverdiend geleden, leed. Een haat, ongeuit, geworden tot stillen wrok, die een stugge plooi van verbittering groefde om den ouwelijken mond van het kind.

Toen ze veertien jaar oud was, zuinigden zij het geld uit voor de normaalschool, en begon Christien haar loopbaan, die leidde naar het examen Lager-Onderwijs. De groote meid werd overbodig geacht en vervangen door een halfslag, dat telkens weg-

liep om ruzie met juffrouw Christien, die prikkelbaar van overkropt leeren, een takt miste, niet berekend voor haar jaren. Het gaf aanleiding tot afmattende scènes tusschen vader en dochter 's middags aan den schralen maaltijd, waarbij zij elkaar, elken dag, voor 't eerst zagen. Dan droeg Christien zelf het eten op, en het misbarig gehuil van de meid, uit het keukentje, galmde, door de nauwe gang, tot in de voorkamer.

‘Wa 's ter nauw weer, Christien!’

‘Niks Pa.’

Vloekend stoof hij dan de deur uit naar de keuken, waar 't schreien bedaarde tot klaaglijk gejammer, terwijl Christien, trillend, zat, alleen in de kamer, aan de gedekte tafel, wachtend op den storm van verwijt.

Meesttijds zaten zij zwijgend tegenover elkaar en aten vlug af. Soms, dutte hij in over zijn bord, afgemat door het cijfer- en lettergewarrel van den langen kantoordag. Christien, gelaten wachtend, nam een boek en leerde, starend met glazig bolle oogen in de lamp, de lessen voor den volgenden dag, tot vader, rillerig, ontwaakte en schold op de aardappelen, koud, als ingevroren in de gestoken jus van zijn bord.

's Avonds trokken ze de lamp lager, heet boven

hun hoofden, drukte Christien de knokkig groote vuisten der bloedeloos klamme handen, die zielig ver staken uit te-korte mouwen, tegen de slapen en blokte zonder opzien, de vingers in de ooren, hoewel er geen geluid in het vertrek bewoog dan 't krassen van vader's pen en het licht geritsel van bladen-omslaan. De dictionnaire, die zij beiden gebruikten, en elkaar toeschoven, stroef, over 't rooden-zwart tafelkleed, was de eenige voeling tusschen vader en dochter.

Christien nam altoos het boek mee naar bed om nog door te leeren, terwijl twee roode vlekken vlamden op haar geelbleeke wangen ter plaatse waar haar vuisten hadden geklemd.

‘Nacht Pa,’ zei ze, bij de deur, en wachtte geen antwoord af.

's Morgens, om half zeven, wekte hij haar weer met schorre slaapstem: ‘Christien!’

Zij stond dan gauw op, om, half-gewasschen, haar jurk los aangeschoten, de bloote voeten in sloffen en het ruig nachtvlechtje op den rug, het meisje open te doen, de kamer mee aan kant te maken en theewater te koken op het petroleum-toestel in de keuken, vóór ze, tegen acht uur, nog wegkauwend haar boterham op de trap, naar school ging. Geeuwend achter haar handen zat zij in de

bank, goorbleek kind, met dikke wallen onder de oogen, stakerig uit de kracht gegroeid. Hard werken moest ze, onverwijld opletten, zich staag verzetten tegen al wat zweemde naar afleiding, om niet te verliezen het met uiterste inspanning gewonnenene, kampen tegen een, haar steeds besluipende, plagende, vermoeidheid, die haar langen rug scheef kromde in de bank, en het hinderlijk tranen van haar zwakke oogen.

Toen zij niet meer zuiver onderscheiden kon, vanaf haar plaats, wat geschreven stond op het bord, stuurde de leeraar Christien naar den dokter. Zij moest een bril dragen, die haar gezicht verouwelijkte en vader drensde over de kosten, maar de bril was in haar leven iets als een pretje, speelgoed dat ze telkens op en afzette, waarvan ze de glazen beademde en blank wreef met een zakdoektip, en in haar hand richtte boven een boek, zoodat de letters vet-zwart vergrootten... Totdat zij een les miste en mijnheer vermaande: 'Opletten Christien, niet spelen in de les,' waarna zij, beschaamd, den bril niet meer af dorst nemen.

Zoo werd ze zeventien jaar en gordde zich aan tot den harden kamp der laatste maanden vóór het bang-verlangd examen. Op een avond, juist toen zij opende de kamerdeur om naar boven te gaan,

zag haar vader, als terloops, op van zijn schrijf werk, riep haar terug.

‘Christien!’

‘Wat?’

‘k Moet je wat zeggen.’

Christien liet de kruk niet los, bleef onverschillig staan:

‘Nou?’

Zonder inleiding, zonder omwegen, deelde hij het haar mee: ‘k Ga weer trouwen.’

Haar geelbleek gezicht warmde even op in rozen schijn van het omhooggeschokt bloed, maar haar stem klonk koud, als onbewogen, toen ze antwoordde: ‘zoo.’ En zij vroeg niet nader; hoewel gretig benieuwd naar bijzonderheden, kon zij niet besluiten, ook maar één oogenblik te verlaten haar aangewend matte houding, te stappen uit het kil hulsel van onverschilligheid, waarin, door den tijd, vrees, haat en wrok waren verstijfd.

Hij vervolgde, blarend met bleeke vingers door het woordenboek:

‘Je begrijpt, als jij d'r uit ben... dat getob met meiden, daar heb ik m'n bekomst van!’

Christien knerste met den deurknop.

‘t Schijnt je niet bar te interesseeren, wie 't is.’

‘k Ga d'er ommers toch uit.’

‘Als je er komt!’

‘Ik kóm d'r.’

Ze zei 't uitdagend, met verbluffenden overmoed.

‘t Zal me aangenaam zijn. Nou... ken je de weduwe Hoes?’

‘Van aanzien.’

‘Nou, die is 't.’

‘Dat ouwe mensch!’

‘Ze is veertien jaar ouder dan ik... wat zou dat!’

Christien lachte, wat ze zelden deed, een mager snerpend spotlachje, dat haar gezicht onherkenbaar verplooidde.

Hij stoof op, roodkwaad.

Aldoor grinnikend, slipte Christien de deur uit, sloeg die, knallend, dicht. Boven, op het zolderkamertje, draaide zij den sleutel om in 't slot, terwijl hij, hijgend van machteloze woede, te schelden stond, beneden, in de nauwe gang.

Drie maanden later deed Christien examen, en slaagde. Op straat, liep ze schreiend, van wonder geluk. Het was de eerste vreugde in haar leven.

Het einde van Christien's kinderjaren.

Aan een klompen-kinderschool, op een Geldersch dorp, gelukte 't Christien, na eenige vergeefsche sollicitaties een aanstelling te verkrijgen.

Zij verliet de bovenwoning in de Pieter Bothstraat, den dag, waarop haar vader hertrouwde, en kwam, in de schemering van den vallenden avond, op het dorp aan.

Zij was de eenige passagier, die den zon-doorstoofden trein verliet, op 't kaal blank perron van het poppig stationsgebouwtje. De chef hielp haar, gemoedelijk, het handkoffertje tillen uit de netten op den grond, en riep, terwijl de trein voortzwoegde: 'Gait-Jàn!'

Vanachter 't station schoot een boerenjongen op Christien toe, tikte tegen de pet, nam 't koffertje, met een rukje, op:

'Waor môj wèzen?'

'Ik ben de nieuwe onderwijzeres,' zei Christien, verlegen, maar toch met een steunend gevoel van gewichtigheid.

De chef vroeg nader:

'Gaat u bij kennissen, of naar uw kamer?'

En toen Christien knikte bij het laatste, duidde hij den jongen uit:

'Boven Eggink, waar juffrouw Agathe gewoond heeft.'

Op de kamers boven Eggink volgde, volgens gewoonte, de eene onderwijzeres de ander.

‘Toe dan maor,’ besloot Gait-Jàn.

Naast elkaar stapten zij het geruit-houten hek door, den weg op. Aan 't begin plekte zwart een kluitje van drie jongens; zij wierpen, rinkelend, centen óp in de lichte lucht, behendig wijkend achteruit, als zij neerwarrelden voor en tusschen hun voeten: kruis of munt. Gait-Jàn riep hun iets toe, wat Christien niet verstond. Verder was op den ledigen, langen weg geen mensch te bespeuren. Boven haar grijsde de lucht langzaam aan, tot een, van bleeke sterren bespikkeld, voile, waarin de spichtige naaldboomen fijntjes prikten. Geen geluid bewoog de luwe roerloosheid van den, na drukkend warmen dag, koel ontspannenden avond, dan hier en daar een late vleugelklep van een vogel, die talmde de oogen te sluiten, een krakend-krassende uile-schreeuw uit de verre stilte...

‘Hör ie 't juffer..?’, zei Gait-Jàn, den vinger, luisterend, geheven.

Christien knikte. Zij deed haar best een vriendelijk gezicht te plooiën, en haar stem te verzachten voor welwillende woorden, maar zij verwarden in hun verschillend dialect en zwegen, als van zelf, met de zwijgende natuur mee.

Zij sloegen, rechts, een smal voetpad in, plat-getrapt gras, dwars door een wei, waar vochtige damp sluierde om hun voeten. Vooruit ging Gait Jàn met 't koffertje, om den weg te wijzen, den kortsten naar het dorp, volgens zijn jongens-bluf, en achter hem Christien, voorzichtig, met zuinig geheven rokken, terwijl de sprinkhanen hipten over haar natte schoenen, en, overal, opritselden, uit het gras, hun luchtige zzzzz-geluidjes.

Het was een lange wandeling, voordat Gait-Jàn beloofde: ‘noe nog 'n klein kertierken.’

In de dorpsstraat zaten de menschen voor hun deuren of lagen, ver, uit de ramen. De broeiige hitte, die, tusschen de huizen, was blijven hangen, als tusschen de mazen van een net, sloeg hun, benauwd, tegen, aan 't begin van het dorp.

De winkel van Eggink vormde den hoek van de hoofdstraat naar een zijstraat. Twee groote ramen toonden den aard der koopwaar: links, speelgoed en galanterieën, rechts, japonstoffen, katoen en vlaggedoek. In de deur stapelden stukken kleurig goed op, waarboven hingen: vegers, bezems, sponsenrissen, oranje kinderhoepels en tuingerei.

Op een tuinbank, groen, op 't klinkerstraatje langs de stoep, zat een jongmensch te lezen, toen Christien den winkel binnenging, waar, achter de toon-

bank, Eggink, met wijdgesperde armen, wit katoen afmat en, snerpend, scheurde voor een klant.

Zij bleef staan, wachtend, terwijl Gait-Jan den koffer, rumoerig, neerzette en eindelijk een aandacht-wekkend 'volk' riep.

'O zoo, bin ie daar met de juffer, 'k zol efkes de vrouw roepen.'

Hij droeg zelf den koffer, door den winkel, de trap op, terwijl Christien, zenuwachtig, een, te groote, fooi gaf aan Gait-Jan, die glunder wegklimperde, in draf, naar de vrinden, bij het station.

Juffrouw Eggink trad de nieuwe commensaal deftig welwillend tegemoet en vergezelde haar naar boven, waar, hoewel alle deuren tegen elkaar open-stonden, geen zucht van lucht ademde. De gehuurde kamer was net en ruim, in de aangrenzende alco of stond, frisch-wit, het bed gespreid. De juffrouw toonde haar alles, met de besliste zelfvoldaanheid, die een ander den lof terugdringt in de keel.

Christien kon niet dan flauw beamen, wat zij toch waardeerde als ongekende weelde. Dankend voor eenig eten, verheugde zij zich, toen de juffrouw haar alleen liet, in de vreemde kamer, met slechts een vooruitgezonden kist kleeren en boeken en het handkoffertje, als oude bekenden. Zij huiverde in de lauwe schemering, al zwarter vullend de

hoeken, vergrootend de vreemde meubels; in jachtige beklemming begon zij uit te pakken. Aan de lamp ontbrak het petroleumbassin. Christien riep, boven aan de trap, om licht, daalde enkele treden af, riep weer, maar niemand antwoordde. Het schemerlicht vergrauwde tot volslagen duister, als een blinde doolde Christien door den, op den grond verspreiden inhoud der koffers. Toen hoorde zij, buiten, zacht gepraat, en boog, besmuiks, haar hoofd door 't open raam.

Beneden, op de bank, zat Eggink, in zijn overhemd, de krant te lezen, naast zijn zoon. De juffrouw, met kantige opgewektheid, in gemakkelijk rieten leunstoel, schonk thee. Het blad stond voor haar op een tafeltje, naast de hardblauwsteenen lamp en 't melkwit, figuur-doorschijnend, komfoortje, waar de trekpot op blonk, in schijn van zilver. Uit een open koekjestrømmeltje snoeptte 't breiend dochttertje, met lachend vragenden blik naar moeder, die goedgemutst knikte. Om den helwitten ballon der lamp dansten de muggen in 't licht, dat brandendhel op de tafel, in steeds flauwer kringen vervloede in 't duister.

De lucht welfde nu strak donkerblauw met scherp dóórtintelende sterren, die telkens verschoten, schrijvend languitgerekte lichtstrepen, als rails, dwars door

het koepel-blauw, boven de straat, vrolijk, van, achter hoogopgeschoven ramen, kleurige kamerinkijkjes, en lampverlichte groepjes op de stoepen.

Christien zakte op de knieën, leunde haar kin, spits, op 't kozijn. Zij durfde niet roepen, zoomin als naar beneden gaan en zich, storend, dringen in de intimiteit van het kringetje. Zij bleef stil, gretig, turen naar beneden en dacht aan haar thuis, in de Pieter Bothstraat, waar, straks, juffrouw Hoes, met vader, de bovenwoning zou betrekken. Hoe goed, dat *zij* maar heengegaan was....

De kamer, nu zwart donker, behalve vlak voor het raam, waar zij lag in rossen schemer van 't licht, uit de straat, bleef drukkend heet, zonder verademing.

‘Hèèè!’ riep 't meisje beneden, wijzend, met omhoog gestrekte breinaald, naar een ster in snelle, lichte glijding. Allen zagen op, met kreten van bewondering, als gold het een vuurwerk.

Christien trok, schielijk, haar hoofd terug.

De ster dook weg achter de daken, liet een zilveren spoor, ras vervlogen.

‘Gauw een wensch doen!’ klapte 't kind, lustig, in de handen.

Gezeten op den grond, het hoofd geleund in de plooiën der gordijnen, overlegde Christien, wat *zij* wenschen zou, indien zij vallen zag een ster! En

zij wist niets te bedenken: in haar leventje van enkel-ontberen waren wenschen zoo gansch ongewone dingen. Maar toen bezon zij zich iets, het rondde een zachten glimlach op haar scherp gezicht: Zij wenschte aan de sterren, of zij ook eens, éénmaal, mocht zitten, beneden, rond het tafeltje, met het theeblad en de lamp....

Behoedzaam richtte zij zich weer op de knieën, plantte de ellebogen in het kozijn en preste haar hoofd tusschen de vuisten, als thuis, leerende de lessen. Juffrouw Eggink naaide, met tevreden rukjes trok zij de, van warmte stroef-piepende, naald, door het goed. Het dochtertje breide. Er wuifde een voorzichtig koeltje door de straat en bewoog heur haar.

Maar er verschoot geen ster.

Toen Christien's knieën zóó moe waren, dat zij voelden als doorgelegen, stond ze, pijnlijk stijf, op, en schoof, geluidloos, het raam dicht. In het donker struikelde ze naar de alkoof, waar zij zich, op den tast, half ontkleedde en, rillend van plotselingen angst, kroop in het vreemde bed.

Om half elf, boog juffrouw Eggink haar hoofd om de zitkamerdeur en begreep aan de volslagen duisternis, dat de commensaal reeds naar bed was gegaan. Voldaan trok zij het hoofd terug en ging

haar dochtertje moederlijk instoppen, vóór den nacht.

Christien lag, warm gewoeld, met wijd-open oogen naar de zoldering te turen, tot de vale morgen-schemer door de dunne gordijnen blauwde.

‘Goed 'slaopen?’ vroeg juffrouw Eggink den volgenden morgen, op haar toon van overtuiging, die elke ontkenning voorkwam.

‘Ja, dank u,’ zei Christien, bescheiden.

Toch waagde zij te vragen om een lamp, maar ontnam de juffrouw elke wroeging, door erbij te voegen, dat zij de lamp niet gemist had en, moe, vroeg naar bed was gegaan. Zij hoopte, berekenend, door vriendelijkheid uit te lokken een aanbod om 's avonds te komen in den huiselijken kring. Maar de juffrouw sprak dat niet uit, zelfs, toen Christien, na enkele dagen, de poging waagde: ‘Wat zit u daar gezellig 's avonds buiten’.... speurde zij niet den toon van hunkerend verlangen in die jonge stem, den honger in die doffe oogen.

Haar zoon, de cadet, met vacantie thuis, uit Breda, had de mogelijkheid geopperd, maar zijn moeder weigerde beslist om 't on-vrije, en zijn vader meende, dat die schooljuffers voor hen te

grootsch waren. Bertus berustte, licht geëgerd door dat laatste argument, hij, die, gegroeid boven zijn stand, in 't onderwijzeresje amper zijn gelijke erkende.

Tóch, waar hij Christien ontmoette, richtte hij zich tot haar, met de aangewende overbeleefdheid, waarop het niet-van-huis-uit als gemerkt staat.

Dwaas deden 't zorgvuldig glad gescheiden haar, de gekrulde puntsnorren bij het goedig rond boerenjongens gezicht en de verhollandscht-geldersche spraak. Hij verveelde zich de lange vacaties op het dorp, waar hij toch, kinderlijk, hangen bleef..... om moe.

En moeder's trotsche liefde beefde bij degedachte aan de Oost, Bertus' toekomst.

Op een Zondagmorgen, een week voor den aanvang der school, Christien was, terwille van vader's huwelijk, veertien dagen te vroeg naar het dorp vertrokken, ontmoette zij Bertus in den winkel. Hij boog zijn vorstelijken groet, draalde, vroeg toen, met een kleurtje, of hij de juffrouw soms dien middag de streek eens wou laten zien.

Christien, onthutst, mompelde een onverstaanbaar antwoord.

'Je zit altijd zoo in huis, juffrouw,' drong hij aan, met goedge gemeenzaamheid.

‘Ik ken hier niemand,’ verontschuldigde Christien.

‘Kom,’ besliste hij, ‘om twee uur dan, is dat goed?’

En Christien, met een ingetogen lachje, knikte en liep, verward, de trap op, naar haar kamer. Wat vriendelijke mensch was meneer Bertus!

Kwart voor twee stond zij gereed.

Zij had het haar, éven, losjes, getrokken uit haar hoed en een roze lint, geschenk van een school-buurmeisje, gedraaid om 't, zielig laag, boord van haar beste jurk. Fletse, geelroode blosjes brandden op haar wangen, toen zij, klokslag twee uur, daalde in den winkel en zag in zonnige open-deurlijst, meneer Bertus, in blinkerend uniform, rechtop, de witgeschoeide handen, stram, langs het lijf.

Christien kuchte.

Hij salueerde, liet haar voorgaan met breedden zwaai.

De dorpsstraat, Zondag-verlaten, braadde in heeten Augustusgloed.

In het gladgeschoren groen prieel, dat stond, als een reuzenbijkorf, in den tuin eener uitspanning, gingen zij zitten, na lange wandeling van zwijgend

schrijden naast elkaar, over breeden grintweg, tusschen de, naar de heuvelbosschen, glooiende velden, waar het opgebonden koren, in blonde gelederen, rijde tegen het dennengroen.

Bertus had het eerste woord gesproken, jong-opsnijdend van zijn leven, zijn plannen; en geleidelijk overwon Christien den schroom en verhaalde, vergoelijkend, van het hare, van vader, die hertrouwd was, van haar plannen: weer hard werken om ook de acte Fransch te behalen en een, ruimer betaalde, plaats aan een stadsschool.

In de uitspanning krioelden opgedrilde boerenkinders op wip en schommel, een bont gewemel, gejuich en gegil van hooge pretstemmetjes. Bijna alle tafeltjes waren bezet door Zondagspaartjes, warm dicht tegen elkaar geschoven, soms hand in hand, dom zwijgend. Vóór hen, op 't groene tafeltje, twee glazen eiergele advocaat en twee langwerpige beschuitjes op een schoteltje.

Christien's hart trilde van trots, toen zij daar het hek intrad met een heer. Een echte héér... Bertus Eggink leek een officier uit den Haag.

Hij bood haar, gul, advocaat, als de anderen, maar zij bedankte bescheiden. Na lang aanhouden gaf zij toe: limonade.

De boerenknecht veegde, met een doek, de natte

kringen van het tafeltje, bracht, rinkelend op 't zinkblad, het tuitelend kogelfleschje en een glaasje rood voor Bertus. Bertus betaalde met voornaamheid.

‘Wat is 't hier prachtig,’ zuchtte Christien, overvól van zooveel goeds.

En Bertus genoot in haar naïve vreugde, met de zelfvoldoening, die zijn moeder kenmerkte. Hij voelde zich de beschermer van het ouwelijk jufje, dat daar naast hem zat, blij verrukt, als een kind.

Op den terugweg, dwars door het bosch, waar het hout kraakte en de reeds dorre blaren, mul, verstoven onder hun voeten, die glibberden over de dennennaalden en opstruikelden tegen de stronken, het geurend bosch, koel van schaduw, en toch blij van talloos gouden zonlichtplekken op den bruinen grond, met boven hen de blauwe lucht, die door de warrende takken kleurde, terwijl een vreugdejubel schalde uit duizend vogelkelen, daar bekende zij hem, fluisterend, als aan een vriend, haar armzalig leventje op 't bovenhuis in de Pieter Bothstraat, met vader, die altijd snauwde, de meiden, die ruzie maakten, weglieden...

Haar oogen knipten, welden vol tranen; zij dropen, onder den bril uit, langs de schrale, bij de slapen op en neer geklopte wangen.

Ze trof hem, de schuchtere bekentenis, die willoos

zwol tot biecht en eindelijk verluchtte in volle overgave van haar eenzaam leedoverkropt hart aan een vreemde, toevallig ontmoet.

Bij het scheiden, in den winkel, drukte hij haar hand met koesterende deernis.

Dien avond gluurden Christien's brandende oogen naar het groepje, beneden, op de stoep, maar zij zag slechts den zoon in 't helder licht.

En toen een ster verschoot, gleed een bevende wensch, geluidloos, van haar lippen.

Half Augustus begon de school.

De zonnige hardblauwe lucht verblikte niet; gedurende de geheele maand sloeg de vuurhitte, desdaags, verzengend droog neer, en werd, tegen den nacht, door donderslagen knetterend gewroken.

Dan school de familie Eggink onrustig bijeen in den winkel, en voegde zich, onder verontschuldiging, Christien bij hen; in de algemeene benauwenis, met blij-popelend hart, dringend dicht naast Bertus, ál naar hem spiedend, in 't halfduister, telkens één seconde blauwwit doorvlamd.

Wanneer het onweer gevaarloos afdreef, terwijl de gezwollen wolken zich in weinige zware regendroppen, verademend, ontspanden, ontmoetten de

menschen elkaar, in, over 't weer pratende, omhoog kijkende, groepjes in de dorpsstraat en sloot Christien zich op bedeesden afstand aan.

Ondanks de hitte, die nèt niet haalde het officieel sluitings-cijfer, ving de school aan op stipten datum.

De bovenmeester leidde Christien in bij de kinderen, wees haar terecht en liet toen, gemoedelijk, de klasse aan haar over.

Dertig stommelende, woelende, warmte-tobbende boerenkleuters, in heet hummige atmosfeer, golfdn voor haar oogen.

Even moest zij zich vermannen haar stem te verheffen, rustig, als knikten niet haar knieën en trilden niet haar lippen.

Toen klapte ze vroolijk in de handen, lachte welwillend, vermaande schertsend: 'Noe stil wèzen,' in 't mislukt stadsgeldersch, op een wandeling van Bertus geleerd, en begon haar taak met wondere opgewektheid. Want in haar brandde, hel, een klein illuzie-vuurtje en verlichtte 't ál rondom!

Om twaalf uur thuiskomend vond ze Bertus op de bank in de schaduw van het huis. Hij noodde haar neer te zitten en te vertellen...

Het gaf een groote leegte, toen, op 30 Augustus, Bertus naar Breda vertrok.

In de strenge gelijkheid der dagen wende Christien aan het eenzaam kamerleven. Overdag op school, waar zij spoedig plichtmatig meeliep in den vasten tred van den dagelijks herhaalden, weinig inspannenden arbeid van, geduldig, prenten haar kennis in de dom dikke hoofdjes der wel willige boertjes. 's Avonds, blokkend, de vingers in de ooren, als thuis in de Pieter Bothstraat, maar nu voor de acte Fransch. En dag en nacht, hunkerend aftellend de datums, die rijden tot een langen leegen weg, waarvan aan het eind de zomervacantie lichtte.

Op een dag vond zij juffrouw Eggink achter de toonbank in tranen, omdat haar zoon bij een regiment was ingedeeld en slechts acht dagen met verlof thuis kon komen.

Christien schreide niet, dat zou haar niet gepast hebben.

Toen Bertus eindelijk kwam, tooide zij zich met het roze lint en kroesde in papertjes het haar op voorhoofd en slapen. Hij bracht voor allen een klein geschenk mede uit de stad, ook voor haar; een eau de cologne fleschje, mooi van melkig wit glas, waardoor het riekend vocht, klokkerend, schemerde, met zilverig dopje, dat losgeschroefd, klare, geurige droppen afwierp.

Het voedde 't vuurtje, hoog krulden de vlammen op.

Elken morgen overwoog zij, bevend: 'Zou 't vandaag de dag zijn...?' En elken avond hoopte zij: 'morgen misschien!'

Totdat Bertus weer vertrokken was.

Een jaar daarna deed zij examen, in Arnhem. Zij wist vooruit, te zullen slagen, na hard, gewetensvol werken van stil, ijverig plichtkind, en die zekerheid ontnam aan haar vreugde den glimp van het onverwachte. Ook, wijl zij toch niet dadelijk gebruiken ging het diploma. Ja, eigenlijk, was dit een zóó geringe bijzaak, naast het groote, ontzaglijke, dat haar gansche ziel vervulde en als geen plaats gunde aan de dingen van minder ingrijpend belang.

Terug, uitstappend op 't kaal perronetje, als de eerste maal, ging zij, alleen, den langen weg en het pad door de wei, want Gait-Jàn was boerenknecht geworden, en stond niet meer aan het station.

Eggink en de vrouw wenschten haar hartelijk geluk.

En den volgenden morgen bracht de juffrouw haar een briefkaart boven - van Bertus!

De eerste briefkaart, die haar gewerd van haar leven. Prettig kleurde het lichtgroen blad met de

zwarte letters: ‘Mejuffrouw Chr. Kok, adres den Heer Eggink,’ dat haar als toeknikte, op het wit tafelkleed. Zij kon er de oogen niet afhouden, en streelde erlangs met haar hand, terwijl ze zoemde, tevree, het liedje van de schoolkinderen:

In een blauwgeruiten kiel
Draaide hij aan 't groote wiel...

‘Gaod ie ons noe verlaoten, juffer?’ vroeg Eggink, toen zij hem, monter, voorbijstapte in den winkel.

‘Neen,’ grinnikte Christien, flets-blozend, als een oud appeltje, wegschuifelend, met kleine vlugge pasjes, snel de deur uit geglipt.

‘Raor mèke,’ peinsde Eggink.

Christien zat haar twaalfuur's boterhammen te eten, alleen, aan de, met een servet, half gedekte tafel, toen er geklopt werd.

‘Ja.’

Een officier, in blinkend nieuw uniform, den zwart met gouden helm groot-gezakt over 't hoofd, de hand aan 't gevest der langslepende zilverrinkelende sabel: Bertus!

Christien voelde het bloed kil wegtrekken uit

haar wangen, stond, duizelig bleek, hem aan te staren.

Forsch, jong, klaterde zijn lach onder uit den helm, om haar schrik.

‘Benêe schrokken ze ook zoo!’

En toen zij nog steeds zweeg, ging hij naast haar zitten, aan de gedekte tafelpunt, nam den helm af, en veegde langs den warm rooden striem op zijn voorhoofd: ‘t Was een verrassing voor Moe..., zie je..., examen gedaan. Ze wisten niet wannêr... 't Is niet van mij, 't pak; geleend van een kennis, voor de mop. Ik krijg 't mijne ook gauw, als we den eed af motten leggen...’

‘Ga je nou?’ ademde 't, geluidloos, van Christien's lippen.

‘September, of begin October, 'n heel ding voor moe.’

‘Hoe lang?’

‘Acht jaar staat er voor...’

Pas toen hij naar beneden was teruggedaald en zij, werktuigelijk, opruimde, het bord met de halve boterham wegzette in de kast, drong het in haar door: Acht jaar!

Dien avond noodigde juffrouw Eggink haar commensaal mede te zitten rond het tafeltje met de lamp. Het was een feestje ter eere van Bertus,

de kennissen kwamen gelukwensen, en schoven aan, in wijden kring, ver uitgebouwd, in de dorpsstraat. Christien hielp het dochtertje koffie schenken en bier. Het gevoel, verlegen-stil te zijn, beklemde haar, en zij zocht wat houding in gediensigheid.

De dagen vlogen. Augustus, September... Christien hoopte, hóópte tot den allerlaatsten.

Toen gaf ze 't op.

Vier October zou de boot afvaren: Eggink ging zijn zoon uitgeleiden tot Rotterdam.

Het was een gure regendag, de straat dreef in 't nat, toen, kil-vroeg in den morgen, het gesnik van juffrouw Eggink, beneden uit den winkel, opgalmde tot boven, waar Christien stond, met wit in elkaar gewrongen handen en hijgend schrale borst, te luisteren naar elk geluid, dat stommelde op de trap, het gedrukt rumoer van, noodeloos, heen en weer geloop, en gefluisterde woorden van gezochte bedrijvigheid.

Om half acht zouden zij vertrekken met den trein.

Christien hield den adem in, geen klank ontsnapte haar.

En, terwijl 't geschrei beneden aanhield, dreunden

zwaar rasse schreden op de trap, klonk een nolle klop tegen de kamerdeur. Met uitgestoken hand trad Bertus op haar toe, joeg een zenuwachtig bruusk: ‘Nou dag Christien, 't ga je goed...’ uit.

Een krakende druk van haar klamme vingers:

‘t Ga je goed...’ zei, heesch, ook Christien.

Langs de traptreden gleden de voeten, rakelings snel, af; de leuning glierpiepte.

In den winkel verstomde, een moment, het gehuil. Christien stond onbeweeglijk, tot het belletje klingelde aan de, opengaande, winkeldeur.

Toen vloog ze naar 't raam, kroop tusschen de krampig gegrepen gordijnen.

Van de druipende stoep stapten Eggink en Bertus, de, als leeggespoelde, straat in. De vader droeg een taschje en schutte de paraplu boven den, in valen dag, dof zwart-en-gouden helm, waaronder Bertus' beschreid gezicht al omzag naar moeder en zusje, wuivend achter de deur. Christien beet haar zakdoek tusschen de tanden.

Zou hij?

Ja! Hij keek naar boven! Zij knikte, knikte met glazige oogen, en trillend scheef vertrokken mond.

Vader en zoon naderden den hoek.

‘Dag Bertus, dag jonge!’ schreeuwde, rauw, juffrouw Eggink, die nu stond op de stoep, zwaaiend

beide armen in den kletsenden regen: ‘Dag Bertoes!’

Nogeens zag hij om: ‘Dag moe!’ Het klonk op tegen de stille huizen, in heen en weer gekaatsten galm.

Toen verdwenen zij om den hoek.

Snikkend wankte juffrouw Eggink, haar schort voor de oogen, de deur in.

Christien kon haar krom knellende vingers bijna niet loshaken van de gordijnen, toen zij langzaam keerde van het raam en neerzank op een stoel... starend... tot zij, kwart voor negen, naar school ging, volgens haar plicht.

Zoo eindigde de liefdesgeschiedenis van juffrouw Christien.

‘Daar komt ze!’

‘t Is niet.’

In de vijfde klasse der meisjesschool van een, als uitgestorven, stil provinciestedje, gonsde onafgebroken het gebabbel en gelach der leerlingen, woelig bewegend in de banken, waarvan de lessenaars luid open en dicht flapten.

‘Zeg!’ joolde, boven het rumoer uit, Rika Lips: ‘ik weet wat! Als ze de namen vraagt, geven we elk een verkeerde op!’

‘Ja!’ beaamden, gretig, de anderen en Rika joeg aan: ‘Ja, allemaal! Wat 'n verwarring. Ik heet Cato de Lind. Cato, dan moet jij zeggen, dat je Rika Lips heet.’

Cato, een bleek, zwak kind, niet opgewassen tegen Rika, knikte beklemd.

‘Ze zal bij mij beginnen,’ voorzag Stans Roeters, n°. 1, in de eerste bank: ‘hoe moet ik heeten?’

Onder klaterend gelach besloot het overmoedige, nooit-nadenkende kind tot den naam van het bangste, ijverigste meisje der klasse: Jootje van Vuren.

‘Och neen,’ verzocht, smeekend, Jootje, ‘laat mij maar noemen mijn eigen naam.’

‘Flauw!’ gispde de klasse. ‘Toe, zeg jij nu weer: Stans Roeters!’

‘Ze kan toch best een aardig mensch zijn.’

‘Aardig!’ kaatste Rika, ‘niks hoor! 't Is een nijdig, zuur gezicht. Nou, dus Jootje: Stans Roeters, en jij Lien?’

De deur werd met breeden zwaai geopend, alle rumoer brak af. De directrice kwam binnen. achter haar de nieuwe juffrouw: Christien. Schuw stond het ouwelijk schreufje in haar vaalbruin, glad japonnetje, rimpeloos-gesloten om het mager plat lijfje, waarvan de rok smal afdroop langs de rechte heupen, naast de rijzig kordate figuur der directrice.

‘Meisjes, ik stel je voor, je nieuwe onderwijzeres: juffrouw Christine Kok.’

Christien, de bijziend-dichtgeknepen oogen, schichtig, glurend achter den bril, boog het hoofd tot groet.

‘Juffrouw, dit is de vijfde klasse, ik hoop, dat u hier een aangenamen werkkkring zult vinden. Wat de meisjes betreft, meisjes, ik veronderstel niet anders, dan dat dat jelui ook bij juffrouw Christien, je als gehoorzame, vlijtige leerlingen zult gedragen.’

De directrice ging heen; haar voetstappen klakten weg door de steenen gang.

Het gedraai begon, stommelig, opnieuw, aller oogen monsterden de nieuwe juffrouw, met kwetsende onbescheidenheid. Zij wendde zich hoekig-verlegen om, een onderdrukt gegichel stiekemde door de rijen der meisjes. Christien greep naar het, na Bertus' vertrek, krulloos glad getrokken haarknoopje in den hals, met een huiverig gevoel, dat er iets ontbrak aan haar kleeding. Zij stond als uitgestald, en een kille angst becroop haar voor die, streng regelmatige, rijen, vreemde gezichten. Zij greep zich aan tot een houding van waardigheid, die jammerlijk mislukte, en het niet-onvriendelijk, maar ferm bedoelde: ‘Stilte!’ snerpte, als een snauw, uit haar, zenuwgebroke, keel.

Het maakte een onaangename indruk en het rumoer verstomde niet vóór zij, kalmer, met pijnlijken glimlach, vervolgde:

‘Ik zou graag even jullie namen opschrijven.’

De meisjes keken elkaar aan, snel kruisende blikken van angstige pret.

‘Jij?’ vroeg Christien, richtend haar potlood naar Jootje van Vuren.

Rika rekte zich uit in de bank, knikkend, tegen Jootje, van: ‘toe nou.’

Het kind aarzelde, woog de verachting voor zich zelf, tegen die der klasse, voelde zwaar de verantwoordelijkheid. Zij zag Stans Roeters, dringend, gebaren...

‘Hoe heet je?’ herhaalde Christien.

Als een zucht zoo klein, klankloos, kwam 't over haar lippen: ‘Stans Roeters.’

Christien schreef op. Jootje voelde een duwtje van bijval in haar rug.

‘Wie volgt?’ vroeg de juffrouw,

Drie meisjes, die werkten voor examens en waren als gesloten buiten de ondeugd der klasse, gaven haar namen eerlijk op.

Toen kwam de beurt aan Stans. Men lachte reeds voor zij sprak, het hitste den overmoed aan. Met effen, strak gezicht en rustig geveinsde stem,

zei het,forsch-groot, kind het dwaas-verkleind: ‘Jootje. Ik heet Jootje van Vuren.’

Christien, ver-gebogen over de lijst, schreef argeloos den naam, herhaalde nadrukkelijk: ‘Van Vuren?’ De klasse lachte weer. Stans knikte, haar tanden scherp gebeten in de trillend roode onderlip, diepe lachputjes in haar wangen, de leden neergezakt over de tintelende dúrfoogen.

‘Stilte!’ beval Christien. ‘Wie volgt?’

Nu fout, dan goed, dreunden, langs de rij af, de namen, terwijl de juffrouw, te goeder trouw, noteerde.

Cato de Lind zat in stijven angst toen de beurt kwam aan Rika Lips, en zij weerhield nauwelijks een kreet van schrik, toen, luid, haar naam klonk, uit Rika's mond: ‘Cato de Lind.’

Nog twee. Dan zij. Ze durfde niet. Bevend school zij achter de rugen, in de bank vóór de hare.

‘En jij?’ vroeg de juffrouw, buigend naar links, knikkend, om de rij heen, naar het muisstil zwak wit kind.

Geen antwoord. Men wachtte in gespannen stilte. Het schemerde Cato, zij kón niet meer bedenken den naam van Rika Lips.

En, willoos, ontsnapte haar de waarheid:

‘Cato de Lind.’

‘Cato de Lind?’ hervroeg Christien, zoekend langs de namen op de lijst: ‘Maar... mij dunkt... ik had hier al een Cato de Lind...’

Cato begon hulpeloos te schreien, maar, in de benauwing, knalde, uit den hoek, Stans' lang-verbeten schaterlach.

‘Wat beteekent dat?...’ stamelde Christien, starend langs de rijen, die, schemerend, schenen in één te vloeien tot kleurig menschenkluwen, achter 't blauwwit waas, dat schoot en vérschoot voor haar oogen, zoodat zij, klaar, zag, één seconde, de gezichten, allen gelijk, lacherig-verlegen gezichten, die, het volgend moment, wegdansten, met de banken, de kachel, de ramen, en oplostten in blauwen mist.

Want terwijl de vraag viel van haar lippen, las ze 't antwoord in dien, half-gedurfdén, algemeenen spotlach: Zij was de dupe dier gansche kliek meedoogenlooze kinderen. Fel vlijmde die lach door haar hersenen, als een vonnis: Zij stond alleen, tegen twintig!

En alle haat, gekweekt op 't bovenhuis in de Pieter Bothstraat, borrelde in haar op, tegenover die twintig, als toen, tegenover haar vader.

Ze had ze willen grijpen die meisjes, en sleuren ze uit de bank, en blusschen haar woede in slagen, ráák, van drift, en spuwen ze in 't honend gezicht!

Machteloos stond ze: één tegen twintig.

Het machteloze zweepte haar woede tot wanhoop, terwijl haar arme trots zocht in het ontredderd brein, naar een woord van waardigheid, dat redden zou haar poovere figuur. Hoog, hief ze op het nietig lijfje, het hoofd, als steigerend, getrokken achteruit, met droef mislukte fierheid, een poging tot karakter in de doffe, zoekende oogen, die, wijd-gespalkt, niet knippen dorsten, om de tranen, vol-wellend tot den rand.

‘Meisjes?’ schilde, hoog van drift, haar stem door 't hol lokaal: ‘jelui... jelui zijn bedriegsters, allemaal!’ En hulpeloos-onhandig ontviel het haar: ‘En ik zeg 't tegen de directrice, daar kun je op rekenen!’

De stilte viel plotseling in. Slechts het gehuil van Cato de Lind schokte, zachtjes, voort. Christien, beheerscht, begon de les, streng, kleurloos in, onafgeweken, rechte lijn.

De drie uren zeurden het een na het ander, de meisjes geeuwden slaperig van verveling. Geen spier vertrok op 't koud, wit gezicht der onderwijzeres. De bel van twaalf uur klonk, blij als een bevrijding. Stans Roeters sprong op.

‘Blijf zitten!’ sneed Christien's stem: ‘Niemand waagt 't van haar plaats te gaan, tot ik terug kom.’

Zij liep de gang in, doolde, zoekend, door 't groot gebouw. In de klasse scholden de meisjes haar: verklikster.

Christien blikte, bedeesd, in de andere klassen, zelf vreezend, als een schoolkind, de strengstatige hoofdjuffrouw, reeds half berouwend den stap, die blootgaf haar zwakte.

‘Zoekt u iemand?’ vroeg de onderwijzeres der vierde klasse, een fleurig jong meisje, dat door de gang liep met, vertrouwelijk, een leerling aan elken arm.

‘De directrice,’ fluisterde Christien.

‘In haar kamer, eind van deze gang.’

‘O, dank u.’

Tusschen de kinderen, in drommen, lawaaiig-blij dringend uit de deuren, schoof ze, haastig, weg en klopte, bescheiden gedempt.

In de stijf nette kamer der directrice zat deze met een dame. Christien voelde de stoornis van haar komst. Krachteloos knikten haar knieën en het leed van den langen morgen kropte hooger en hooger.

En vóór ze een woord had geuit, braken de tranen zich, in hokkend groote snikken, baan.

De directrice was verontwaardigd, toen zij vernam

het gehakkeld verhaal der harteloze plagerij; niettemin vreesde zij de nieuwe juffrouw sukkelig, weinig zelfstandig, en dit was merkbaar in haar, tóch welwillend, antwoord:

‘Het moet bedoeld zijn als grap, niet als belediging. Een verregaande grap, die strenge straf verdient, maar, ik ben er van overtuigd, zij sproot uit onnadenkendheid. Had u de kracht gehad te dulden, en mogelijk te vergeven, hoe zou uw grootmoedigheid u in aller oogen hebben verheven, uw toekomst verzekerd! Maar, ik begrijp... het was u te machtig...’

Die opvatting was voor het, nooit-verzaakt, normaalschoolkind een raadsel, het begrip ‘grap’ onbereikbaar ver. Haar verbitterde jeugd brandmerkte de meisjes als, onverdeeld, wreed en slecht.

De directrice ging Christien voor naar de klasse, die beefde bij haar verschijning. Vast sloeg haar hand op de tafel en als een klok klonk haar metalen stem. Christien, klein, weifelend naast haar, door-leed elk, haar verdedigend, woord als een smaad. Het vernederend begrip van misdeeldheid, de ramp harer kinderjaren, even verjaagd door den gewichtigen schijn van het dorpschoolleven, de hulde van Bertus Eggink, droom-vergróót, wrokte opnieuw in haar op. Waarom kon *zij* niet, als die vrouw,

met één blik temmen de oproerige bend! Waarom bereikte ze, met één woord van rustigen gloed, een onderwerping, waar Christien, met zin over zin vonkend van drift, slechts oogste een lachje van spot! Waarom was die ander groot van gestalte en machtig van gebaar en zij nietig en zwak, met niets-zeggend, flets gezicht!...

‘Dus,’ besloot de directrice, met grooten nadruk:

‘De geheele klasse blijft vandaag en morgen tot één uur school. Leert allen de 24ste fabel. Juffrouw Christien wilt u surveilleeren en de fabels overhooren.’

Zij ging heen, en liet de klasse, verslagen, in ademlooze stilte.

Enkele vingers wezen voorzichtig omhoog:

‘Wij hebben niks gedaan,’ weerstreefden een paar stemmen.

‘De goejen moeten met de kwajen lijden,’ zei, vinnig, Christien. ‘Stilte!’

‘Valsch,’ fluisterde Rika Lips.

Dof gonsde het murmelend van-buiten-geleer, half luid.

‘Ze heeft gehuild’ hoorde Christien, Stans opmerken tot haar buurvrouw, en zij kleurde als was 't een schande.

Om één uur ging zij naar huis, haastig, om

terug te zijn: kwart vóór twee. Tusschen de, heftig-redeneerende, slieren meisjes schoot ze weg, schuw, als opgejaagd wild, de straten door, naar haar nieuw thuis.

Het was een oud gebouw, waarin ze, na vermoeienden dag, van trap-op-trap-af, kamers zoeken, twee geschikte vertrekken gevonden had, gelijkvloersch, één aan de straat, één, donker, erachter. Aan de andere zijde der gang woonde een oude, doove dame met haar verpleegster, de groote lokalen werden gebruikt voor muziekschool, op eenvoudige schaal. De vrouw van den concierge kookte voor de huisgenooten. Christien was zeer ingenomen met haar vondst; ze verbeeldde zich, kinderlijk, haar verblijf, met de voordeur, een soort huisje en sprak niet meer van haar 'kamers'. Gaarne zeide ze: bij mij 'thuis' en warmde zich aan de intimiteit van dat lieflijks-tooverend woord.

Nog overvol droefheid kwam zij dien morgen in haar thuis, waar niemand haar wachtte, niemand aan wie zij luchten kon de zware vracht van leed; zij had nauwelijks tijd, staande aan de ongedekte tafel, haar boterham te eten, en ijlings heen te gaan, schichtig, onopgemerkt menschje, dicht langs de huizen, terug naar de school, die haar aangrijpsde als een vijand.

De middag traagde stroef, onder den indruk der onaangename morgenuren voorbij, afgepasst correct, met de kille overbeleeftheid van gewapenden vrede. Stans Roeters, onnadenkend kind van 't oogenblik, de eerste bereid tot kwaad, de eerste gekweld door berouw, had haar, vóór de les, een nieuwe lijst geboden, waarop, keurig volgens de rij, in Stans' mooiste krulletters, geschreven waren de juiste namen der leerlingen.

‘Dank je,’ weerde Christien, bits, van schielijk gewekte achterdocht: ‘Ik heb van jou niets noodig.’

‘Niet of graag,’ brutaalde Stans, teleurgesteld.

Om vier uur dwong Christien zich na te blijven, ter straffe van Rika Lips, die 's morgens de fabel niet gekend had.

In het leeggestormd lokaal zaten zij samen, juffrouw en leerling, gemelijk, als in een sfeer van antipathie. Christien aan het tafeltje, een trek van triomf, sarrend, om haar mond, wrekend de vernederingen van den ganschen dag op dit kind, de onhebbelijkste van allen. Rika, alleen in de vierde bank, als verdwaald, tusschen de vreemd-ledige banken, die nu, na vier uur, in de stil-verlaten school, anders leken, dan gedurende de woelig bevolkte leeruren. En de krijtwoorden op het zwart bord, dien middag geschreven, schenen losgeraakt

uit het verband der school. Het lokaal deed denken aan een kamer, waarin men daags gehuisd heeft en 's nachts, alleen, terugkeert om iets te halen. Vreemd kringen dan de verlaten stoelen om de opgeruimde tafel en het is, of de meubels staren van den wand, met oogen van verwondering. Of er een geheimzinnige verandering heeft plaats gehad, of er iets onnoembaars in leeft, dat waarschuwt de slapende kamer niet te storen door geluid. Behoedzaam gaat men, schuw-omziend, rilschrikkend bij gerucht, snel, als achterjaagd...

Zoo zweeg het lokaal, eenzaam, tusschen zijn wit steenen muren, waarin de matglazen kilden als gestold tot ijs, en de kachel, zwart, ongebrand, van uit den hoek, strekte de glimmende pijp langs de gebalkte zoldering, in langgerekte zwarte lijn. Slechts door de, doorschijnende, boven-ruiten blauwden twee vierkante lapjes, zonlichte, lucht. Rika zat slordig op de wijd uiteengezakte ellebogen, gebukt over het boek, en geeuwde met opzettelijk luiden galm.

Nu en dan keek ze op, riep Christien:

‘Juffrouw, mag ik nog niet haast weg?’ op een toon van gemeenzame geringschatting.

Christien antwoordde niet, genoot in haar zegepraal, in haar macht van één tegen één, waarvan

zij de sterkste was, en rekte het grauw gevangenisuur tot den laatsten minuut.

‘Rika, zeg je fabel op.’

In één kleur, brabbelde het kind de les op, uitdagend van haar plaats, holluid, door de klasse.

‘Kom hier Rika,’ herhaalde Christien, uiterlijk, treiterend-kalm van overmacht, innerlijk, àf, van den harden kamp:

‘Zeg nu nogeens, duidelijk, en niet zoo vlug, de fabel op.’

Plagend traag slofte Rika aan, als vijanden stonden zij over elkaar, en dreunend drensde ze, met looden klem op elk woord: ‘Un sa-ve-tier chantait...’

‘Nu kun je naar huis gaan,’ besloot juffrouw Christien, hoog, volkomen beheerscht, terwijl Rika, zonder groet, wegschoot.

In de kast, waar hoed en mantel hingen, veegde de juffrouw, besmuiks, met haar garen handschoenen, de tranen van haar wangen.

Maar 's avonds zond zij vijftig gulden van 't vermeerderd salaris naar haar vader, om zoo, in gedeelten, af te betalen, het, aan haar jeugd ten koste gelegd, schoolgeld. Zij schreef erbij, dat zij vreesde in haar nieuwe betrekking niet te zullen gewinnen, maar verscheurde het briefje, en zond het geld

alleen. Pa behoefde haar niet te beklagen, zoolang ze 't verkroppen kon!

Na den eersten dag, die den weg tot sympathieken omgang, tusschen onderwijzeres en leerlingen, had afgesneden, regeerde zij, streng, stroef en onbemind. De meisjes vreesden het giftig jufje, dat geen straf te zwaar telde, en geen vergeven kende. Zij had haar zwakheid overwonnen ten koste van alle humaniteit, en plicht en macht waren haar eenige vreugden.

En niemand speurde, 's morgens, op dat strak onbewogen gezicht het spoor der tranen, geschreid in de lange nachten, wanneer juffrouw Christien, bij het verlaten der school, de fleurig blonde onderwijzeres der vierde klasse gezien had, omstuwde van leerlingen, de handen vol bloemen, van jeugdige vergoding.

De directrice, tevrede over de vorderingen, orde en netheid, in de vijfde klasse, prees juffrouw Christien, met koel vriendelijke waardeering, de collega's veroordeelden haar gesloten en stúg, maar noodden haar niettemin, plichtmatig, beurt om beurt, voor een wandeling na vier uur, volgens de gewoonte van de school, waarin Christien bereidwillig toestemde, zonder te naderen tot eenige intimiteit.

Maar op een dag, het was haar 23ste verjaar-

dag, kwam Christien school, met een klein kleurtje op haar wangen, een roze lint gestrikt om den hals en flos-dunne krulletjes, geschikt op haar kaal hoog voorhoofd. En haar stem klonk minder scherp en haar oogen loerden minder argwanend langs de rijen, en niemand begreep het wonder, gekomen over juffrouw Christien, totdat zij, in het schriftelijk-werkuur, met nauw-bedwongen geluklachje, schuifelde uit haar zak, een brief, vierkant wit, met vol-zwart adres en drie postzegels in den hoek, en las, achter een boek verscholen, terwijl het kleurtje op haar wangen, warm, aanroodde tot blos.

‘Ze is geëngageerd,’ gisten de meisjes, en de mogelijkheid verhief juffrouw Christien in de geheimzinnige sfeer van belangrijkheid, die schoolkinderen noopt tot eerbied.

Het was een brief van Bertus Eggink, reeds den vorigen avond bezorgd, een gelukwensch met haar geboortedag, dien hij zich herinnerde, en aangreep als gelegenheid, om haar te vertellen van zijn reis en leven in Indië. Een brief van hartelijke vriendschap, met een ondertoon van deernis, dien Christien niet voelde. Tot laat in den nacht zat ze, verrukt, in een wereld van droom, en schoof het kletterend mailpapier tusschen haar trillende vingers, lezend, en herlezend, onverzadigbaar, als

een uitgehongerde, die eensklaps voedsel vond.

Bertus, in verre landen, dacht aan haar! Zou dan tóch nog?... Acht jaren. Eén was reeds voorbij, nog zeven! En dan?

Christien trad voor den spiegel en bekeek zich. Stil lachend wrong zij het mager lijfje in poses, nam den ouwelijken bril af, trok 't haar half los uit den knoop, wreef ruw-rood de gore huid van haar wangen. Zij greep een tafelkleedje en drapeerde dat, zwierig, om haar hoofd, en lonkte tegen het armzalig beeld met droevige behaagzucht.

Uit de muziekschool drong door de muren het levenloos gelijk geklep op vier piano's: een sonate, strikt in de maat.

Christien neuriede mee de melodie, draaiend en buigend, trillend van hoog opvlammende illusie, en plotseling, toen het allegro in rondo versnelde, spreidde zij haar rokken wijduit, en danste, een klein schuw dansje, van een pas of wat, voorzichtig, als een oud vrouwtje...

En zij schaamde zich, toen zij tot bezinning ontwaakte.

Zij schreef den volgenden avond terug, eerst in klad, en tweemaal over in 't net, een, bescheiden uitgerekend, gelijk aantal kantjes als Bertus, maar

fijn gekriebeld, dicht ineengeschoven schrift, onder diepen indruk van zijn goedheid, onderworpen dankbaar, als een hond.

Het duurde tot haar volgenden verjaardag, eer de tweede brief uit Indië haar gewerd, hoewel zij op Bertus' geboortedag nogmaals te schrijven gewaagd had. Gaarne aanvaardde zij echter zijn verontschuldiging, wegens drukke bezigheden.

Het jaar was geleidelijk, in verbeterde harmonie voorbijgeleden, warmteloos maar minder streng, nu aan juffrouw Christien's weggedwaalde aandacht, somtijds, het kwaad ontsnapte, en zij, milder gestemd, neigde tot begrijpen en vergeven. De vorderingen der leerlingen verminderden, want de belangen der school raakten niet meer het, van één machtige illuzie, bang-blij vervuld hart der onderwijzeres, die den eentonigen dag, droomend, dóór hunkerde naar den avond, waarop zij, popelend van spanning, joeg met haar oogen langs de advertentiekolommen in het Nieuws van den Dag, haar geleend door de doove dame, angstig vorschend naar Bertus' naam in verband met een andere, een verlovingsbericht uit Indië!

Het was elken avond een nieuwe verademing, een nieuw geluk, één kans méér, als zij den naam ontbreken zag.

En dag aan dag tripte zij, monter, naar haar werk, de overbekende straten door, voorbij den winkel der Gez. Leurs, op den hoek der schoolstraat, waar lagen uitgestald, voor het eene raam: damesblouses, schortjes en ondergoed, voor het andere: enkel, donzig-fijn, klein-kinder-kleertjes, in fletse kleurtjes, roze en blauw, kantjurkjes om weg te blazen, met strikjes van satijn, rokjes, wijd-wit, als bloemkelken, en mollig wollen winterjasjes. Kapers, zachte nestjes voor teere kale hoofdjes en sokjes, om te koesteren roze voetjesblank.

Dáár stond ze altoos even stil, te kijken, maar schrok preutschig door, als men haar bemerkte. En elken middag doorschreed zij de straten in omgekeerde volgorde, gluurde voor het winkeltje en hupte blij naar huis.

Totdat zij vijf maal jarig was geweest, en vijf brieven bewaarde, op een stapeltje, in het heilig hoekje van haar kast, naast een, onaangeroerd, eau-de-colognefleschje.

Maar de zesde maal was zij jarig, en er kwam geen zesde brief.

Zij ging om vier uur naar het postkantoor en stond voor het loket, bleek en ontdaan, te vragen, dringend, of er soms een brief uit Indië kon zijn

weggeraakt, voor Mej. Chr. Kok, onderwijzeres. De beambte haalde de schouders op.

En twee dagen daarna ging zij weer, ál bleeker, ál dringender.

Zij moest geduld hebben, wellicht kwam de brief per volgende mail.

Toen wachtte zij een week van kruipend lange dagen, en zette zich voor 't loket, brutaal, als eischte zij een recht. Men werd ongeduldig, en sloot het bruin deurtje vóór zij uitgesproken had.

En eindelijk besloot zij, zich te beheerschen, een maand, een vólle maand - en daarna te schrijven aan juffrouw Eggink. Een slimme brief van onbelangrijke dingen, en daartusschen, terloops:... 'uw zoon in Indië maakt het immers goed?... Nog geen trouwplannen?'

Als toevallig zou die ontzettende zin springen uit de drukke lijst van woorden, als figuranten. Zij stelde den brief op, en legde hem te wachten, naast Bertus' brieven, in de kast, tot den laatsten der een-en-dertig martel-lange dagen.

Maar het was álles noodeloos, want op een avond schoof de verpleegster der doove dame het 'Nieuws' onder de deurreet door en opende Christien, schielijk, de bladen. En toen las zij daarin het doodsbericht van Lambertus Eggink, 1^e luitenant, infanterie O.I.L.

Er stond onder gedrukt: ‘Zij, die den overledene gekend hebben, kunnen beseffen, hoe zwáár deze slag ons treft.’

Maar niemand zou ooit beseffen...

Christien schreide niet, bewoog niet, geen kreet ontsnapte haar.

Uit de muziekschool tikte hard-regelmatig een sonate op vier piano's: andante, allegro, rondo... ..

Zij ging dien nacht niet naar bed. Wèl 's morgens naar school, volgens haar plicht, want ze kon niet verzuimen, nu het trof, kort nabij de overgangsexamens.

Maar zij stond niet meer stil, op den hoek, voor het raam met klein-kinderkleertjes.

En het duurde drie dagen vóór ze schreien kon.

De geschiedenis van juffrouw Christien's leven werd toen, nadat haar kleine roman was afgescheurd, zoo luttel belangrijk.

Want zij was een naargeestig, stroef menschje, waarvan een gelukkig mensch niet houden kon. En in haar bestaan van grauwe plichtvervulling bleven slechts drie dingen van poëzie: een stapeltje van vijf vergeelde brieven, een onaangebroke*n* eau-de-

colognefleschje, en een advertentie, geknipt uit de courant. En misschien nog een vaal roze lint, dat zij nooit meer droeg.

Elke dag was gelijk aan den voorafgaanden en den volgenden. Jaarlijks kwamen in de banken andere gezichtenrijen, waarmede zij opnieuw aanving bij het begin der juist voleinde boeken, en herhaalde het vele malen herhaalde, in eindeloozen cirkelgang. Zij wist zich niet bemind: een onverbiddelijke faam, gaande van mond tot mond, van klasse op klasse, waarin zij berustte, als de wolf in kwaden reuk. Zij slaagde zelfs, door de gewoonte, den collega's haar bloemen-van-vereering te benijden, zonder afgunst. Bijna allen zag zij vertrekken naar een huwelijk of naar andere scholen, hooger-op, en de jongeren, vullend de vacante plaatsen, noodden juffrouw Christien niet meer tot de wandeling na vier uur. Het kwam niet in haar op, een poging tot verandering van werkring te wagen: sinds het licht in haar ziel was gedoofd, scheen het leven haar, buiten de school en 't stadje, even donker als er binnen.

En zóó, ongemerkt, werd ze oud. Grijs haren vlochten wankleurig door het blond, en er vielen kale plekken bij de naden, de scherpe trekken verscherpten door zwarter diepte van lijnen, waardoor,

puntig, de neus uitsprong tusschen de jukbeenknobbels, en de pezen aan den mageren hals spanden als touwtjes uit haar boord naar de kin. Zij onderscheidde minder, naarmate het langdurig staan voor de klasse haar meer uitputte, en de doffe oogen verzwakten. De meisjes lachten, als zij zagen de juffrouw pinken, met half dicht geknepen oogen, naar de letters in het, hoog tot den neus geheven boek, of tasten, onhandig, náást het te grijpen voorwerp.

In een vacantie reisde ze naar den Haag, deels om den dokter te bezoeken, deels om vader en de bovenwoning in de Pieter Bothstraat weer te zien.

Toen zij aankwam, na, van ongewoonte, vermoeienden spoorrit, was vader op het kantoor, de stiefmoeder, met bezoek, in de huiskamer. Christien wachtte op een stoel in de keuken, tot het vertrokken was, en toen zij daarna binnentrad, herkende vader's vrouw haar met een uitroep van schrik. Maar zij begroette haar niet onvriendelijk, zoomin als vader, die later thuis kwam, oud geworden en suffig, onder de machtige heerschappij zijner tweede vrouw. Zij aten met hun drieën aan de tafel, onder laaggetrokken hanglamp, en spraken welwillend, zonder zweem van onaangenaamheid. Toch voelden allen het een verlichting, toen, om acht uur, vader Christien naar

den trein terugbracht, waar hij, schoorvoetend, schuld bewust, zijn dochter dankte voor haar komst.

Kort daarop gewerd haar zijn doodstijding.

Een volgende vakantie besloot zij tot de, steeds-verlangde, ál-verschoven, reis naar het dorp, getuigend van haar droeve min.

Een bedevaart, waartoe zij niet kwam, dan na grooten strijd.

Om zes uur in den morgen begon zij den tocht.

Reeds aan het station, overvol van vroolijk-drukke zomerreizigers trof haar een verbijsterende verandering.

Op de plek waar Gait-Jân met de vrienden speelde 'kruis of munt', stonden rijtuigen gereed; knechts, door koperen cijfers op de petten genummerd, omzwermden haar met opdringende gediensstigheid. Langs den stationsweg, dien zij afliep met klimmende verbazing, rezen kleurige villa's tusschen het groen der stille boomen. Snorrend scheerden tallooze fietsen klingelend langs haar, en drongen het eenzaam jufje ver uit het midden van den, stof bewolkten, weg. Het vochtig, plat-graspaadje door de weide was vervangen door een, stevig geklinkerd, voetpad,

en, reeds vóór het begin van het dorp, ingesloten door huizenrijen.

Haar knieën knikten, toen zij naderde de dorpsstraat... den hoek...

Wat zou Bertus' moeder zeggen? Zou zij spreken over den zoon... misschien toonen zijn portret?... En hoe zou zij, Christien, het kunnen aanzien, onbevangen, als raakte het niet haar hart!

Op de plaats, waar Eggink's winkel stond, was een hotel gebouwd, breed omarmend met gelijke ramenrijen, den hoek der dorpsstraat. De eigenaar trad buigend buiten, toen hij het, verwezen-starend, jufje zag wenden naar zijn, onder glazen-afdak, gul-open, deur.

Eerst begreep zij niet zijn bedoeling, eindelijk schudde zij 'neen' en keerde zwijgend af.

Zij dwaalde door de straten, tot ze in een burgervrouwkje, kruierend haar gezond dik kind, een oudleerling herkende, aan wie zij inlichting vroeg aangaande de familie Eggink, en vernam hoe deze, na den dood van Bertus, was verhuisd naar de stad, waar de dochter woonde, getrouwd met een apotheker.

'Welke stad?' vroeg Christien.

'Da's mien deur 't heufd egaon,' zei 't haastig vrouwkje: 'G'n dag juffer.'

Zij liep voort, voelend geen vermoeidheid, het dorp uit, langs de buitenwegen, waar het rijpend koren, ruischend bruin, opgolfde tegen de bergen, en zij herinnerde zich, hoe het in schooven gebonden stond op 't stoppelveld, den middag, toen Bertus met haar wandelde, voor de eerste maal.

Aan de uitspanning trof haar het onveranderde, slechts speelden geen kinders op de schommels en vrijden geen boerenpaartjes aan de groene tafeltjes, omdat het een door-de-week-dag was.

Christien trad in het groen-geschoren prieel. Uit de boomen schalde het luid gefluit der zomervogels en in de bloemkelken, vóór het prieel, drongen, gonzend, de bijenlijfjes in en uit. Dit waren de eenige geluiden, die stoorden de stilte van het afgelegen zitje....

En, peinzend, zette zij zich aan het tafeltje op de plaats, waar Bertus gezeten had, alleen, roerloos, haar handen gevouwen in den schoot, terwijl, aan haar wimpers, een traan trilde in de zon, en zwol, als een rijpende vrucht aan den tak, tot hij van zwaarte losliet, en neerdroop op haar hand.

Toen de boerenknecht, haar bemerkend, vragen kwam, wat zij wenschte, stond ze op en ging heen, terug den weg, dien zij gekomen was, naar het station, en wachtte daar, in 't herriegedoe van men-

schen en koffers, moe-geleund tegen den muur, haar trein af.

Het was haar laatste bezoek; zij kon niet besluiten tot een herhaling, vooral niet, toen zij sukkelen ging en, naast den moed, ook de kracht miste te treden uit den sleur der regelmatig gelijke dagen, weken, jaren...

Tot zij vierentwintig jaren, onverzaakt, haar plicht had betracht, vierentwintig maal opnieuw was begonnen het voleinde werk, vierentwintig maal de leerboeken had doorworsteld, met een vierentwintig maal veranderde klasse, en stond voor haar kwarteeuws-jubelfeest.

Tusschen de stille, doode dagen, grijnsde de luidblijfe feestdag haar aan, als een geheimzinnig monster van ontzetting; haar verduisterd hart beefde schuw aan tegen het licht, dat zou worden ontstoken tot loon van haar leven, en haar denken schroomde, angstig, te wenden in zóó ongewone richting. Het was, of men haar voeren zou in een vreemd land, welks taal zij verstaan noch spreken kon, en stellen haar ten toon aan een, luidruchtig-opdringende menschenmassa, joelend en schreeuwend van vroolijk vermaak! Men zou vreugde eischen ook van háár,

en zij zou enkel kunnen schreien. O waarom mocht zij niet treden, geleidelijk stil, in de nieuwe reeks van vijftwintig jaren, waarom moest die kleine stap, die geen verandering bracht, en geen spoor naliet, geleden worden tot een feestdag!

Maar, ondanks haar dringend verzoek, vergaderden de meisjes, liepen met lijsten en bedelden bij leerlingen, oud-leerlingen, stadgenooten...

Zij ondervonden het een onaangename taak geld in te zamelen, voor een niet beminde schooljuffrouw. De opbrengst reikte nauwelijks tot een beduidend geschenk. Maar juffrouw Christien was weinig verwend, stellig zou zij waardeeren den stoel en het eenvoudig bureautje en begrijpen, dat een groot deel der som voor de feestelijke viering en het groenen der school moest besteed.

Ten slotte viel de raming mee. Er bleef *f*4.80 over, die de eene helft der heftig bewogen vergadering aan de stadsarmen wenschte af te staan, en de andere helft te versnoepen koos. Men kon het niet ééns worden en scheidde in gekibbel.

Het was een geheel onnoodige ruzie, want juffrouw Christien heeft haar feestdag niet meer beleefd. Zij werd ziek, veertien dagen vóór den grooten dag,

ten gevolge van een verwaarloosde verkoudheid, en het zwak, mager lichaam gaf den strijd tegen de harde koorts gaarne op.

Na enkele dagen, gedurende welke de, haar verplegende, vrouw van den concierge, de juffrouw, ijlend, hoorde tobben over een feest in Indië, waarbij de meisjes zich noemden met verkeerde namen, en over brieven, die de stationschef niet afgeven wou, stierf zij, aan uitputting van krachten. Of misschien was het een klein goedertierenheidje van de voorzienigheid, die haar stiefkind den zoo gevreesden feestdag heeft willen besparen.

Van de overgeschoten f4.80 werd toen een krans gekocht op het graf, wat het geschil ineens beslechtte.

Het was jammer van het bureautje en den stoel, die wáren reeds gekocht.

Levenslang.

Levenslang.

Op 't perron verdrongen zich de nieuwsgierigen, kinderen meest, opgeschoten jongens, enkele meisjes. Ze rekten zich uit, om te zien, langs den gladden weg, met de rails, als glimmende, eindeloze lijnen. De trein, in aantocht, zou brengen een moordnares in de stille provinciestad, waar de vrouwengevangenis was. Levenslang veroordeeld, - ze had haar man vermoord.

Nu werd ze weggebracht, in den wagen, die daar komen moest over dien langen gladden weg.

Voor de kinderen bleek het feit een pretje, óók voor de ouderen, maar verbloemd...

Achter schijn van voorname onverschilligheid 'toevallig-even-aan-'t station', genoten zij den prikkel van 't ongewone, 't griezelige...

'Als 't nog lang duurt, groet ik jelui, wat kan 't me ook schelen, net een mensch als een an-

der...' blufte iemand, die van zijn rente leefde en zich rekte op de teenen, om uit te zien.

'Al duurde 't nog tot morgenochtend, zien zál ik ze,' zei een jongen, uit de tweede klasse burgerschool, en een meisje kneep haar buurvrouw in den ronden, blooten arm:

'Hoe zou ze er uit zien, ik ben zoo benieuwd!'

'Nou!' De jonge oogen straalden.

'O, om daar voor goed, voor je hééle léven in te moeten, in zoo'n donker hok....

't Is net zulk mooi weer,' voelde-fijn een bleekneusje, maar ze zei 't zóo zachtjes, dat niemand 't verstond.

Over de velden met klaprozen en kamillen, achter het gewarrel van rails vóór 't perron, gloeide de zon, in zomergloed.

In de boomen zongen de vogels blij-uit hun zonnegenot, zacht was de zuide-wind, een streeling, een adem van geluk...

In den trein, die komen moest, zat een vrouw, die begraven zou worden, lévend. Hij was nog niet in 't zicht. In het kantoor klingelden kleine belletjes, daarna schreef de chef op het zwarte bord, dat de trein 12 minuten zou vertragen. Er ging een gemompel om, onder de aangroeiende menigte.

Onder eenige dames en heeren ontspoon zich, luide, een opgewekt gesprek aangaande 't al of niet wenschelijke der doodstraf. De meeningen botsten in verdeeldheid, de dames rilden zenuwachtig van 't zich-in-denken der akeligheid. De kinderen hingen op elkaar tegen den muur, geeuwden, een jongetje ademde op de groote koperen bel, en schreef gauw, met zijn wijsvinger, op de bedauwde plek: 'Moo, m, moord...' Tot een ouder kind hem beduidde, het spelletje te staken.

'Daar is tie!'

Plotseling drongen op: die achteraan stonden naar vóór, die 't dichtst aan den rand waren, angstig, achteruit.

't Is niet!'

Het bleek een vergissing. Maar de chef knikte, dat 't nu toch niet lang meer duren kón.

Uit de wachtkamer 3^e klasse traden twee politie-agenten, stelden zich op bij de deur.

Een heer, in 't zwart, met hoogen hoed, het lorgnet veilig aan een gouden koordje, die, achteloos, het perron op en neer had gestapt, wenkte een agent, fluisterde hem iets toe. De man knikte, hernam zijn post bij de deur.

Aller aandacht werd toen op dien heer in 't zwart

gevestigd: de president-regent van de vrouwen-gevangenis, die de moordnares kwam halen. Hij voelde zich gewichtig. Toch hinderden hem die vorschende blikken. Daarom wendde hij zich tot een leeraar, die 't dichtst bij hem stond, en zocht houding in een praatje.

De leeraar, verguld, helderde eerst op, dat hij toevallig, juist aan het station moest zijn, en vroeg toen, leuk weg, enkele bijzonderheden, terwijl de anderen om hem drongen. De president vertelde, zenuwachtig turend langs de rails, dat de bewuste vrouw 27 jaar oud was, tien jaar getrouwd geweest en haar man had vergiftigd door arsenicum. Uit Limburg kwam ze, van een klein plaatsje, heel in 't Zuiden. Men had haar levenslang veroordeeld, ondanks de verzachtende omstandigheden, aangevoerd door burens en familieleden, waaraan weinig waarde werd gehecht, wijl de vrouw zelf, hardnekkig, had gezwegen. Een ongelukkig huwelijk... Nu ja, dat is toch geen motief voor een moord! Tijdens het verhoor had ze dof zitten staren, slechts herhalend op kalmen toon van overtuiging: 'n biest was ie, 'n biest!!...'

De stem van den verteller doofde uit in gefluister, toen hij eenige bijzonderheden omtrent de verhouding der echtgenooten aan den leeraar

mededeelde. Met oogen, wijd-gesperd van spanning, en gloeiend-roode plekken op haar wangen, trachtte zijn dochtertje iets van het gesprek op te vangen. Eindelijk vroeg ze, wat reeds lang haar op de lippen brandde: ‘of ze ook kindertjes had?’

‘Ja, één meisje van zes jaar, net als zij.’

‘Waar dat dan blijven zou, als haar maatje in de gevangenis zat?’

De vader zei: ‘dat ze zich daar niet in verdiepen moest.’ De vluchtig-in-hem-opwellende gedachte, of 't voor zoo'n jong kind niet een minder geschikt schouwspel kon zijn, drong hij, uit eigenbelang, gemakkelijk terug.

In het brein der kinderen ontstond het visioen eener vrouw, als een furie, reuzig-groot, met lange armen en knokkel-handen, waarom sloten ijzeren boeien, zwaar van kettingen, hangend zwarte haren en rollende oogen, in haar wijden mond vooruitstekende tanden. Zij hoorden, door overspannen verbeelding, het gerinkel der ijzeren kettingen, in den wanhopigen worstel tot bevrijding.

De trein bromde aan, donderde binnen, stond snuivend stil. Het publiek huiverde, de kleintjes scholen saam, angstig, de chef gebod ruimte bij de deur der wachtkamer. De agenten ston-

den pal. Met waardigheid trad de heer in 't zwart naar vóór. De portieren klapte open, weinige reizigers stapten uit, liepen dadelijk door.

Uit een derde-klassewagon sprong een marechausee, groot en frisch, gansch gewapend, onder de ruigharige muts glom een stoer gebruind gezicht.

Daar komt ze!

Achter hem kwam, struikelend, schuw, een klein tenger vrouwtje, haast een kind nog. In haar smal-mager gezicht met 't wankleurig-blonde tot een knoedeltje strak-gespannen haar, zwierven groote, zwart-omkringde, oogen, wezenloos rond. Zij droeg een vuile, grijze japon en een vaal-bruin doekje over de, op de borst gevouwen, handen, om te bedekken de ijzeren ringen, die wijd-sloten om haar dunne polsen. Een hoed had ze niet op.

Er was niets bijzonders aan te zien.

Een teleurstelling.

Haar volgde nog een marechausee, een kerel als een boom, en toen ze daar stonden naast elkaar: het nietig menschje tusschen die beide reuzen, in 't gewichtig besef van hun macht, maakten zij een bijna dwazen indruk. Met één hand zou een man haar neer kunnen duwen, en nu waren zij daar met hun vijven, zwaar-gewapend,

als gekomen om een leger te verslaan, en zij stond zoo stil en strak, zonder een poging tot verzet, in droeve gelatenheid.

In haar dwarrelend denken doemde slechts helder 't feit op: 'dat ie dood was, dat ze van 'm ontslagen was,' als een verluchting, na jaren van onnoembaar lijden.

En dan, vaag, vlijmde scherp even het besef, dat zij ergens gebracht werd, waar ze niet meer uit zou kunnen, en dat ze haar kind nooit terug zou zien. Maar de volle omvang drong niet tot haar door, zoomin als ze bemerkte de wreed-nieuwsgierige gezichten, haar aanstarend met ontzetting.

De zachte wind, die haar gezicht streeelde, en heur haar loswoelde en bewoog, deed haar, onbewust, prettig aan.

Toen een vlieg zich neerzette op haar hoofd, en zij, vergeefs, trachtte haar te verjagen, kwam, met den druk der handboeien, de verschrikking voor dat donkere huis, waarvan de deur achter haar gesloten zou worden, voor altijd.

Zij waagde een beweging met 't hoofd tegen die vlieg - de twee marechaussees deden elk een stap naar haar toe, de hand aan 't gevest van hun degen, de oogen, doordringend, op haar gericht.

Toen stond ze weer stil.

De regent gaf order, door de wachtkamer, naar buiten te gaan, hij zelf ging vooraan.

Tweemaal moest men haar beduiden door te lopen. De menschen weken achteruit, als vreesden zij een besmetting. De stappen van de marechaussees dreunden in de gespannen stilte: één-twee, één-twee. De gevangene slofte mee, den rug gekromd, het hoofd vooruit, den mond half-open, als afgejakkerd.

Haar blik gleed langs de rijen toeschouwers, bleef even rusten op 't kleine meisje van den leeraar, dat vooraan stond, trillend van opgewondenheid, en toen trok een flauwe glimlach om de harde, droge lippen.

Het kind drong schuw achteruit, klemmend haar vader's hand.

De misdadige lachte even, luid-op, een idiotig lachje, keek weer vóór zich, sjokte verder. Een drom straatjongens volgde lawaaiig, met spottende gebaren, de droevige optocht.

Buiten, plots in 't helle licht en den geur van frissche lentelucht, voelde ze weer, als een steek, de ontzetting voor die donkere cel.

Er stond een vigilante klaar, die voorreed, de koetsier keerde zich om, op zijn beurt haar beziend

met belangstelling. Eerst stapte in: de regent, hij ging zitten op de achterbank, een marechaussee tegenover hem, met een hoera-tje der jeugd, de gevangene, naast den marechaussee, en de andere, die niet recht-op kon zitten, om zijn sjako, weer naast den regent, achterin. Voort reden ze, niemand sprak. De moordenaress deed haar laatste ritje.

Nog ééns zou ze uit rijden gaan, in een zwarten wagen. Op een morgen, héel vroeg, als de menschen nog sliepen, zou men haar halen, en stoppen onder den grond, als een dier. Maar 't leed zou geleden zijn. Zoo rustig.

Onbeweeglijk zaten de bewakers - onbewogen.

Zij had haar man vermoord, nu moest ze haar straf ondergaan. Welverdiend, een moord!

Langs de raampjes gleden de boomen, de huizen in zwierige rijen; het gouden koordje, aan 't lorgnet van den regent, glinsterde in de zon. Daar moest ze onwillekeurig naar kijken.

Wat een stad! Wat groote huizen, zooiets had ze nooit gezien. In Maastricht, waar zij verhoord was, had een gesloten wagen, zonder raampjes, haar heen en terug gereden. Of 't er daar ook zoo uit zou zien? Wonder om in zoo'n stad te leven... *Zij*, leven in een groote stad... Of, leven...

En, als een messteek trof 't haar opnieuw, dat

ze de gevangenis niet uit mocht, nooit meer.

Nu reden ze door kleine nauwe straten, met drukkend hooge huizen, opgestapelde woningen der armen. Het volk liep te hoop op straat.

Toen waren ze er. De vigilante schokte stil. Daar zag ze 't vóór zich, 't vierkant grauwe blok met de smalle getraliede vensters, waarin zij begraven zou worden, de ijzeren deur, die niet meer voor haar geopend zou worden, vóór haar lichaam bezweken was. Na jaren, lang als eeuwen, van hunkerend snakken naar 't eind.

Eén marechaussee stapte uit, belde aan.

Dof klonk de klank op in 't stille huis. Zwaar ging de deur open. Weer twee heeren traden naar buiten, drukten den regent de hand, bekeken de gevangene, namen haar op, van het hoofd tot de voeten. Zij stond op de stoep, wat volk er om heen, de vigilante reed weg.

En toen opééns kwam 't over haar: 't volle besef.

Plofte 't op haar neer in al zijn smart, voelde ze 't scherp-koud trillen door haar lichaam, knellen, als een band, om haar hersenen, in óverwreede helderheid.

Wist ze 't: dat ze daar stond, voor 't laatst, in de wereld der menschen, dat zij inging in den eeuwigen nacht.

Zag ze nog eens om, naar waar 't dag was en licht, waar de kinderen juichten, de bloemen bloeiden, de vogels zongen, de zon straalde, waar leven tintelde in helle kleuren, waar haar kind zou groeien tot mensch, háár vergetend, verachtend! ‘Moeder die in de gevangenis zat.’

Uit haar keel welde een geluid, rauw en schor, een onverstaanbare klank...

‘Vooruit!’ beval de marechaussee.

Zij streefde niet tegen.

Ze ging, gelaten, den drempel over.

Langs de gore ingevallen wangen dropen stille tranen...

Op 't vaal-bruine doekje, waaronder haar handen zich kromden tot vuisten, in naamloos lijden. Tot de deur werd dreunend gesloten, gegrendeld, en zij neersmakte, als een blok op den blauw-steenen vloer, in de kille vunze duisternis.

Boven.

Boven.

Zij woonde, met haar dochter Marie, in 't stille, grijze huis, dat stond, als een deftige doode, tusschen de levendige, roodgedakte huisjes in de dorpsstraat. 's Morgens bewoog het kalm vertier-van-in-en-uitgaan der huisjes de rustige straat, die 's middags droomde met 't heerenhuis mee. En 's avonds was het, in heel den omtrek, geluidloos als 's nachts. Het raam, naast de deur, was bijna altijd groen geblind, tegen de zon, het blik-daglicht, dat de vale kleuren der meubels mogelijk vervaalde, of uit gewoonte van de meid, aan wie de zorg voor het huis, binnen-en-buiten, was opgedragen. Maar het hoekraam lichtte op, als een helder, open oog, waarachter de oude dame zat met haar dochter, nu al tien jaren lang. De dorpelingen konden zich het huis niet anders voorstellen dan zóó, sluimerend, met één oog open en één oog dicht. En behalve de dokter, een enkele maal de dominé

en, op Nieuw-Jaar's dag meneer-pastoor, wist niemand te vertellen van de beide vrouwen, de kamer en de meubelen, dan wat dat eene raam verried. En zelfs die drie wisten niet, het verzegeld verleden, dat moeder en dochter had gedreven, uit de stad, naar het dorp, in vergetelheid.

Hoe de oude heer gestorven was, wisten alleen moeder en Marie.

Marie, die hem gevonden had...

Maar zij dachten er slechts aan, ieder voor zich, met huivering, en zij spraken er zelden van, samen.

Marie was toen achttien jaar en heel jong voor haar leeftijd, ze was nu achtentwintig, en leek oud. Een tenger figuurtje, loom van beweging, met een zacht, flets gezicht, en smakeloos gekleed in zelf gemaakte kleeren. De overgang van de stad naar 't dorp was ongemerkt aan haar voorbijgeleden, toen juist in dien tijd haar moeder zóó ziek werd, dat al haar denken zich samentrok in den strak-gespannen angst: behouden of verliezen, en de uiterlijke dingen haar niet raakten.

Moeder herstelde niet, maar bleef toch leven - verlamd. De dochter aanvaardde de taak van oneindige toewijding, als sprak 't van zelf. En zoo, onmerkbaar, was zij uitgedoofd.

Dat was nu al tien jaren geleden, en de beide

vrouwen leefden haar gelijke, lijdzame levens, tevrêe, zonder verzet, zonder zweem van gedachte, aan eenig offer van jeugd.

Frits, de zoon, die in Groningen woonde, drong er in 't begin op aan, dat, éens in 't jaar, zijn vrouw zou ruilen met Marie, voor veertien dagen.

Vreemd kwam ze dan in de stad, oud jong-meisje, zwaar-ernstig van veel leed, in een sfeer van argelooze vreugd, waaraan zij zich pijnlijk stootte, bijna schrijnde. Desdaags, schuw voor vroolijke mensen en luide geluiden, des nachts bang voor de stilte, die haar herinnerde aan thuis, aan moeder, hoe die nu zijn zou, zonder háár. Moeder, den langen dag met Suze, die aldoor waardeering wilde, 't offer deed schemeren door haar hulp. Frits miste Suze, en de kinderen schreven haar brieven: 'toch terug te komen,' die Marie na moest zien, om de spelfouten. En allen staarden op den laatsten dag der, afgepaste, veertien dagen. Totdat Marie zelf 't uitsprak, voortaan maar liever thuis te blijven.

Tweemaal in 't jaar betrokken Frits en Suze, met een van de kinderen, de logeerkamer, voor vier dagen, nog dateerend uit den tijd der vierdaagsche retourbiljetten, en dan zwegen zij van 't groote leven, om niet te wekken, wat veilig sliep in 't kleine.

Het waren drukke dagen, pijnlijk van ongewoonheid, stemmen, die indruischten tegen den egalen klank van 't huis, voetstappen als dissonanten.

Wanneer zij weg waren, de logeerkamer opgeruimd, als in winterslaap, en Marie weer zat met moeder, in de zware stilte van de roerlooze voorkamer, was 't den beiden vrouwen een heimelijke verademing, iets, waarvan zij niet spraken, maar dat een schijn van rustige tevredenheid op haar gezichten glansde.

Dan vroeg moeder, overtuigd van het antwoord, slechts om 't genot, het te hooren bevestigen in woorden:

‘Je moest toch ook nog eens gaan naar Suze en Frits, zij drongen zoo áán. Jansje kan heel goed voor mij zorgen, een dag of wat...’

En dan maakte Marie 't bekende gebaar van afkeer en glunderde moeder.

Eens zei Marie:

‘In de stad is 't, of zelfs de straatsteenen zich over mijn komst verwonderen...’

En zij lachten beiden om 't grapje, en de oudste voelde niet het onrecht, dat hier van jaar op jaar, stilzwijgend, was gedaan aan haar kind, en de jongste voelde 't niet als een onrecht.

Marie gaf zich al meer aan moeder, moeder

klampte zich al hechter aan Marie, en 't kringetje van haar denken kromp, tot ze alleen nog kenden verschil tusschen zomer en winter, lichte en donkere dagen.

Overdag rolde Marie moeder's stoel in den hoek bij 't raam, tusschen het penanttafeltje en den zwarten schoorsteenmantel, onder den rood-flanel-geranden boekenhanger met de verschoten bandjes, tegen 't kaal strepenbehang.

Daar zat zij, tot de schemer in duister was vergrauwd, log, zwaar lichaam, de knieën krampig hoog opgetrokken, onder wollen dekens, onbeweeglijk.

Alleen de handen, fijn en teer afstekend bij 't vormloos-plompe lijf, bewogen aldoor, in jachtig nuttig willen zijn, en haar gezicht, oud, en bol-bleek getint van kamerlucht, verwonderde door stillen glans van opgewektheid.

Dat wonder was Marie's werk, haar eenig doel, eenige vreugd, eenig loon. De eenige schoonheid van haar toonloos leven.

Eéns nog, was dat leventje nauw-merkbaar gekleurd geweest. Toen dominé dikwijls bij moeder kwam, en zij zaten met hun *drieën* voor 't hoekraam. Dominé was jong en vriendelijk...

Na een vacantie, stelde hij, zijn beiden vriendinnen, zijn vrouw voor.

Toen liet ze de kleine illusie stillekens glippen, niemand vermoedde...

Het bleef een wondje, toen een rimpel, eindelijk een kreuk in 't effen vlak van haar bestaan.

Nu was 't al zoo lang geleden. Vijf kinderen speelden op de pastorie, zij kwamen dikwijls langs.

Het raam was moeder's vriend, een oude bekende, die haar wachtte elken morgen, met helder-blij gezicht, om haar te vertellen van het leven buiten 't huis.

Welk weer 't was: mooie morgens, die beloofden tot dagen te groeien, zonder verblikken, of, met woelige luchten, donkere bonken in hard-blauw, reeds voorspelden plotse stortbuien, verrassend de zon. Druilige morgens, die oplichtten tegen den middag, of triestig doordrensd en de straat, den geheelen dag, verlaten lieten liggen, als leeggespoeld. Soms jagende stormvlagen, bollend in de kleeren, die wijd-uit wapperden, en trokken om de witgekouste beenen der vrouwen, haar stuwend en duwend, in willoos-dwaze vaart.

Knetterende hagelbuien, die brutaal opdrongen tegen 't raam, als voornemens, in wilde bende, te dringen door het glas; fijn-knappende winterdagen, blozend de ooren der ingedoken voorbijgangers,

of zachte kalme dagen van stille, witte sneeuw.

Het raam vertelde, of meester vroeg of laat naar school ging, meester, mager, in duffe gekleede jas, van zonderling snit, kaal glimmend op de naden, de wit zijden das, groezelig, om zijn boordloozen hals, een zijden pet op 't sluuk groenig-zwart haar, dat hij, heimelijk, verfde...

Of 't hoepel- of vliegertijd was, of de kinderen dorst hadden en dronken aan de pomp, schuin over 't huis, en, kibbelend, elkaar vinnig wegrukten van den zwaaienden slinger, om 't éérst den scheef-tot-gootje-getrokken mond bukkend te duwen onder den kletsenden straal, die soms, door forschen ruk, breed-klaterend uitspatte, drinkend de gladgele haren, druipnat.

Of buurman's kuikentjes goed groeiden: waggelend-trippende donsjes op reppende voetjes, achter elkaar, in lange rechte lijn, door 't zonnig schelpen-tuintje.

En nog veel meer, heel intieme dingen van groote belangrijkheid in kleine levens. Het bracht haar den wuivenden groet der rozenstruiken voor 't huis aan den overkant, die bogen in den wind, het knikje der dorpelingen, Zondag's sloffend ter kerk.

Zij vlijde er haar wang tegen, terwijl Marie deed

haar dagelijksche wandeling, van, stipt, één uur, en zij, hunkerend, haar terugkeer verbeidde. Bij den hoek, om de kerk, kon ze haar zien komen, haastig, haar oogen lachten al van ver...

Zij waardeerde zoo 't raam, het bescheiden, doorschijnend niets, dat haar beschutte voor kou en regen en stof, en toch niet hinderde, zooals de harde, massive muren, die zich, brutaal, deden gelden.

's Zomers, een enkelen warmen dag, schoof Marie het raam op, en zaten zij 'buiten.' Dat was een van de groote vreugden. Dan verbeeldden zij zich dichter te naderen aan de boomen, de vogels, de rozenstruiken, dan pikten dominé's duiven de boontjes uit moeder's handen, die warmden in de zon, en boog de kamperfoelie, geurend, tot over den stoel. En soms fladderde een vlinder binnen, en danste om Marie's hoofd, als een jolig jong aanbieder, en Marie, verlegen, weerde flets-blozend, glimlachend, af. Lentegeluiden drongen in de kamer en trilden er na...

's Winters haalde Marie de ruig-roode tochtlat van boven, en schikte die, warm, om 't raam, als een bouffante. Moeder behoefde er dan niet verder àf te gaan zitten. Die tochtlat en 't knappen der kachel waren het eenig verschil tusschen zomer en winter.

En elken avond klapte Jansje, van buiten, het groene blind voor 't hoekraam, liet Marie de valgordijnen zakken, sloot de shitse overgordijnen, stak de petroleumlamp aan en schoof moeder's stoel naar de tafel, in 't midden. En dan werkten zij voort, aan 't even-onderbroken handwerk. Om half negen werd er éénmaal gebeld, soms voor een brief, maar gewoonlijk slechts voor 't Nieuws-van-den Dag, van enkele dagen her, dat Frits zond.

Marie las moeder 't feuilleton voor, en gleed met haar oogen langs de advertenties, de gemengde berichten. Wanneer ze niets bevatten, dat de herinnering aan 't begraven verleden, mogelijk, op kon schokken, las zij ook die overluid, maar sloeg over van inbraak of diefstal, om moeder niet te verontrusten tegen den nacht. Hoe waardeerde zij dan niet te wonen in een groote stad, vol gevaar; en gewichtig drong zij aan bij Jansje, op dégelijk sluiten.

Het scheen of moeder háár kind was. Behalve, een enkele maal, wanneer 't verschil in leeftijd sterk sprak in de oude dame, en zij baasde over Marie, die glimlachte, zich nooit verzette, deemoedig-dankbaar was, als de glans van vergenoegen zweemde om moeder's leed-vertrokken trekken. Om tien uur ging men naar bed, nooit er vóór, nooit er óver; het was onnoodig in iets

af te wijken van de gewoonte, haast onmogelijk.

Marie hielp moeder, vlocht 't dunne, grijze haar in een smal vlechtje, trok haar 't zwart japon-lijf uit, en een wit lijfje aan, voor den nacht, schikte de dekens op den stoel, dien zij lang uitschroefde tot een bed, en rolde naar de achterkamer, door de alkoof, waar Jans sliep.

Zij zelf had de bovenvoorkamer.

Daar sliep zij elken avond in, rustig geregeld, als een kind, tot den volgenden morgen, die 't begin was van den nieuwen dag, gelijk aan den voorafgaanden.

Zoo volgde de zomer den winter, de winter den zomer...

Toen kwam er een verandering.

Een scheur in 't dichte dagenweefsel, een schelle kreet in 't geluidlooze.

In de bovenvoorkamer klakten snelle stappen over 't zeilkleed, in haastig heen en weer geloop, van veel menschen, om een zieke. Bij 't bed stond de dokter, in zwijgenden, drukkenden ernst, en Jans, die, bevend, een lamp bijhield, schuttend, met haar

hand 't licht, dat rood-kleurde tusschen haar vingers. Frits, schrik-bleek, stond aan 't voet-eind, norsch van verbeterd onvroeding. In een hoek zat Suze, met haar mantel nog om, juist aangekomen, in tranen, nauw verstikkend 't geluid, dat telkens ontsnapte.

‘Suze dan toch!’ snauwde Frits.

‘St!’... vermaande de dokter.

Bewusteloos, het mager dor gezicht onherkenbaar hooggekleurd, lag Marie in 't bed, doodziek. Moeilijk zaagde de adem door de blauw-vertrokken lippen... stokte, - begon opnieuw. IJskompressen rookten op 't gloeiend voorhoofd onder 't nat-achterover gestreken haar, hijgend, lag het schraal figuurtje naar den muur gekeerd.

Het was zoo plotseling, niemand begreep.

De dokter sprak van iets aan 't hart...

Jans had haar gevonden, in de gang, met haar hoed op, gereed te doen de dagelijksche wandeling van stipt één uur. Ze lag toen net als nu. De burens hadden den dokter gehaald, die dadelijk kwam en toen Jans uitzond met het telegram voor meneer Frits. Pas daarna, had men de oude mevrouw, wachtend, wachtend, alleen in de kamer op Marie, die maar niet kwam op den stiption tijd, ingelicht.

‘Wat dunkt u, dokter?’ herhaalde Frits, en zijn

adem was zichtbaar, als stoom, in de ijsskoude kamer.

De dokter haalde de schouders op.

‘Ik kom terug vóór den nacht,’ fluisterde hij, ‘IJs op 't hoofd ververschen, anders niet.’

Suze, met stramme, blauw-koude handen, roerde in den emmer het ijs, knersend, rond.

Beneden, voor 't hoekraam, zat de oude vrouw, heel alleen. De schemer sloop in, een kille mist, wisschend de kleuren, de lijnen der meubelen; en niemand kwam om te blinden het raam, te schuiven den stoel naar de tafel, in 't midden. Zij zat onbeweeglijk, de knieën hoog-óp, en staarde in de sneeuw, die lichtte in 't blauwe waas van den vallenden avond. Bij de pomp brandde, gelig, een enkele lantaarn, wierp gouden schaduwen op den witten grond, en, soms, kwam een mensch langs en keek naar boven, naar 't ongewone, van verlichte ramen op dat uur. De lucht was strak, vol sterren, met een fel halfmaantje. Als een schaduw boog, telkens, dokter's paard, gebonden aan een boom, zijn hoofd, met de spitse nerveuse ooren, voorover naar 't raam, in de sneeuw klotsten de hoeven.

Doodstil was het in de kamer, grauw van dikke duisternis. De kachel, onverzorgd, kwijnde.

Als een reusachtig zwart ding, stond, in 't grille maanlicht, de stoel met de oude vrouw, die tuurde naar de donkere zoldering, waaraan de lamp bewoog in onafgebroken-zachte rinkelning.

In gedachten ging zij na, de kamer-boven, zooals zij die zag, in verwarring van herinnering en fantaisie: In 't midden de tafel, links 't groot bureau van vader, de waschtafel tusschen de ramen, het ouderwetsch kastje tegen den achterwand, en rechts, op zij, achter de tafel, 't bed, in saai-groen hulsel van oude gordijnen. En daarin lag Marie, ziek... Stil, sprak ze daar...? neen... klik-klak klonken de stappen over 't zeil... de lamp trilde luider.

Een huivering, als een kille straal, glipte over haar rug, en plotseling, angstig, doodsbang, in de eenzame stilte, riep ze, een rauw, geknepen geluid:

‘Marie! Marie!...’

Maar niemand hoorde.

Koud, parelde 't zweet langs haar slapen, hooger kroop de angst in haar keel: ‘Marie!’

Ze wierp zich op in den stoel, met een ruk, ze wou... Marie bóven! Ze wóu...

Als een blok lagen de beenen, onvermurwbaar.

Met een kreun viel ze terug, brak uit in snikken, haar hoofd op de gekromde knieën, uitgeput, roerloos in de roerlooze duisternis.

Zij hoorde dokter, haastig, krakend, dalen van de trap, maar haar keel, als droog-geschuurd, smoorde den klank harer stem, toen zij roepen wou.

En de dokter, vervuld met 't geval, streed zijn strijd van medicus: hulp vragen aan een stadscollega, of 't, voorloopig, alleen behandelen... en zoo, in gepeinzen, liep hij de gang door, voorbij de dichte voorkamerdeur, en reed heen.

Voor 't raam schoot 't rijtuigje weg, een zwarte vlek langs witte vlakke, in de sneeuw snorden nog even de wielen, dof gesmoord.

In de kamer trilde alleen de lamp. De kachel doofde uit.

En eindelijk, na minuten, die uren geleken, kwam Suze van boven. Verblindend-schel gleed 't licht uit de gang in breeden straal door de half open deur, waarin zij stond, huiverend, van strak-gespannen zenuwen, voor dien stoel, vierkante bonk in 't spokig maanlicht.

‘God, moeder, wat zit je daar!’

Met handen, krachteloos-kleumig van kou schrapte zij lucifers langs 't doosje, kreeg eindelijk de lamp aan, zich zacht verontschuldigend: ‘ze wisten niet...

boven was ze zoo noodig... ijs, telkens vernieuwen... wel, zat ze nog in dónker...'

Wezenloos zag moeder op, knippend tegen 't hellicht, waarin, bij de tafel, Suze stond, met roodbehuilde oogen, klein, gezet vrouwtje, luidruchtig van verdriet, zich kinderlijk-toegevend zenuwmenschje.

'Dat moeder nu ook niet naar boven kon!'

Bij de koude kachel warmde Suze haar handen, legde ze er even op:

'Uitgegaan?'

Met een stuk papier, dat, een oogenblik, razend-hel opsnorde, trachtte zij haar aan te maken, schopte er, sissend, natte kolen op, die zwart ophoopten in den pot, zonder sprank van vuur.

'Laat maar,' zei moeder, 't is hier niet koud.' Nu zij niet meer was het eenig-levende in de doode kamer, en het warme gele lamplicht het kille maan wit verjoeg, was het, of de knellende angstvuist om haar hals, zich, vinger na vinger, ontspande, haar eindelijk losliet. Herademend, verbaasde haar zelve 't zich-aanjagen der laatste uren, en rustig vroeg zij:

'Wat zei dokter?'

'Hij kon er niets van zeggen, misschien komt morgen een andere dokter. Frits wou 't.'

Het schokte in haar: twéé dokters!

‘Is 't zóó?...’

Suze, snikkend zonder toom, antwoordde niet.

‘Kom,’ zei de oude vrouw, die niet gelooven kón aan den, zoo na naderenden, slag: ‘Kom, ze is jóng...’

Zij zwegen beiden, en staarden.

De dochter overdacht, haarfijn, de mogelijkheid van sterven: Wat dan? Moeder... alleen... hulpeloos. Intrekken bij hen?... Dat nooit. Wat dán?

De moeder dacht niet aan de mogelijkheid.

‘Suus, de gordijnen, ze kunnen hier inzien.’

Suze liet de valgordijnen zakken, vergat de overgordijnen. De kamer leek als gesloten voor rouw. In de straat was 't vreemd, dat eene open oog, ongeblind, helverlicht, voor 't eerst in tien jaren.

‘Wil je me mijn werk even aangeven?’

De oude vrouw vroeg het nederig, als een gunst, het hinderde haar, te moeten lastig vallen, een ander dan Marie, die haar onuitgesproken verlangens ried... En Suze voldeed, aarzelend, aan het verzoek, zich verwonderend, hoe moeder aan werk kon denken, in zóó spannenden stond.

Rustig, opende de oude vrouw het wolpak, waar, knappend, 't draadje afsprong, en de strengen bont uitkleurden, frisch en schreeuwend in de vale, stille kamer. Zij woelde er door, met de vingers

in de zachte warme massa, donzig en behaaglijk. Het leidde haar gedachten af van boven, en alleen Suze, inééngehuiverd, de handen, koesterend diep, in de oksels, hoorde, pijnlijk, de krakende voetstappen van Frits over 't zeil, 't ijs-gekners in den emmer, en soms, of verbeeldde ze 't zich...? iets als een, hijgend, halend geluid.

‘Ik ga nog even, kom dadelijk terug,’ fluisterde ze, en moeder knikte, kalm, een rooden hel-tegenhet-licht-opkrinkelenden draad, mikkend in den naald. Toen Suze weg was, keek ze rond, voelde opeens weer den druk van 't alom-zwijgende; werkte, koortsig, door.

Boven piepte een deur, even daarna kwam Frits binnen. Het trof haar scherp, hoe veel zijn lange, gebogen figuur, de donker-bezwaarde oogen herinnerden aan haar man, in de laatste maanden van zijn leven. Maar zij durfde 't niet uitspreken, nooit waagde zij te noemen den naam van den vader, tegenover den zoon, die zoo hard was geweest...

Hij kwam haar voorbereiden, zocht, rangschikte de woorden in zijn hoofd, wist niet hoe ze uit te spreken, zóó, dat moeder begrijpen zou, wat de dokter hem had ingefluisterd, bij de trap: ‘dat de kans op behoud zéér gering was.’

Hij ging naast haar zitten, schoof al dichter,

liet de wol glijden door zijne handen, streng na streng, rood, groen, violet, raakte haar arm aan, als ten teeken, dat hij beginnen zou te spreken, maar van zijn lippen kwam geen woord.

Zij voelden het beiden, knagend: moeder en zoon waren zóó vervreemd, dat zij elkaar niet begrepen, dan na breeden omhaal van woorden. Frits kon niet spreken gemoedelijk, hij was altoos zaken-man, zooals zijn vader geweest was. En alle teederheid had hij zich geschaamd, tot zakelijkheid zijn hart omsloot, als een ijzeren pantser, ondoordringbaar.

Toen, eindelijk, begon hij, stroef, en elke aandoening, die trilde in hem, klonk op in de kamer, in een koude reeks van overlegde zinnen:

‘Het is beter, dat ik 't u zeg, moeder, ge moet u op 't ergste voorbereiden.’

‘Frits!’ kreet ze, terwijl met heeten golf het bloed vloog naar haar hoofd, en een schemer, als van roode kralen, verblindde haar oogen.

‘Frits!’

‘Ge moet u op 't ergste voorbereiden,’ herhaalde hij.

Zij zat, als verdoofd. Hij zag, hoe 't hoogrood gelaat langzaam verbleekte tot bol-wit masker, vertrokken in doodsangst.

‘Er is altijd nog hoop, natuurlijk, nog een kans,’ verzachtte hij haastig. ‘Ik zei maar, dat de toestand zéér précair is, voor 't oogenblik.’

‘Neen, neen,’ snikte zij, ‘'t is niet mogelijk! Marie, mijn kind, zóó gezond en zóó... 't is niet mogelijk!’

‘Sst moeder, zacht wat... Marie...’

Het luid-snikken, dat opsteeg, en vulde de ziekenkamer met storenden jammerklank, deed Suze naar beneden sluipen, die nu ook stond, in de kamer, den vinger op den mond:

‘Sst. Bóven!...’

‘Frits,’ riep de oude vrouw, plotseling, grijpend zijn arm, met haar handen tot klauwen gekromd: ‘Frits draag me er op! Help me, breng me boven! Ik wil haar zien, met mijn eigen oogen, ik kan 't niet gelooven... help me Frits! Ja 't kan! Ik sla mijn armen om je hals... draag me... naar boven!!’

‘Mijn God, moeder...’

Krakend, worstelde zij zich op uit den stoel, heel het log-zwaar lichaam hangend aan zijn hals:

‘Frits,’ vleide ze: ‘toe dan, je bent zoo sterk... Ja 't gaat! Schuif je arm onder me... 't moet! Marie, ja, ja ik kom!’

Ze rukte, ze wrong, ze liet niet los.

Vast knelde zij zijn hoofd, dat, rood-gezwollen, puilde tusschen haar klemmende armen, de aderen aan zijn slapen gespannen tot berstens, het zweet gudsend langs zijn neus.

Ademloos stond Suze, haar zakdoek, prop, voor den mond, om een angstgil te smoren, vóórvoelend 't ongeluk, dat gebeuren zou als Frits 't waagde, onbekwaam, tusschen beiden te treden.

Hooger worstelde het groote lichaam zich uit boven den stoel, al lager zakte 't hoofd van den zoon, machteloos, in haar machtigen wil.

‘Laat me los,’ hijgde hij, ‘laat lós!’

Nog één ruk...

Toen kon ze niet meer.

Met een smak viel ze terug, het bovenlijf ver over de tafel, verslagen.

Frits, nog trillend, veegde zijn gezicht af, herstelde de wanorde, veroorzaakt door den knellenden greep.

‘Moeder, moeder...’ zei hij, bestraffend, als tot een kind.

En toen, klonk van boven de stem van Jans, één lange noodkreet:

‘Meneer! Meneer Frits! Kom gauw! Ze sterft!’

Frits snelde de kamer uit, de trap op, in één ren, en achter hem Suze, snel...

De deur bleef wijd open staan.

Over de bovengang klakten hun rappe schreden, in ijlende vaart...

Beneden, lag de oude vrouw, plat, voorover op de tafel, de vuisten, krampig gesloten, ver, voor zich uitgestrekt, en alleen 't hoofd opgeheven, met open mond en wijdgesperde oogen, luisterend, met bovenmenselijke spanning van haar laatste krachten, *luisterend!*...

Doodstil was de kamer, en ijzig koud. Zwijgend staarden de muren, zwart, als rouw, stond de kachel, en de ramen waren bedekt als in een sterfhuis.

Slechts de lamp rinkelde.

Totdat klonk in haar gretige ooren een wonder geluid, ronkend, als van een, die slaapt.

Het werd luider, al luider... door de open deur scheen 't nader te rollen.

Ze wist 't, dat was Marie...

Marie, die sterven ging, vlak boven haar, onbereikbaar.

Ze luisterde... Misschien, zou ze roepen, om moeder... zij wou 't hóóren...

Luider snorde 't hijgende gehaal, langzamer, met grooter tusschenpoozen.

De oude vrouw hield den adem in...

Zij telde... nog een keer... stilte... nog eenmaal, kort, als een snik... nog een...

Toen was 't stil.

Haar kind was dood, zij wist 't.

Roerloos bleef ze, versuft.

Zelfs toen Frits beneden kwam, om haar te zeggen, wat boven was geschied, bleef ze zóó onbeweeglijk, als gansch verlamd.

Zwemmen.

Zwemmen.

Alle jongens zwermen de school uit naar het zwembad, behalve Derk en Engbert, van de boterfabriek, en Lammert Lamoen, die na moeten blijven, en wijd-verspreid, in 't holleeg lokaal, regels krassen op de lei. Derk vangt vliegen, en laat ze, door het kokertje van zijn vuist, vallen in den inktpot. Dan vischt hij, met zijn griffel, ze op uit 't zwarte sop, en port ze, langzaam, zwaar gedrenkt, waggelend, over de bank. Uit de doorweekte vleugels en van de vuile pootjes lijnen kris-kras zwarte sporen op 't gladbruin hout. Hij gaat er gansch in óp. Zijn broertje schrijft vlijtig, zonder opzien, den puntig gekromden wijsvinger op de griffel geperst, terwijl de afdruk van zijn warme-natte hand vochtig-vet plekt op de koel-blauwe lei en de vliegen hem lastig gonzen om 't gebogen hoofd. Hij bemerkt niet, hoe Lammert, die blazend van hitte, zich het rondrood, druppelend gezicht,

telkens afveegt met den mouw, zijn aandacht tracht te winnen voor een, rood en wit gestreepte, zwembroek, half-uitgesjord tusschen de knoopengaping van zijn puilende blouse. Juist, als hij kijkt, ziet meester om, en propt Lammert, nóg rooder van schrik, het kleedingstuk in zijn schuilhoek terug.

‘Nee,’ schudt Derk, even afgeleid van de vliegen en zijn lippen plooiën onhoorbaar de woorden: ‘t wordt te laote.’

‘Pft...’ zucht dikke Lammert, wind wuivend met zijn lei.

Dan steekt Derk een inktvuilen vinger op, zwaait dien in figuren boven zijn hoofd, en, als ook dat meester's belangstelling niet vermag te wekken, waagt hij de vraag, onaangediend:

‘Meneer, wie mot' gaon zwemmen.’

Het is een vriendelijke jonge onderwijzer, hij antwoordt met een lachje:

‘Neen, we moeten schoolblijven.’

‘Goedegoed 't is toch zóó werm,’ puft, deerniswaardig, dikke Lammert.

‘t Spijt me, maar dan moet je wat later gaan zwemmen.’

‘Jao, maor dat is 't noe krek,’ schreeuwt Derk op huilen àf: ‘dan bint de hokskes allegaore vol!’

‘Nu stilte,’ besluit meester.

Drie griffels snerpen, op en neer, in de stilte. Engbert is het eerst klaar, hij mag heengaan. Lammert, snel-schrijvend met de rechter hand, steekt de linker reeds op, roept zonder opzien: ‘Meneer, meneer, ik bin klaore...’

‘Och, ikke nog lange neet...’ smeekt Derk, maar een juichtoon schalt uit de kelen, als meneer, vermurwd, alle drie ontslaat:

‘Ruk uit dan maar!’

Weg rammelen de leien in de lessenaars, weg rennen de jongens, de petten scheef opgemikt, in hijgenden draf naar het zwembad. Lammert heeft de zwembroek uit zijn kiel getrokken en zwaait die aan de bandjes in snellen cirkel door de lucht, terwijl Derk zijn blauw-wit katoenen blouse, al loopend, heeft losgeknoopt en de kleine Engbert, tong uit den mond, eenige passen achter hen aan sukkelt. Van den toren dreunt zwaar één slag.

‘Half ééne! Alla veuruut jonges!’

Op het gruiszwart, droog opwolkend, voetpad, dat leidt naar het riviertje, schopt Lammert de hinderlijk klotterende klompen uit, rent voort op zijn gatenkousen, in elke hand een klomp. Langs het pad randen lage rijen, van kamperfoelie doorslingerde, jonge hazelnootboompjes, die geen schaduw afwerpen, zoodat de felle middagzon ongehinderd

neerblakert op de jongens, wien 't zweet, druipend onderuit de knellende petranden, prikkelend, in de oogen vloeit.

Derk duwt de houten deur open.

Talooze spartelende, glanzend blanke, jongens-lijven krioelen in het spuitend opgebruist water, plompen onder, duwen en vechten, en zwemmen als rotten, één warrelende massa, zwaaiende en trappende, armen en beenen! Kreten van tierend gejuich en gegil kaatsen luid óp, vèr gedragen over het watervlak.

Breed treedt uit zijn kamertje de badmeester, groot en fors, in witte zomerkleeren, met los bruin, openhangend, jasje, het zon-roodgebronsd gelaat onder matten zuidwester.

‘Alle drie te laote, gaot maor naor huus too.’

‘Hè!’ Het hijgend drietal, reeds half ontkleed, staart hem aan, beteuterd van teleurstelling.

‘Nao half ééne kömp er geen mensch meer inne.’

‘Hè too, meneer, wie zult zoo vlugge wèzen,’ bedelt Derk, en Lammert herhaalt zijn kreten van ondragelijke hitte en verlangende blikken op 't koelend bad.

‘Morgen hör ie,’ duwt de onvermurwbare heerscher van de zweminrichting, met breed-gesperde armen, de, pruttelend weerstrevende jongens naar

het, scheef verzakt, bruin deurtje in de wankelende plankenschutting, en sluit het, van binnen, met een klink. Aan den buitenkant bonken de jongens er de, nijdig gekromde, ruggen, krakend, tegenop. De zwakke muur deint mee bij elken stomp, maar de deur wijkt niet. Woedend, dreigt de badmeester Lammert, die hij, door een reet, ziet beuken met de klompen op 't hout:

‘Laomoen als ie 't niet laot, kun ie morgen ook thuis blieven! Ie met oe drieën. Als ie 't maor begriecht!’

Dan geven ze 't op en sloffen terug, moe slepend de voeten, onopgelicht, langs het gruispad, in wolken opgeschopte stof. Lammert zakt neer, tegen een hazelnoot, in 't dorre gras, vloekend op meester, op meneer van 't bad.

‘Ik zol wel wat wèten,’ oppert, aarzelend, Derk, bang omziend of iemand kon beluisteren het plan, gefluisterd achter zijn hand, hoewel geen geluid getuigt van menschenleven op het stille pad, dan de, in wijde lucht verzwakte, galm van 't klaterend jongensgeschreeuw achter de omheining. ‘Wie gaot tòch. Wie vraogt de boot an Baorend van den mullen, dan roeit wie stiekum 'n endjen op, en dan daor, bie den drèje, bie de beukenbeumkes... noe daor kruupt wie der efkes in.’

‘Dat mag ik neet, van mien moeder,’ zegt Lammert beslist, de kaalblauwe oogen, als klare knickers, wijdopen van schrik in zijn vlasblond gezicht.

‘Meugen...!’ minacht Derk, wien het plan meer aanlokt naarmate de anderen het verzwaren.

‘Zie hebt 't bie ons thuis ook wel honderd maol ezegd,’ voert bedeesd kleine Engbert aan, ‘dat wie niet meugt.’

‘Die wèten 't niet,’ meent zijn broertje.

De hitte slaat als vuur neer, uit de onbeweeglijk heetblauwe lucht.

‘Mien vaoder is van huus, meuje met begraoven...’ overweegt Lammert. Hij is het eenig kind van den barbier die tevens foto's en kleine souvenirs verkoopt aan de vreemdelingen, bezoekend, terwille van de omstreken, het stadje. In de drukke zomermaanden strijkt moeder voor de hotels en pensions: boorden en manchetten.

Lammert haalt en brengt het waschgoed, en dient op vrije middagen den reizigers tot gids. Ieder kent en onthoudt het kind aan zijn, vader-nageaapte zwierige kapper's-maniertjes, die dwaas doen bij het rolrond figuurtje en kleurig blond gezicht van kerngezond boertje. Tot zijn vader ziet hij klein eerbiedig op, maar moeder, meer zijn gelijke, hangt

hij aan, met al de gulle gehechtheid van zijn warm jongenshart. En daarom deinst hij nu terug voor een daad, die juist *moeder* verbood. Ware het vader geweest... en hardop overlegt Lammert:

‘Mien vaoder dat's 'n kwaojen, maor mien mooder niks neet.’

‘Zie zegt, dat 't gevaorlijk is, middenin, um de kolken,’ weet Engbert.

Uit de zwemschool keert reeds een troep jongens, opgefrischt, terug. In 't voorbijgaan sarren ze: ‘lekker was 't, jonges zoo lekker kold!’

‘Gaot deur,’ bromt Derk.

En Lammert springt op, kort dik manneke, inééns overeind geveerd, en bluft terug:

‘Döcht ie, dat wie neet zwemmen konden! Bah, als wie wilt...’

‘Ie daor, Baorend,’ roept plotseling Derk, en troont den langen molenaarszoon, aan zijn mouw, weg, uit het gehoor der anderen:

‘Meugt wie oe vaoder's boot gebruuken?’

‘Vaoder is van huus, naor 't derschen.’

‘Gève ie 'm dan... 'n kertierken, of meug ie 'm neet uut handen gèven?’

‘t Is èven zoo goed mien boot, als mien vaoder's! Kumt met dan maor...’

Den laatsten twijfel braveerende stapt Derk met

Barend over het ijzer prikkeldraad, dat scheidt het pad, van de wei naar den molen.

‘Kum Engbert, ie höft er niet in, als ie maor met gaot!’

‘Roeien, daor hef mooder niet teugen,’ besluit ook Lammert.

En alle drie klimmen ze over het doornend draad en draven, in verhittend drafje, naar het bleekveld, achter den molen, waarlangs 't riviertje spoelt.

Daar drijft de boot, rukkend op het gedein van den stroom aan de ijzerringelende ketting, wier schakels uitspitsen in een scherpe pin, diep in het gras getrapt. Helder slingert het blinkerend water tusschen de groene weilanden in grillige kronkels, sleurend, in snelle stroomvaart, de afgevallen blaren mede naar de sluis.

Het is een vinnig, klein riviertje. Hier, bescheiden smal sluipend tusschen de grijs groene dijken van ruischend riet, daar, als met krachtige armen uiteen duwend het weiland, zich banend een breeden, onbelemmerden weg, en overal donker van diepte.

De jongens springen in de boot, schokdobberend door den plotselingen plomp. Derk en Lammert grijpen elk een riem, Engbert balanceert naar de punt bij het roer, en, met een rammelenden slag, valt

de natte ketting, inééngekluwd, tusschen de banken. Barend, op den kant, trapt forsch af, met zijn voet tegen den bootrand: ‘Adjuus!’

Zonder eenig rythme spetteren de riemen in 't water, onhandig, hoog gezwaaid door de lucht, om, zwaar diep in lepelend, moeizaam te worden opgetrokken, door de jongens, die, bij elken ruk wippen van de bank en schaven hun handen, waar de uiteinden der riemen draaiend schuiven vlak langs elkaar.

Om de tweede bocht, waarachter het stadje verdwijnt tot aan de torenspits, grijpt Derk een taaigebogen tak en sliert de boot naar den, water-omspoelden, voet van den boom. Zij bukken hun hoofden onder het bladerdak, winden den ketting om den stam, en halen de druipende riemen in.

In een wip heeft Derk de kleeren uitgegooid. Nu glijdt hij, eerst zittend op den rand, vlug draaiend op de gekromde ellebogen, dan zakkend aan de handen, de armen gestrekt, in 't koelend water.

‘Lekker!’ zucht hij, met half gesloten oogen van genot, en schiet weg, even kop onder, dan, proestend, boven, schuddend het steil kort borstelhaar, dat de druppels er uit stuiven in ragfijne waterstralen, stofbundels, glinsterend in de zon!

Lammert's verlangende blik volgt het blank, frisch

omspoeld jongenslijf, glijdend, deinend, snijdend in rechte klare lijn door het effen vlak, en zijn wenschen kampen tegen de liefde voor zijn moeder. Eerst, heeft hij zijn zakdoek door het nat geslierd, en, koel uitgespreid, geplakt tegen zijn gloeiend gezicht, dan trekt hij de heet klevende kousen van de vuile voeten, die hij bungelt over den rand, zoover hij durft. De boot helt schuin naar den kant waar hij zit, en het water stijgt tot de broekspijpen en doorweekt den zoom.

‘Komt d'er in, ie bunt 'n flauwe kèrl,’ roept Derk, die, rugdrijvend, met spartelende beenen een bruisende schuimkolom oprapt.

Engbert zit goedig te spelen met zijn handen, die hij onderdompelt, en wazig, wasachtig verfijnd ziet kleuren onder het water. Heimelijk houdt hij niet van zwemmen, bang voor plotselinge koude en mogelijk verdrinken en verheugt zich er dezen dag, met eere, af te zijn.

‘O 't zol mien lusten als...’ weifelt Lammert, half bezweten, terwijl het water, onder de, door Engbert heen en weer gewiegde, boot, verleidelijk klokkert tegen 't hout.

‘Ie mot 't zelve wèten,’ grinnikt Derk.

Uit vliegen de kleeren... Plomp!

Als Engbert verschrikt opziet, zwemt Lammert,

dik propje, met hijgend kleine slaagjes, midden in de rivier.

‘Lekker,’ knippen de natte oogjes: ‘lekker, lekker.’

Door de hitte der zomerlucht, trilt zwaar een metalen slag uit den toren en galmt over het water na.

‘Half twee! Wie mot er uut,’ schrikt Derk en krabbelt zich, schavend en stotend, op tegen de boot.

‘Dat kuj begriepen,’ geniet Lammert, en scheppend den mond vol water spuit hij zon-glinsterende waterbogen, als fonteinen, naar Engbert, die van loomte dommelig knikkebolt.

‘Noe gao 'k drieven.’

En terwijl Derk de kleeren, stroef, over het klamnat lichaam schuift, drijft Lammert, snel op den stroom, schuin-af, in de richting van het stadje.

‘Ik zal wel roeien,’ biedt Engbert geuwend aan, als om te weren den plagenden slaapdrang, en wikkelt de ketting af van den stam.

‘Lammert!’ schreeuwt hij, ‘wie haolt oe in. Griep de boot, dan kuj oe laten gliejen...’

Er klinkt geen antwoord van om de bocht.

Derk droogt zich 't gezicht met de voering van zijn pet, Engbert, middenop het bankje, haspelt, plassend, met de lange riemen, terwijl de losgelaten boot reeds afzakt op de stuwing van het water.

Als zij buigt om de bocht, missen zij, op de lange, blinkend vlakke streep, het dobberend hoofd van Lammert.

‘Jesus!’ schreeuwt Derk, ‘Lammert, Lammert waar bin ie!’

Het geluid der trillend hooge jongensstem draagt ver over 't stil riviértje.

Ruw stoot hij zijn broertje van de bank, om zelf de riemen te grijpen in de bevende handen, te trekken met rukkende kracht.

‘Lammert!’ herhaalt Engbert, klagelijk zacht, heesch van ontzetting.

En dan zien zij, uit het roerloos vlak, één oogenblik, het blond rond hoofd opduiken... twee armen, die grijpend slaan in leege lucht, terwijl een kreet, rauw van radeloozen angst, galmt door de stilte.

‘Lammert! Lammert!’ schreien de kinderen.

Nòg is de boot niet dicht genoeg genaderd...

Het hoofd zinkt weg, de armen, de handen, de krampig bewegende vingers...

Het water sluit zich, glad strijken de stroom-plooien over de plek.

Slechts de riemen klepperen nog, als vleugels van een grooten vogel.

Als zij bij de plaats komen, waar Lammert als verzwolgen is, wijst Engbert's trillende vinger naar

vier, als trechters in het water borende draaikolken, waarin takjes, bladeren, schilfers van boomschors in dolle vaart, zuigend, worden omlaag geschroefd.

‘Ik gao d'r in,’ fluistert, schor, Derk, snel uit zijn schoenen gewipt: ‘ik duuke net zoo lange... hold miene pet!’

Maar krachtig van angst slaan Engbert's gekromde vingers, als haken, in Derk's mouw en knijpen den arm tot Derk brult van pijn:

‘Bin ie gek! Derk, dat laot ie!...’

‘Lus, laot mien lus, ie doot mien piene!’ worstelt Derk.

Razend slaat hij om zich en de boot, onbestuurd, drijft schommelend af van de plek.

‘t Is oe schuld as e verzuupt! Lammert! Lammert!’

‘Als ie 't waogt, daor bie de kolken, dan verzuup ie der bie,’ houdt Engbert vol, zijn krijtwit gezicht bedwongen kalm van overmacht.

‘Wie drieft àf, stommert!... As zien kop nog ens d'er bòven uut kump kieken, kunt wie 'm neet meer griepen!’ En radeloos gilt Derk: ‘Help! Help! Lammert verzuupt!’

Het wanhoop-besef van machteloosheid verstijft zijn leden, hij staakt den strijd. Langzaam viert Engbert, vinger na vinger, zijn vuistgreep, klap-

pertandend staan de broertjes tegen elkaar gedrukt te turen naar de, al verder verwijderde, plek, waar de kolken draaiden.

Vredig blinkt het riviertje tusschen de groene weiden, waar hier en daar een grazende koe heft den dommen kop en, met oogen als van verwijt, de kinderen aanstaart. Zomervogels snetteren in de beukenboschjes en ritselen door het grijzig riet dat den oever in telkens onderbroken strooken zoomt. Over 't wasemend watervlak fluisteren glazig blauwe libellen, spelen, zich spiegelen, witte vlinders, brommen muggen en vliegen hun lichte snorgeluidjes.

En het droevig overspannen geschrei van kleine Engbert klaagt door de klare, zonverhitte lucht.

In een laatste plotselinge bezieling van hoop grijpt Derk de riemen en roeit terug, stroomop naar de plaats, waar het hoofd opgedoken kwam, en peilt in de bodemlooze diepte. De lange riemslengte verzinkt en schijnt als doorgebroken onder 't groengeschubd water, zij ontglipt Derk's hand en wordt, afdrijvend, door Engbert gegrepen. Nogeens peilt Derk... Nogeens roept hij, smeekend, in zijn angst: 'Lammert! Lammert hör dan toch...!'

Dan, als een zucht zoo zacht, beeft de waarheid van Engbert's lippen: 't Is edaon Derk.'

En zwijgend dobberen zij terug, tot de boot, krakend, opstoot tegen den kant, en zij daar liggen blijven, versúft.

Twee slagen dreunen van den toren, in de verte kleurt het stadje.

‘Ik durf neet naor huus too,’ huivert Derk.

‘Wie kunt hier neet blieven.’

Engbert duwt af, terwijl de tranen hem aldoor vloeien langs de wangen:

‘Aj dood bunt, gao’j drieven...’

Met starwijde oogen, kijken zij beiden angstig om of mogelijk achter hen, met den stroom...

Maar er is niets te zien op het vredig riviertje.

Hoog krypt de wroeging in Derk's keel, en onhoorbaar bijna, brengt hij 't uit:

‘t Is deur *mien* ekommen.’

Engbert kan niet ontkennen en knikt een troosteloos ja.

‘Maor hi had 't toch èven zoo goed wérm.’

‘Èven zoo goed,’ beaamt de jongste.

‘Als meister ons neet eholden had... of meneer van 't zwembad...’

‘Maor die kost neet wèten veuruut...’

‘Nee, nee, o as 'k 't maor neet edaon had!’

‘Kun ie 't begriepen,’ fluistert Engbert, al maar bang blikkend om zich heen: ‘dat e dood is...’

daor benejen in de diepte, waor de vischkes zwemt...'

Weer schokken ze op tegen den kant, suizend snijdt de punt der boot door het dichte riet, dat buigend achterover zijgt.

'Wil ie roeien of ikke, Derk?'

En plotseling staat Derk op, treedt voor zijn broertje, terwijl zijn oogen dreigend flitsen in het bleek gezicht:

'Dat mög ie nooit, hör ie, nooit neet zeggen aan niemand, dat 't...',' zijn stem breekt, klankloos hokt 't uit zijn keel: 'dat 't deur mien ekommen is.'

'Nee,' belooft plechtig kleine Engbert.

Dan neemt Derk, besloten, de riemen op, en langzaam regelmatig, varen ze voort naar huis.

Op 't bleekveld staan Barend, de molenaar, en de knechts, witbestoven van meelzakken dragen, de oogen turend, onder de, tegen 't scherp zonlicht schuttend geheven, hand, aan den waterkant.

'Daor kump z' an!' roept Barend.

Zijn moeder, in 't lage molendeurtje, merkt het 't eerst op:

't Bint er maor twee! Derk en Engbert! Mien God, waor 's Lammert Laomoen?'

'Derk!' schreeuwtforsch de molenaar's stem.

‘Derk maak wat an! Allo dan. Jonges, waar is Lammert?!’

In koortsige jacht rukt Derk aan de riemen, nu, zoo nabij, hunkerend te vertellen de ontzettende gebeurtenis, en vóór zij landen roept hij 't reeds, kort, wreed, zonder inleiding: ‘Hie 's verzópen in de kolk!’

Uit den molen komen toelooopen: de meisjes, de oude grootvader, en allen dringen op 't bleekveld om de sidderende jongens, Derk, die, hokkend, 't verhaal uithijgt, Engbert, die, schreiend, bevestigt.

Stom verslagen, luisteren ze allen. Traag in zwakken wind, draaien, flappend, de wieken van den molen.

‘Wat hej die boot ook uut handen te gèven!’ snauwt de molenaar tot Barend, die Lammert's kleeren weghaalt van onder de bank. Op het gras legt hij ze neer, een droevig hoopje goed; bovenop, de pet, een doorweekte zakdoek; de klompen ernaast.

‘Heer in den hemel, zien moeder! Wat zal zien moeder kapot wèzen!’ jammert handenwringend de molenaarsvrouw.

‘Wie mot 't gaon zeggen?’ oppert Derk, smeekend rondziende den kring, stil hopen, dat een ander hem zal ontheffen van de loodzware taak.

Maar niemand antwoordt.

‘Gaot ie eerst naor huus too, en vraog oe vaoder 't veur oe te vertellen bie Laom oen, mien zönne en ik roeit terugge naor de bocht um 't liek te züken,’ besluit de molenaar.

De mannen springen in de boot, de anderen trekken zich, gedempt redeneerend, terug in den molen, de vrouw met Lammert's kleeren, behoedzaam gedragen, als heilige dingen.

Hand in hand sloffen Derk en Engbert het erf af.

De boterfabriek ligt buiten het stadje, nabij het stationsgebouw. Zij durven niet opzien onderweg. Derk, begrijpend zich de schuldige en de oudste, treedt vóór Engbert het wit houten hekje in.

Zij vinden vader op 't kantoortje, in hemdsmouwen, schrijvend aan zijn lessenaar.

En dáár breken, voor het eerst, ook Derk's heete tranen los, als hij, in onsamenhangende klanken, 't gebeurde biecht.

‘Vaoder,’ smeekt hij, ‘vaoder gaot ie 't zeggen.’

Een suisende klap om zijn hoofd is 't antwoord, nog nèt weert hij den slag, gemikt naar Engbert: ‘Die 's er niet in 'west, ik allennig... en Lammert.’

Engbert vlucht naar zijn moeder, achter in 't huis. Derk, angstig klein, ineengekrompen tegen den muur, herhaalt, dwars door de woorden van woede en

bestrafing, de vraag, die hem geheel vervult: 'Ik zal 't wel doen, as ie dan moar met gaot vaoder, too!'

'Nee,' snauwt de vader, 'ie gaot, allennig, dat's oe straf. En vlugge.'

Het kind slipt snel schuw door de deur van het kantoortje. Zal hij Engbert vragen? Engbert die geen schuld heeft...

Slap doorzakkend in de knieën slentert hij terug den weg op, naar de stad, waar, middenin de hoofdstraat, de nette kapperswinkel staat van Lamoen. 'Vaoder is uut begraoven,' zei Lammert.

Wonder... Lammert, die nu dood is. Maar zijn moeder! O, hoe zal hij zeggen 't ontzaglijke. En zoekend de woorden in zijn, heet kloppend, hoofd, loopt hij voorbij de pastorie, waar dominé staat in 't rozenperk, weg te knippen, wat verdorde aan den stam. Hij durft niet opzien, licht schuw de pet.

'Dag m'n jongen,' groet dominé.

O als dominé misschien...

Derk gaat opeens 't hekje binnen.

Even later keeren zij er samen uit: de oude man zal het kind vergezellen op zijn tocht. Peinzend, het grijs hoofd gebogen, den mond fijntjes genepen, in 't zorgdoorploegd gezicht, schrijdt hij naast Derk, die hulpeloos zijn hand in dominé's hand schuilt.

Zij spreken geen woord. Vlug stappen ze aan, door nauwe broeiige achterstraatjes, den kortsten weg, zich verbeeldend, dat de menschen hun 't ongeluk lezen van 't gelaat.

En hoe dichter zij naderen den winkel van Lamoen, hoe korter Derk zijn onwillige passen inbindt, hoe feller hij knijpt dominé's hand, waar juist de grijsaard sneller voortjaagt, uit vrees iets te verliezen, onderweg, van den moeizaam vergaarden moed, en, zwaar, den schromenden knaap met zich trekt.

‘Derk,’ vraagt hij streng, stilstaande enkele huizen voor den kapperswinkel: ‘Derk, wie van jelui had 't verzonnen, te gaan zwemmen in de rivier, ondanks 't verbod?’

Een vluchtig rood vliegt over het bolwit jongensgezicht, dan jokt hij aarzelend:

‘Ikke... en Lammert. 't Was zoo wérm...’

‘Je broer niet?’

‘Jao... Nee... die neet.’

Zij staan voor den winkel, gemerkt met het, aan ijzeren staaf vooruitstekend, glimmend-koperen scheerbekken. Dominé duwt tegen de glazen deur, die, belklingelend, wijkt.

Half de winkelruimte, bestemd voor de barbierszaak, ligt opgeruimd, verlaten, te wachten op den

baas. In de andere helft staan, voor het kastje aan den muur, twee vreemdeling-dames te wijzen, welke briefkaarten zij begeeren, als straks, op 't geroep van 'volk', de juffrouw verschijnen zal.

'Daar heb je ons vriendje, van gisteren,' meent een der dames, Derk aanzierend voor Lammert Lamoen.

'Nee,' schudt, huiverend, Derk.

't Is 'm niet,' herkent de andere dame: 'Volk'.

Derk volgt, klappertandend, flauw van angst, dominé naar de achterkamer.

In 't donkernauw gangetje schuivon zij langs Lammert's moeder, die ijlings op het volk-geroep naar den winkel snelt.

'Gao binnen, dominé, ik kom zoo geliek. Lammert is nog neet in huus Derk,' voegt zij er, argloos, bij, zich, in heur haast, geen rekenschap gevend van Derk's verschijning tusschen schooltijd.

Het achterkamertje grenst aan den kleinen tuin, hel blij van zonnebloemen; middenin een perk vol bessenstruiken, waaraan, roodgloeiend, de rijpe trosjes kleuren tusschen het groen. De kippen waggelen, tjókkend, in eindeloozen cirkelgang rond het perk.

De tuindeur staat open, dominé zet zich, in een rieten stoel, vóór de gaping. Derk hangt tegen de tafel, waarop de strijkplank steunt, die de kamer

overbrugt tot aan het raamkozijn, naast de deur.

De stoelruggen zijn alle lucht omhuld van kreukloos witte kleeren. Op de plank bolt, met één afgegleden, nat-slappen mouw, een wit en blauw strepen blouse van Lammert. De andere mouw, opgeblazen, klaar, lijkt een arm te omsluiten.

‘Dominè,’ snikt Derk: ‘Zeg *ie* 't, *astoobleeft*, *astoobleeft* dominè!’

Zwijgend knikt de oude man.

Het duurt lang in den winkel.

Derk leest de spreuk aan den wand, zilveren letters, omkranst van vergeetmij niet: ‘Wentel uwen weg op den Heere...’ Wat dat wel beduiden zou? Het was niet iets betreffende Lammert... Wentel uwen weg...

Het kleine belletje aan de winkel deur klingelt; vlug, sloffen de stoffen pantoffels van juffrouw Lamoen door 't gangetje.

Dominé staat op.

‘Heere nog too,’ roept Lammert's moeder, fiks kantige vrouw, rood, van 't ingespannen strijken: ‘wat 'n herrie die stadsluu, om 'n paor brievekaorten! Gaot zitten dominé. Laomoen is uut begraoven, zien zuster’...

Dominé wil beginnen te spreken het eerste, het zwaarste woord.

‘Maor Derk,’ snijdt zij weer, argeloos blijmoedig, de kans af. ‘Is de school al uut? Wat doot ie hier?’

‘Moeder Lamoen’... zegt dominé.

Ras vorschend ziet ze hem aan bij den plechtigen klank van zijn stem.

En plotseling ziet ze Derk, uitberstend in schreien, de, van tranen overstroomde, oogen, hulpeloos smeekend, wenden naar dominé.

‘Waar 's Lammert?!’ krijt ze schril, opééns geráákt door den strak gespannen toestand; de ernstige oude man en het schreiend kind.

En dan neemt dominé haar zacht bij de hand en drukt haar in den rieten leunstoel.

‘Vrouwtje,’ beeft hij, ‘we komen... 't is niet goed met Lammert.’

‘Wat bleeft oe!’

‘We moeten je de smartvolle tijding brengen, moeder Lamoen...’

Ze rukt zich los, duwt dominé op zij, grijpt woest den jongen: ‘Derk zeg op, waar is e, Derk!’

En, als het kind krimpt ineen en zwijgt, schudt ze hem ruw, in radeloozen angst: ‘maor sprèk dan toch, hef 'm ongeluk...’

‘Jao,’ schokt Derk, tegen den muur gedrukt, terwijl dominé vergeefs poogt tusschen beiden te treden.

En dan laat ze los, staat star, krijtwit:

‘Dood,’ zegt ze toonloos.

‘O goddegod bie de kolken,’ kermt Derk.

Het is een oogenblik zóó stil...

Dominé schuift in goedige deernis een stoel onder haar, waar zij stijfrecht op neerzakt met verdoofden blik, als gek van ontzetting, en uit zijn mond trillen zachte woorden van troost, die haar niet bereiken.

Tot ze, plotseling, strak weer opstaat, en verbijsterd wankt naar de deur:

‘Waor?’ vraagt ze zakelijk.

‘Ga er niet heen,’ weert dominé beslist, ‘ze zullen 'm je hier brengen, als ze 'm hebben.’

Het is, of dat laatste haar tot bezinning wekt, want met een fellen, snijdenden gil, smakt ze neer, tegen den grond, en breekt in jammerlijk gekerm uit. Een luid misbarig schreeuwen, schreien, zenuw-lachen, rauw en radeloos; kruipend, schurend met haar knieën den vloer, bonkend, als een redeloos dier, het hoofd op de houten tafel.

‘Ga maar heen, Derk,’ wenkt Dominé.

Maar vóór hij is, krom, geslopen naar de deur, grijpt ze hem, eischt hem terug:

‘Derk, hoo's 't ebeurd?’

‘Wie mochten neet in 't zwembad... 't was te laote, en toon... 't was zoo wérm...
Baorend

van den mullen gaf de boot. Wie roeiden naor den drèje en daor...?’

‘Hèf e 't dan toch edaon! Mien God, hoe vake hak 't 'm veureholden, hoe gevaorlijk... Zien eigenste schuld!’ snikt ze, ‘dat e neet luustren wol... O Lammert, Lammert, zóó oe mooder te bedreegen...’

En de oogen vol tranen, brandend, in 't wit verwrongen gezicht, zien op naar Derk, in sprakeloos verwijt.

‘Hee wol eerst neet... 't kwam deur *mien*,’ stamelt Derk, willoos bekennd zijn ontzaglijke schuld, in het simpel troostend, telkens herhaald: ‘t Is deur mien ekommen.’

En dan schuift dominé hem zacht in 't gangetje en sluit de kamerdeur.

Het schreien van juffrouw Lamoen, ál heviger, ál radelooser, dringt tot in den winkel door, waar 't volk zich nieuwsgierig ophoopt.

's Avonds werd Lammert's lijk gevischt bij de sluis, waar 't door den driftigen stroom tegenaan was gesleurd, en hokken bleef.

Kleine Engbert stond er bij, maar Derk zat opgesloten, in het donker kolenhok, op de boterfabriek.

DORDT 1902.